

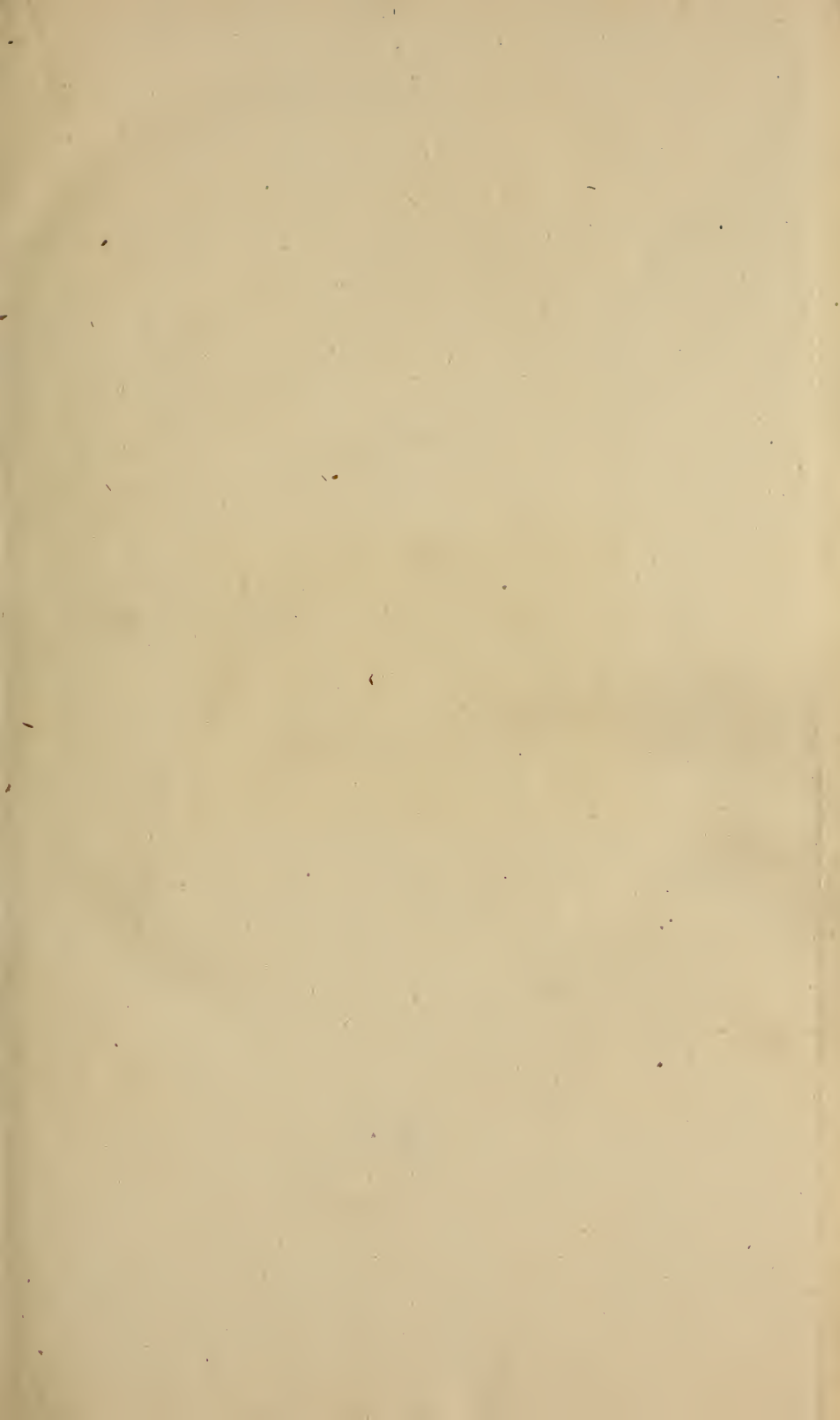

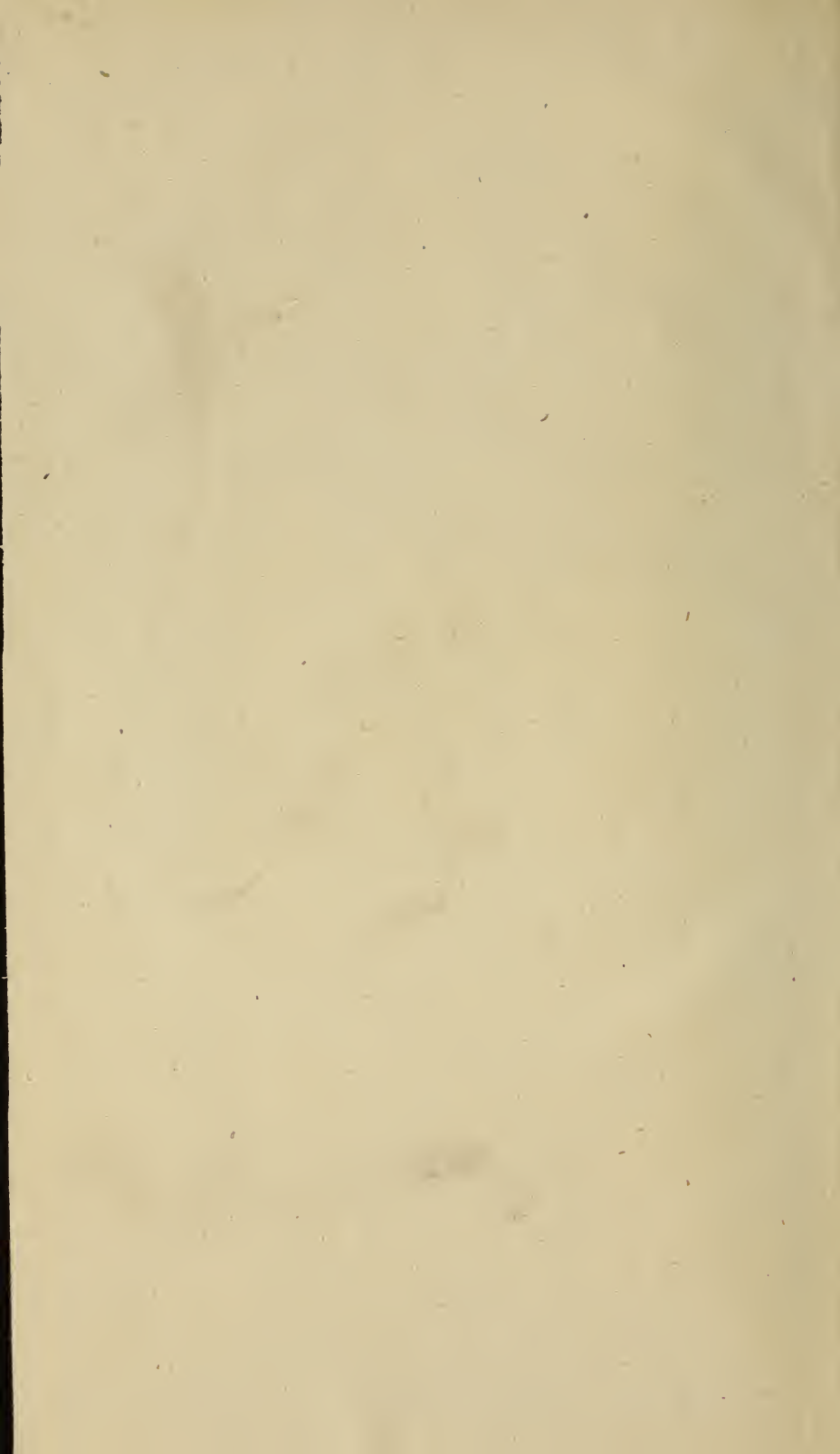
99
6
Library of Congress.

Chap. BV4580

Shelf V5

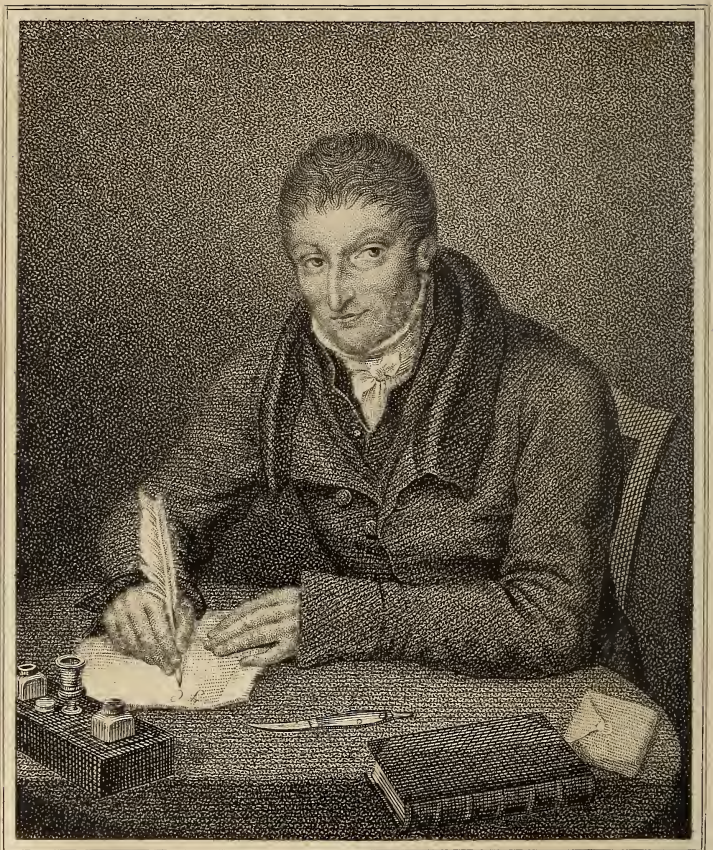
UNITED STATES OF AMERICA.

DE

AVOND DES LEVENS.

L. P. ad inv. del. 1824.

P. T. van Jaars.

BERNARDUS VERWEIJ.

D E
AVOND DES LEVENS.

HERINNERINGEN
BIJ HET UITZIGT OP
DE EEUWIGHEID.

DOOR
BERNARDUS VERWEIJ.

*Gelijk de landman, moê van 't ploegen, De weigende avondschaaduw groet;
Zoo zien wij ook, bij al ons zwoegen, Dat onze dag ten einde spoedt.*

EV. GEZ.

Te AMSTERDAM, bij
G. PORTIEIJJE.
M D C C C X X V.

BV4580

.V5

V O O R R E D E.

Na de uitgave van een Werkje, ten titel voerende: DE WEG DOOR DIT LEVEN, zou het kunnen schijnen, alsof datgene, wat ik bij dezen wederom in het licht zend, overtollig ware, daar het soortgelijk onderwerp behandelt, en het vermoeden doet ontstaan van herhaling en het stilstaan bij dezelfde zaken. Hoe zeer ik nu overtuigd ben, dat men, na eene bescheidene beoordeeling des Werks, van zulk een denkbeeld spoedig zal terugkomen, zoo wil ik toch niet ontkennen, dat het herhaald beschouwen van den aard, het doel en de uitzigten des menschelijken levens mij toeschijnt een belangrijk onderwerp te wezen. Wat toch kan ons nader aan het hart liggen, dan te overwegen, hoe wij onze dagen op aarde wèl zullen doorbrengen en gelukkig

voleindigen? Het is ook gemakkelijk uit de zielkunde te verklaren, hoe men, eenmaal met zeker onderwerp ingenomen, ligtelijk tot hetzelfde terugkomt en het gaarne van onderscheidene kanten beschouwt. Zoo ging het mij bij de bewerking van het volgende stuk, dat geene herhaling is van het voorheen reeds geschrevene, maar veeleer als eene voortzetting der eens opgevatte taak, als het SLOT der voorheen geleverde OVERDENKINGEN, mag aangezien worden.

Er ligt in ons binnenste eene begeerte om oud te worden; doch als wij de vervulling daarvan beleven mogen, klagen wij niet zelden over de bezwaren van den bejaarden leeftijd. Deze laatste kunnen wij echter, in vele opzigten, voorkomen en verligten, en hierdoor den ingeschapen trek naar een lang leven tot ons welzijn doen strekken, wanneer wij ons, in tijds, voor de jaren der grijsheid bereiden, en als wij dezelve, na ze reeds ingetreden te zijn, nog wèl weten te besteden. Tot zulk een oogmerk vervaardigde ik het volgend geschrift, hetwelk ter verlevendiging van den leeslust, in eenen anderen vorm, dan mijne vorige pennevruchten, gegoten werd en te voorschijn treedt. Niet slechts voor reeds bejaarden, maar ook voor den vroegeren, zelfs jeugdigen leeftijd heb ik trachten nuttig te zijn; ik twijfel
er

er ook niet aan, of allen, die een' gezegenden ouderdom, zoo als dezelve dichterlijk door onzen vromen CATS en FEITH beschreven werd, wenschen te genieten en te gebruiken, zullen er wel iets nuttigs tot hunne leering en opbeuring in aantreffen.

Behalve door den geest des christendoms, die mij bezielde, werd ik, na het lezen der genoemde Dichters, dikwerf tot eene belangrijke gedachte gelcid, welke ook mij zelve zeer gewigtig was, dewijl ik, niet zoo zeer wegens de hoogte mijner jaren, als wel door eene steeds bedenkelijke ongesteldheid, mij beschouwen mag als reeds in den Levensavond te verkeeren en noodig te hebben te bedenken, wat ik anderen, bij het uitzigt op de Eeuwigheid, herinner. Geenen lof zoek ik te behalen, dan alleen dezen, dat ik poog, met mijne geringe krachten, iets oorspronkelijks te leveren, om mijnen Landgenooten hoe langer hoe meer uit te lokken tot het gebruiken der vaderlandsche geschriften boven degene, die ons van elders worden toegevoerd. Het bleef ook nog steeds mijn verlangen, om mijne laatste levensdagen niet geheel nutteloos voor anderen te doen voorbijgaan. De bijvoeging van mijn afbeeldsel, door het keurig sijn van onzen Kunstenaar VELIJN in koper gebragt, ge-

schiedde op verzoek van dezulken, wien ik, wegens vriendschap en betrekking, dit niet langer weigeren konde. De teekening, naar eene huisfelijke voorstelling, kunsteloos bewerkt, was de vrucht van genegenheid en teedere belangstelling eener geliefde Echtgenoot; dezelve moge een bewijs zijn van het zelf geoeffend talent eener hand, zoo dierbaar aan den schrijver, die daaruit veel ontving, tot opbeuring en troost, onder velerlei leed, doch van welke meer in het openbaar te zeggen de betrekking en bescheidenheid verbieden.

Gods zegen verzelle dezen mijnen arbeid, gelijk ik denzelyen op vorige schriften dankbaar ondervinden mogt!

's Gravenhage,

24 Maart 1825.

BERN. VERWEY.

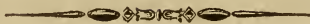
I N H O U D.

I.	DE DAG EEN BEELD VAN HET MENSCHELIJK LEVEN	Blz. 1.
II.	SNELLE KOMST VAN DEN AVOND DES LEVENS	„ 17.
III.	AFNEMENDE LIGCHAAMS- EN ZIELS- VERMOGENS	„ 33.
IV.	HERINNERING VAN HET DAG- EN GEDENKBOEK DES LEVENS	„ 49.
V.	VROEGTIJDIGE DEUGD, IN DEN LE- VENS AVOND, REGT GEWAARDEERD	„ 65.
		VI.

- VI. ERKENNEN EN INHALEN VAN HET
VERZUIMDE Blz. 81.
- VII. ONDERVONDENE TELEURSTELLIN-
GEN IN DEN LEVENSAVOND OP-
GEMERKT „ 97.
- VIII. ONVOORZIENE GENOEGENS HER-
DACHT IN DEN LEVENSAVOND . . „ 113.
- IX. HET NIEUWE GESLACHT ONS IN
DEN LEVENSAVOND OMRINGENDE „ 129.
- X. LAATSTE INSPANNING IN DEN LE-
VENSAVOND „ 145.
- XI. BEGEERLIJKE RUST IN DEN AVOND
DES LEVENS „ 161.
- XII. UITZIGT OP DEN MORGEN DER
EEUWIGHEID „ 177.
-

DE AVOND DES LEVENS.

I.

DE DAG EEN BEELD VAN HET MENSCH- LIJK LEVEN.

HEERE! *maak mij bekend mijn einde en
welke de maat mijner dagen zij. Gij hebt
mijne dagen eene handbreed gesteld.*

DAVID.

Het LEVEN van den mensch werd, te allen tijde, onder zoo vele verschillende *beelden* voorgesteld, dat de optelling hiervan eene bladzijde zou kunnen vullen. Wie verwondert zich ook daarover, wanneer hij bedenkt, hoe ons verblijf op deze wereld behoore tot de hoogste aangelegenheden, waartoe wij ons onderzoek en nadenken, onze waakzaamheid en zorgen uitstrekken moeten! De beschouwing van hetzelfde gaf stof aan den denkenden wijsgeer, of aan den gevoeligen dichter zoo-
wel, als aan ieder, die peinst op het doel van zijn aanwezen en de uitzigten in eene on-

zekere toekomst. Van de eerste wieg der beschaving af, tot in de tijden der wedergekeerde barbaarsheid toe; in het land der kunsten en onder de kindsche volken der nieuwe wereld, was de mensch het voorwerp van des menschen eigene opmerking en studie, terwijl ieder het doel des levens, op zijne wijze, poogde te doorgronden en het onbekende te ontwarren. Hieraan en vooral aan het nevelachtige, dat alles onduidelijk maakte, is het toe te schrijven, dat men de taal, ten aanzien van dit belangrijk onderwerp, met beelden aanvulde. Wijsgeer en dichter leenden elkander hiervoor hunne wijsheid en hunne kleuren, en in beider spraak werd, met afwisselende sieraden, het leven geteekend en verbloemd beschreven. In één punt ontmoetten zij nogtans elkander, in het opmerken en schetsen namelijk van de kortheid onzes verblijfs op deze wereld. Zulk een vlugtig aanzijn, als de mensch in den tegenwoordigen stand der dingen heeft, trof velen en hield de verbaasdheid van alle tijden gaande. HOMERUS en VIRGILIUS, PLATO en CICERO, BACO en KANT, hoe zeer in denkwijze en oordeel onderscheiden, schilderden toch altijd den mensch als een verschijnsel van eenen dag, en noemden hem *stof* en *schaduw*.

Hier-

Hierin komt de gewijde Schrift met de Ouden overeen, daar wij foortgelijke oneigenlijke beschrijvingen op elke bladzijde van den eerbiedwaardigen Bijbel aantreffen. Ook deze bemint de afwisselende keuze van beelden, wanneer het de beschrijving van des menschen leven op aarde betreft. *Neêrlands* oude volksdichter, CATS, heeft er eene bloemenlezing van gemaakt en dezelve, op zijnen trant, uitgebreid in een stukje, waaraan hij den geestigen titel gaf van *Doodkiste voor de Levenden*. In een vorig Werkje hebben wij een der treffendste, waardoor het leven als *eene reize* wordt afgeteekend, reeds beschouwd, en waarvan de uitbreiding aanleiding gaf tot onderscheidene gewigtige overdenkingen, onder het opschrift VAN DEN WEG DOOR DIT LEVEN. Er is nog eene andere, in de schriften van het Oude en Nieuwe Verbond, dikwerf wederkomende beelden, met welke het leven vergeleken wordt bij eenen DAG, terwijl onze geheele tijd, dien wij van de geboorte af tot den dood toe hier vertoeven, den naam draagt van DAGEN. De HEER zelf noemde zijnen leeftijd *den dag*, en verklaarde, dat Hij daarin ijverig *werken* moest, eer de *nacht* kwam, waarin men niet werkt. Reeds in het oudste dichtkundige

boek des Bijbels, in JOB, vinden wij, bij herhaling, deze wijze van benoemen gebezigd, b. v. „mijne dagen zijn ijdelheid, mijne dagen „zijn weinige; over zijnen dag zullen de na- „komelingen verbaasd zijn; mijne dagen zijn „voorbijgegaan.” Op denzelfden trant wordt in de PSALMEN over des menschen leven gesproken: „wij zullen verblijd zijn en juichen „al onze dagen; mijne dagen zijn als eene „afgaande schaduw; leer ons onze dagen tellen.” Bij JEZAJA lezen wij, dat tot HISKIA gezegd werd: „ik zal vijftien jaren tot uwe „dagen toedoen;” elders wordt bij dezen Profeet melding gemaakt „van een’ zuigeling van „weinig dagen, van een oud man, die zijne „dagen niet vervult.” JEREMIA zegt: „onze „dagen zijn vervuld; gij zult in tenten wonen „al uwe dagen.” In al deze plaatsen wordt de tijd des levens, welken de mensch op aarde doorbrengt, bedoeld. Wij behoeven deze voorbeelden niet te vermenigvuldigen, terwijl het veelvuldig, herhaald gebruik doet zien, hoe onderscheidene schrijvers dat beeld zeer gepast beschouwden, en het daarom ook meer, dan eenig ander, gebruikten. In later’ tijd heeft deze teekening hare waarde behouden, en wij zien ze, bij allerlei volken nog, in iedere le-

levende taal gebezigd, zoo wel in ongebonden' als gebonden' stijl.

Trouwens, deze vergelijking is zeer natuurlijk, hoogst gepast en van eene ernstige beduidenis.

Zij is zeer *natuurlijk*. Wij, eindige wezens, hebben hier geen denkbeeld van eeuwig. Wij stellen ons alles voor onder de vormen van tijd en ruimte, en meten ons bestaan naar de opeenvolging van oogenblikken. Onze taal is beeldenrijk; vele zaken, vooral die niet terstond onder de zinnen vallen, moeten door omschrijving of vergelijking duidelijk gemaakt worden. Is nu de mensch een wezen, geschapen voor lange, voor eindelooze voortdoring; staat zijn tegenwoordig aanzijn over tegen dat der toekomst, dan valt terstond de onevenredigheid tusfchen die beide in het oog, en niets was natuurlijker, dan hierbij aan de afmeting of verdeling des tijds, in dagen, te denken. Bij den Oneindige, Eeuwige kon die benoeming geene plaats vinden. De gewijde Dichter maakte hierop reeds opmerkzaam door te verklaren: „dat één dag bij God is als duizend jaren, dat „duizend jaren bij Hem zijn als één dag”. Indien nu de fraaifte beelden dezulken zijn, die op de meest eenvoudige en natuurlijke wijze

de eigenlijke voorwerpen aanduiden, kan er geene betere, noch van zelve zich aanbiedende, gelijkenis gevonden worden, dan die van DAG. In veler oog was de mensch altoos slechts een verschijnfel, welks geheele aanzijn op deze zinnenwereld een gaan en komen kon genoemd worden. Waarlijk, wat is toch ook zijn leven anders dan een dag, een korte dag, in welken de zon naauwelijks is opgegaan, of zij daalt weder en zinkt voor het oog van den aanschouwer achter de kimmen weg! Om dit op te merken en er door getroffen te worden, was er slechts eene kleine mate van gezond verstand noodig, terwijl een weinig vernuft ligtelijk het meest gepaste en natuurlijkste beeld liet vinden, om het, op eene treffende wijze, in de taal van alle volken voor te stellen.

In kleine tijdstippen verdeelen wij onze dagen en klimmen van eene seconde niet hooger dan tot een uur, telkens weder een uur bij het vorige tellende, op. Wij scheiden den dag nog in morgen, middag en avond, als best strookende met den loop onzer aarde rondom den hemelbol, die haar verlicht, die ook deze tuschenruimten aanwijst, dezelve doet afwisselen en bepaalt. Is het ook niet zoo in het leven van den mensch, hetwelk nooit stil staat,
nim-

nimmer zijne vervlogene tijdperken teruggeeft en gestadig voortsnelt? De zinnelijke, die zijne bestemming niet kent, althans niet vervullen wil, klage al eens over den tragen gang en den looden voet des tijds; elk wijze zal veel-
eer den spoed, met welken hij uit den eenen stand tot den anderen geraakt, opmerken en zich zelve beklagen, dat zijne levensdagen hem te kort vallen voor de taak, welke hij voorgenomen had af te doen. Onze levensdag is verdeeld in den morgen der jeugd, in den middag van het mannelijk leven, en in den avond der zwakheid van ons gestel, of van de grijsheid der jaren. Van welk eene zijde wij dan het beeld ook beschouwen mogen, altoos toont het ons zijne natuurlijke vinding, en zelfs het bijzonder eigenaardige boven andere teekeningen, welke men van het leven ontwerpen kan.

Maar dat beeld is ook *hoogst gepast*. In den morgenstond van elken dag zien wij eene verjongde schepping rondom ons henen. Alles is vrolijk en opgeruimd en schijnt met nieuwen lust en moed vervuld. Ieder bereidt zich tot den arbeid, of maakt zijne ontwerpen en schikkingen tot het werk van den geheelen dag. In blijde hope begint de werkzame, die zijnen pligt gevoelt en kent, niet twijfelende, of

hij zal, bij eene getrouwe waarneming daarvan, zich niet te leur gesteld vinden, maar goede vruchten van zijne zorg en inspanning oogsten. De meesten stellen zich des morgens eenen gelukkigen dag voor, en droomen vooruit van de mogelijkheid, dat hun een bijzondere zegen kan te beurt vallen. In dien zin kunnen wij ons ook den morgen onzes levens voorstellen. Het pas ontluikende knaapje, het eergierige leerkind, de naar wijsheid dorstende jongeling oefenen zich met vlijt, ieder in het vak en naar de uitzigten van den kring, waarin hij tot zijn voordeel eenmaal werken moet. De droomen der jeugd vervullen hart en zin. In de toekomst stelt ieder zich welvaart en eere, voorspoed en een zelfstandig leven voor. Dit alles geeft leven en veerkracht aan het begin van het menschelijk verblijf op aarde: derhalve is er, zoo wel in het geestelijke als in het stoffelijke leven van ons menschen, een morgen, rijk in berekening en hoop, in ontwerpen en voorbereiding.

Komt de middag, hoe woelig wordt dan het leven! Ieder is om het zeerst bedrijvig. De vlijtige en ledigganger, iedereen vertoont zich, ja de geheele bevolking schijnt vereenigd, om aan één doel te werken. Doch allen hebben hun-

hunne bijzondere aangelegenheden, van welker behartiging de gevolgen der ontworpenen plannen afhangen. Men verdubbelt zijne werkzaamheden, spant alle krachten in, en legt het er op toe, om, ware het mogelijk, vóór het genot des maaltijds het voornaamste werk afgedaan en zijne zaken in gereedheid te hebben. Kunnen wij niet hetzelfde opmerken in de middelbare jaren des menschen, in den volwasfen', mannelijken leeftijd? Dan is alles vol moed en kracht. De afhankelijke jongelingsjaren zijn voorbij en maakten plaats voor eigen bedrijf of bestaan. Aller eerezucht wordt geprikkeld, om eenen rang in de maatschappij te hebben. Men verlangt opzien te maken, onontbeerlijk te schijnen en een persoon van gewigt te worden. Of, belet de zedigheit zulk een woelig drijven, toch gevoelt men het gewigt van het tegenwoordige, want menschen van den midden-leeftijd, van de twintig tot de vijftig jaren, zijn eigenlijk de handelende personen op het tooneel der wereld; de ouden gaan reeds henen, de jongeren komen eerst op. Wanneer wij dit overwegen, zoo valt het duidelijk en regtstreeks in de oogen, dat het menschelijke leven zijnen middag heeft, waarom deszelfs

geheel met groote gepastheid een dag mag genoemd worden.

Maar de woelige werkdag loopt weldra ten einde. De dag heeft telkens zijnen avond, en hoe verder men naar het einde des jaars spoedt, hoe rasfer die avond komt, hoe vroeger hij ons overvalt, terwijl de dagen ons schijnen te bedriegen. In den avond is er geene gelegenheid om veel meer te doen, althans niet om allerlei soort van werk te verrigten. Dan zijn ook de krachten vermoeid en het afgesloofde ligchaam neigt tot den slaap. De nacht is nabij, waarin de werkzame mensch rust, zich zelve en de wereld vergetende, om nieuwe krachten te verzamelen en wedérom op den volgenden morgen ijverig aan den arbeid te gaan. Zoo is ook de avond onzes levens, uit een ernstig oogpunt gezien, gelijk aan het slot van elken gewonen dag. De zwakheid van ligchaams- en zielsvermogens, of de ouderdom moge dien avond hebben doen naderen, de mensch heeft dan zijne taak bijna afgewerkt. In het wezenlijke kan hij niets meer veranderen, en reeds ligt de grondslag voor zijne eeuwige verwachting onwankelbaar vast. Binnen korten tijd komt de nacht des doods, waar-

waarin hij niet meer werken kan. Rust is bijkans het éénige, dat hem voegt. Hij zal zich eerlang nederleggen voor het ontwaken en opstaan tot den duurzamen dag der eeuwigheid: dit is het, wat aan den ouderdom en de laatste jaren der menschen werd toegewezen. Een ander gevoel dan voorheen bezielt hem nu; andere genietingen kunnen hem slechts behagen: want er is een groot onderscheid tusschen de opgeruimdheid der onbezorgde jeugd en de sombere plooi van den zwaarmoedigen grijsaard. Hoe het ook zij, dit blijkt toch wederom ten duidelijkste, dat het beeld van *een' dag*, met groote gepastheid, het wezen onzes levens voorstelt.

Maar dat beeld, in dezen zin gebruikt, is ook van eene *ernstige beduidenis*. Wij zullen ons zulks gaande weg voorstellen, en van stap tot stap door nadere ontwikkeling meer en meer hierdoor getroffen worden. Doch reeds een algemeen overzigt kan er ons met eenen opslag des oogs van overtuigen. Ons leven is maar een dag. Zóó kort en spoedig doorgebracht, komt den mensch, bij het sterven, zijn verblijf op deze wereld voor. En ware die dag nog maar altoos gelijk aan den langsten, schoonsten des zomers! Doch menigwerf ge-
lijk

lijkt ons lot en ons gewoel, ons bedrijf en genot naar den dag in het afgaan van den herfst, wanneer de stormen woeden en de landman, met zijne kudde, naar de mufte stallen gedreven wordt; of aan dien barren winteravond, waarin de kletterende hagel of verftikkende sneeuw belet eenen voet buiten de deur onzer, door kunst verwarmde, woning te zetten. „Weinig en kwaad” mogen velen wel met JAKOB zeggen, „zijn de dagen mijner vreemdelingschap op aarde!” In ruime mate is dus hier het beeld van een’ dag, op ons levensperk toegepast, ernstig vermanende. Naauwelijks hebben wij begonnen te verftaan, wat leven is, wat tot deszelfs waardig gebruik behoort, of een groot gedeelte daarvan is reeds vervlogen. Wanneer wij terugzien op het verledene, in de meening van nog weinige schreden gedaan te hebben, is er reeds een groot veld achter ons. Naauwelijks was het uur, dat ons den vligenden tijd aankondigde, geslagen, en de naklank nog in onze ooren, of reeds weder werd de hamer opgetild, om het volgende te doen hooren. Wie kan hierom des morgens ontwaken, zonder deze gedachte, als de eerste in zijne ziel, op te merken: „dit ontwaken is mij het voorgevoel van

van mijn opstaan uit het stof der graven?" Wie kan den middag, welke telkens spoediger schijnt terug te komen, achter zich hebben, zonder met eene inwendige huivering te denken: „ach! zoo onverwacht trad ik ook in mijnen besten leeftijd, en hoe is hij reeds heen, wat is mijne halve eeuw geweest? Moet niet, met denzelfden ernst, elke avond voor ons de ontroerende herinnering zijn: „uw dood is nabij!"

Het is goed, dat de natuurlijke gewoonte, om ons het leven langer voor te stellen, dan het zijn zal, veel van de scherpe zijden des beelds verzachte en afrondde, anders ware ons genot in het leven niets, en de voorstelling van de smalle handbreed onzes aanzijns op aarde zou zelfs den ijver in het goede verdooven. Maar gedachtig aan de niet noemenswaardige getallen van uren en jaren, welke wij hier opfommen kunnen, behooren wij nut te trekken uit het natuurlijke en gepaste van het beeld, en het er voor aan te zien, dat alles te zamen genomen niets zij, in vergelijking met de eeuwigheid, waar geene tijdsbepaling plaats heeft, maar duizend jaren en één dag hetzelfde beteekenen. O! ijdele glorie des sterfelings, die meent iets te zijn, doch waarlijk slechts het verschijnsel van een' dag is!

De

De honderdjarige eik, de eeuwen tellende apenbroodboom beschaamt hem in during, en hij mag veeleer tot het infekt, dat op denzelfden dag geboren wordt, weder voortteelt en sterft, zeggen: „gij zijt mijn broeder en mijne zus, ter.” Konden wij de kortheid van den levensdag niet inhalen, door het gewigt onzer taak en de vrucht onzer daden, dan was de dagworm gelukkiger, en de eik benijdenswaardig als een koning des wouds, die vele geslachten ziet komen en verdwijnen. Maar neen, wij leven lang genoeg, indien wij wèl leven; onzen dag kunnen wij verlengen, wanneer wij in denzelfden werken en de taak ijverig afdoen, voordat de nacht komt.

Ook hierom is het genoemde beeld zoo ernstig. Het wijst ons toch op de *bedoeling* van ons bestaan, op de *belangrijkheid* onzer bestemming. Wat is de dag, zoo wij dien niet voor den arbeid gebruiken? Wat heeft hij boven den nacht vooruit? De nacht is om te slapen; doch zij slapen ook des daags, die niet werken willen, maar zich alleen vermaken en vergasten. De deugdzame Romein TITUS VESPASIANUS wist het wel, wanneer hij aan zekeren maaltijd, op welken hij zich niet herinneren kon, den ganschen dag iets
goeds

goeds verrigt te hebben, met- zichtbaar leed, uitriep: „ik heb dezen dag verloren!” O! wij hebben niet slechts eenen enkelen dag, maar het korte leven geheel verloren, indien wij het niet gebruikten naar het oogmerk, waartoe het ons, door den Alwijzen Hemelvader en Eigenaar onzer dagen, gegeven was. Onzinnige dwaling, die ons begoochelt, wanneer wij het groote werk onzer menschheid onaangeroerd laten, wanneer wij de uren maar tellen, zonder ze te gebruiken, en henengaan, zonder ons in den avond des levens eene daad te kunnen herinneren, welke uitsluitend tot de vorming en voorbereiding voor de Eeuwigheid behoort! Met weemoed niet alleen, maar in vertwijfeling, zal zulk een stervende moeten uitgillen: „ik „heb mijn leven verloren!”

Ernstig vooral is ook het beeld, door ons beschouwd, met betrekking tot dit aardfche leven, omdat het ons telkens onze *eindelooze* voortdoring te binnen brengt. Op elken vol-eindigden dag volgt wederom een morgen, een nieuwe dag. Gelijk de eene golf den anderen voortstuwt, zoo drijft de eene dag den anderen. „Het was avond, het was morgen den eersten „dag; het was avond, het was morgen den twee- „den dag:” dit was reeds de eenvoudige tijdreke-ning

ning in het Paradijs. „Het is bij den avond en „de dag is gedaald:” dit was nog waar, toen de Emmausgangers den hun onbekend gebleven’ Leeraar noodigden, om in hunne woning in te keeren. Dus zal het op deze aardfche verblijfplaats, zoo lang zij zich wentelen moet in het uitspanfel, wel blijven; doch onze levensdag ten einde zijnde, volgt er een morgen, die het begin van een’ eeuwigen dag wezen zal. Wie dan zijne taak hier afdeed, of ten minste zoo ver voltooide, als de tijd, door hoogere hand daartoe gefchonken, toeliet, zal in zaliger dag, op welken geen avond zijn, geen nacht volgen kan, gelukkig wêer aanknoopen, wat hier voor eene poos afgefmeden was, maar niet verloren zal gaan in eeuwigheid.

Natuurlijk, hoogstgepast, ernstig beeld van ons leven uit den gewonen dag ontleend, die met al deszelfs gedeelten en werkzaamheden zoo juist het ware wezen van onzen tijd op aarde uitdrukt, blijf ons geftadig bij, en zweef, met uwe leering, ons steeds voor de oogen! Zacht door uwe gelijkenis vermanende, ernstig opwekkende, zij onze geheele levensdag aan deszelfs hooge doel gewijd, opdat wij ons eenen kalmen AVOND mogen beloven en eens zalig rusten van onzen arbeid in den HEER!

II.

SNELLE KOMST VAN DEN AVOND DES LEVENS.

*Tusschen twee gezette palen,
Dat is tusschen dag en nacht,
Wordt ons leven doorgebracht:
Ziet, hoe dat wij nederdalen
Eer het iemand zeggen kan.*

CATS.

Eer men er aan denkt, is de levenstijd op aarde vervuld. Het oogenblik, waarin wij voor de wereld ophouden te werken, is spoedig aanwezig. Lang schijnt ons het tooneel onzer bedrijven toe, als wij het optreden; doch bij het verlaten van hetzelfde vragen wij, met aandoenlijke verbaasheid: „waar is toch de tijd „gebleven?” Zoo gaat het iederen mensch, inzonderheid den werkzamen en braven. Slechts hij zal zijn levensuur uitgerekte en langzaam voortgaande beschouwen, die ledig stond in den dienst des Albestuurders; maar van hem kan ook niet met waarheid gezegd worden, dat hij leefde: het was niet anders dan droomen, op zijn best een aanzijn voort slepen, gelijk de worm in het slijk en het mosplantje aan den boomstam doen. Hij, die waar-

B

lijk

lijk leeft, die zijn leven wèl gebruikt en geniet, gevoelt het van oogenblik tot oogenblik inkorten en zich gebragt aan den avond, eer hij het vermoedde, terwijl hij nog meende, dat het eerst middag voor hem ware.

De ouderdom is het niet alleen, die ons aan het einde van den levensweg brengt, ofschoon hij wel de oogenblikken sneller voortstuwt, en ons, met meer zekerheid, de naderende komst van het laatste uur doet inwachten. De zwakheid van ons ligchamelijk gestel; een aanhoudende ziekelijke toestand; eene uitterende of althans ongeneeslijke kwaal verhaasten den avond des levens, en maken onzen vlugtigen tijd nog korter. Als wij thans opklimmen tot *zestig* of *zeventig* jaren, kunnen wij al gezegd worden eerst laat op onze dagen te zijn gekomen; want *tachtig* of *negentig* jaren zijn in onze eeuw uitzonderingen, en de voorbeelden daarvan worden als iets zeldzaams vermeld. Doch ook hij, die sterk schijnt, is waarlijk maar ijdelheid, hoe vast hij ook sta; de dood verrast hem menigwerf op den middag van zijnen levensdag. Hebben wij niet dagelijks rondom ons de aandoenlijke bewijzen, dat vele bloeiende jongelingen, krachtvolle mannen, bevallige meisjes, gezonde
vrou-

vrouwen, in de beste vaag worden weggenomen? Maken niet dikwerf zeer onverwachte toevallen, eene onvoorziene verstikking, eene verlammende beroerte het einde aan een leven, dat naar aller berekening, en wegens volle spierkracht, nog eene halve eeuw had kunnen duren? Voor duizenden slaat dan reeds het avonduur, of laat de doodklokstoon zich hooren, eer nog de middag dáár en de morgen des levens geëindigd is.

Men brenge hiertegen niet in, dat de zoodanige geenens levensavond had, daar hij nog den middag niet bereiken mogt. Zulks zou in enkelen woordenstrijd eindigen. Het zij zoo, dat hij eigenlijk den avond niet beleefde: het werk, dat in denzelfden zou moeten afgedaan geweest zijn, behoorde toch reeds in orde te wezen, wanneer de groote Heer des levens zijnen dienaar te huis roept. Het is waar: deze is geen hard Heer, die oogften wil waar niet kon gezaaid worden, die meer terug eischt, dan Hij gaf, en hoogere winsten vordert, dan de talenten konden opbrengen. Doch dit wil Hij, dat wij in elk levensperk rijpen zullen voor de toekomst, opdat wij bereid mogen zijn in die ure, waarin Hij ons roepen kan. En zou zijn oog ook niet gaan over de vroeg-

rijpe halmen, de voorloopers van den oogst, welke eerder dan anderen kunnen geplukt worden? Is dit niet onze Christelijke vertroosting bij den dood van vroeg stervende, veelbelovende lievelingen, dat zij, of reeds rijp waren om naar hogere wereld verplaatst te worden, of dat althans hun aanleg genoegzaam zich ontwikkeld had, ten einde in anderen kring, onder meer geestelijke wezens, voort te gaan, en het voorname doel hunnes aanzijns dáár te bereiken? Hoe het zij, de avond des levens komt spoedig, ook dán nog, wanneer wij kalm den morgen en middag van hetzelfde mogten doorgaan en, op zijnen tijd, de laatste afdeeling intreden. Het begin des dags is onbezorgd en schijnt lang; het midden wordt reeds ernstig en komt ons korter voor; maar de avond is ongetwijfeld somber, en wij kunnen deszelfs during niet met een' der beide vorigen gelijk stellen. Bij het overzigt wordt de dag een nevel; de zon rees op denzelfen even boven onze hoofden, zij daalde ras weder voor onze oogen, en, na ter kimme nedergestreden te zijn, ondervonden wij eene teleurstelling, even alsof zij niet gefchenen had.

Nog spoediger schijnt de dag te dalen en de avond te komen, als wij hier op aarde met

tegenheden kampen, als de levenspaden ruw en moeilijk te betreden zijn. Of schijnt ons de avond van den gewonen dag niet spoediger te overvallen, wanneer nevel en wolken het zonnelicht voor ons oog verbergen, plasregens nederstorten en de herfstbuijen vroegtijdig alles verdonkeren? Maken niet zóó het verdriet of de tegenspoeden onzen levensdag nevelachtig; berooven zij ons niet van veel genot, en is het dan niet, alsof het reeds op den middag begint te schemeren? Alles schijnt ons daarbij korter toe, en wij beklagen ons over den dag, omdat wij daarin zoo weinig konden verrigten. Hierin lag de reden van zwaarmoedigheid reeds bij eenen vromen Patriarch; daarom beschouwde JAKOB zijne dagen als weinig en kwaad, offchoon hij niet korter geleefd had, dan menig een van zijne tijdgenooten of vaders. Op dien grond spreekt de man, alsof hij een grijsaard ware, wanneer de smart hem trof en de hette des verdriets zijnen levensdag verkort, zijnen avondstond vervroegd had.

Hoe veel is door deze opmerking te *leeren*; welk eene wijsheid des levens kunnen wij scheppen uit de oplettende beschouwing van den spoed, met welken de avond onzer levensdagen, op verschillende wijze, tot ons nadert!

Onze *jeugd* of *kracht* wane nooit van bevoorregt te zijn met een vrijgeleide. De verasfing is te grooter en de ontknooping van ons levenstooneel te onverwachter, naar mate wij meer gesteund hadden op het klein getal der jaren, waarin onze oogen nog maar het licht hadden aanschouwd. Wanneer de storm waait over het veld, blijft menige dorre plant en de verachte distel staan, terwijl de frische bloemstengel geknakt, de jeugdige eik afgeslagen wordt van zijne stevige wortels. De On-doorgrondelijke geeft ons geene reden van zijne daden, offchoon Hij onberispelijk is in geheel zijn bestuur. Of zou Hij niet misfchien dáárom zoo handelen, opdat zijne kinderen wakende mogten blijven, niet wetende, wanneer de Heer des huizes komen zal? Schoonheid is hier ijdelheid, bevalligheid bedrog; kracht draagt de kiemen der zwakheid, en het leven zelfs is reeds begin van fterven; want ons lichaam wifelt en verandert ieder oogenblik en bereidt zich elken dag voor de ontbinding. Maar zal de jeugd zich dan reeds in haren onbezorgden morgen kwellen, en elke bete verbitteren door de gedachte, dat de avond nabij is? Dat kan de Vader in de Hemelen niet willen, dit heeft Hij zeker niet bedoeld, toen
Hij

Hij de vatbaarheid voor levensgenot in den mensch legde. Nooit zou Hij ons zulk eene natuur gegeven hebben, als wij bezitten, indien Hij de korthed onzes levens bestemd had tot de stof onzer kwelling, tot de bron van het verdriet op aarde. Ware dit zoo, dan zou er geene uitvinding zoo troostrijk zijn als de kloostercel, geene weldaad begeerlijker wesen dan te sterven in het uur der geboorte. Neen, de jeugd geniete het leven volop, doch met Christelijke wijsheid; zij verheuge en verlustige zich, maar denke daarbij aan rekenschap en oordeel.

En dan zal ook de gedachte aan de rasche komst van den levensavond niet zoo ontroerend zijn. De jongeling en het meisje, die in godsdienstige grondbeginselen staan, werden ook onderrigt over het doel en de strekking des levens. Zij zien dan gaarne op de vroegtijdige godsvrucht van JOZEF en OBADJA, op de treffende proef van jeugdige grootheid in JEZUS, dien men reeds op zijn twaalfde jaar bezig vond in het werk zijner roeping, wiens woord en spreuk het was, „te werken zoo „lang het dag is.” Ja Hij verlengde zijnen korten dag, door reeds deszelfs morgen tot een dubbel oogmerk te besteden! Oeh! dat onze

ontluikende jeugd dit begrepe en er eene les van ontleende! Voor haar is het wel morgen, een onbezorgde morgen van genot en vreugde. Maar kort kan hij zijn en van geen middag gevolgd worden. De jongeling zinkt zoo wel in het graf, als de afgeleefde grijze; het aangebeden meisje gaat dikwerf de levenszatte grootmoeder vooruit. Het kerkhof is meer bestrooid met geurige bloemen, dan met dorre heesters; of, om eigenlijk te spreken, het graf, dat vratisch is, ontvangt in zijne beperkte ruimte tien jeugdige menschen tegen éénen oude van dagen. Een half menschengeslacht is heen, eer het geheel de halve eeuw nog doorgeleefd had. Deze stem, die uit de graven zich laat hooren, make den levensmorgen dierbaar en doe hem reeds vrucht geven, opdat niet alles verloren zij, wanneer er geen avond volgen mogt. Die morgen zij dan al eens te kort, om daarin het werk van eenen ganschen dag af te doen: geen nood! de grond is bearbeid en de korrel daarin gelegd, welke, hiér ontkiemende, groeijen zal en vrucht geven in den langen dag der eeuwigheid.

Nog meer komt deze ernstige gedachte den mensch te pas, wanneer zijn levensdag reeds tot den *middag* genaderd is, of hij dien achter
zich

zich heeft. Met ieder uur wordt de tijd hem dierbaarder, en hij behoort te arbeiden aan de verzekering zijner goede hoop, zonder omzien of stilstaan. De dood ontziet toch den nuttigsten huisvader niet; het vratige graf rooft der maatschappij zoowel hare trouwe dienaars, als het dezelve van menigen ballast bevrijdt. Elke seconde sterft er een mensch op onzen aardbol, en wij zien van dag tot dag de rouwdraggers op onze straten rondgaan. O! wie zou dan nog op zijne mannelijke kracht stoffen en roemen, dat hij sterk is? De man verdwijnt uit de bonte rij der stervelingen, en de stramme grijsaard blijft over, zoodat wij somtijds, in onze waarlijk kinderlijke beoordeeling van Gods plan, zeggen zouden: „deze leeft te lang.” Neen, ook hier is onberispelijke wijsheid werkzaam, die den levensdraad, hoe sterk hij schein, vroegtijdig affneet, om hem tot hoogere oogmerken in eene andere wereld zoo veel eerder aan te knopen. Wie van ons wijs wil zijn, lette daarop; hij stelle het hart op zijne wegen en arbeide voor het groote plan van zijn aanwezen. Roemen wij niet, in het aardfche bedrijf, den vlijtigen huisvader, die zijne middelbare jaren, den besten tijd zijns levens, waarin lust en kracht hem eigen zijn, met dub-

bele vlijt besteedt, opdat hij iets over winne voor den ouden dag en onbezorgde rust geniete, indien God hem een lang leven moge schenken? Wat wij in het beste van onze jaren voor de eeuwigheid zamelen, is winst voor den levens-avond, en niets gaat verloren van hetgene wij, in dubbele mate, hadden opgedaan, al mogen wij den uitersten eindpaal bereiken. Zoo veel te rustiger kan dan onze avond worden, vrij van nabeklag over te veel verlorene oogenblikken.

In alle geval komt die *avond* spoedig, al gaan wij ook al de tijdperken des levens door. Eer wij hebben omgezien zijn wij bij het graf. Ernstige gedachte! Het leven is kort, de kunst is lang. Dit geldt reeds van alle menschelijke wijsheid en wetenschap: hoeveel te meer van onze vorming voor de Eeuwigheid? Dat wij ons toch nooit een lang leven toeleggen, noch ons verbeelden oud te zullen worden. Zuik een lot is aan het kleinste getal stervelingen gegund, en wie verzekert ons, dat wij onder dit getal zullen zijn? Indien wij ons de kortste during voorstellen, is het eene verrasfing voor ons, en het wordt eene weldaad, indien wij lang hier mogen wezen, om zoo veel te meer voor ons geluk, dat eeuwig zĳn zal, te werken.

ken. De luchtige, ligtzinnige mensch vraakt den ernst, waardoor er gedurig van den dood ge-
waagd wordt; wij ontkennen ook niet, dat dezelve
overdreven kan zijn, en dan verdriet in het le-
ven te weeg brengt. Doch alle overdrijving is
gevaarlijk en misdadig. Wie met Christelijk
gevoel de korthed zijns levens opmerkt, zal
hetzelve daarom niet verachten, of er mishag-
gen in vinden. Integendeel wordt het bezit
van een goed dierbaarder, als men voor het
onzekere daarvan vreest. Dankbaarheid voor
eene zoo groote gave Gods, als ons aanzijn
is, voegt aan het kind des Almagtigen, en
spoort het aan tot deszelfs genot en gebruik.
Dit zij in elken leeftijd ons beginsel, om hier-
uit te werken met blijmoedigheid, zoo lang de
levenszon onzen arbeid verlicht. „Mijne tijden
„zijn in uwe hand, o God!” dit zij onze
spreuk en onze geleigeest. Dan kunnen wij
ons verzoenen met eene inrigting, waarbij den
sterveling een onzeker en, in alle geval, zeer
kort verblijf op deze benedenwereld werd aan-
gewezen. Zonder angstig te willen berekenen,
hoe lang het duren kan, waartoe ons ook het
vermogen geweigerd is, gaan wij voort van
den eenen dag tot den anderen met goed ver-
trouwen. Eigenlijk is er niets kort of lang,
als

als wij het tegen de eeuwigheid berekenen. Maar lang is altijd ons leven, als wij het naar deszelfs aard en doel gebruiken, want het verzekert ons den langen, heerlijken dag der eeuwigheid, die nooit inkort, noch tot eenen nieuwen nacht weêr henenvoeren zal.

De grijsaard, zijnen avond ingetreden zijnde, noemt nog het leven kort, te korter zelfs, naar mate hij ijveriger werkte. In het gewone leven is de dag van den vlijtigen eerder, dan die des lediggangers om. Met welk eenen ernst behoort het dan ons, die zwak of bejaard zijn, te bezielen, dat wij weldra ophouden zullen hier te bestaan! Gekomen aan het einde van den weg, van waar geen sterveling terugkeeren kan, om zijn afgetreden pad op nieuw weêr in te slaan, behooren wij met gelatenheid de leiding des Allerhoogsten te eerbiedigen. Geene gemelijke klagt over de korthed en het kwade der dagen voegt den Christen, die gelooft, „dat, als zijne aardfche woonstede verbroken is, hij een gebouw van God, eeuwig in de hemelen, ontvangen zal.” De mismooedigheid van JAKOB staat niet ter navolging, maar tot een baken, om die klip te vermijden, in de Heilige geschiedenis aangeteekend. Toen PAULUS zijnen lust verklaarde, om ontbonden te worden

den en met CHRISTUS te zijn, verkeerde hij in buitengewone omstandigheden, die hem het leven zwaar deden vallen; en evenwel onderwierp hij zich ootmoedig aan den wil van zijn HEER. Doch wij mogen, wij moeten nooit, vooral niet in den levensavond, de kortheid van het ons toegeteld getal jaren uit het oog verliezen: dit toch zal de waarde van ons tegenwoordig, het gewigt van een toekomend leven verhoogen. Al schijnen wij kinderen van het oogenblik, toch zijn wij inderdaad duurzame wezens voor de eeuwigheid. Hier scheidt de mensch, de voortreffelijkste aardbewoner, van al de overige schepselen zich af; hier loopen de paden des redelijken sterfelings van die van den boom en het dier ver uitéén. De eik en het zeemonster mogen hem overleven: zij sterven toch ook en herleven niet weder; wat lang schein, wordt dan nog kort, en wat kort was, gaat over tot oneindige lengte, tot eeuwigen duur.

Met zulke denkbeelden mogen wij ons, in elken dag onzes levens, bezig houden, om er godsdienstige wijsheid, verstandige bedachtzaamheid en troost voor onze verwachting uit op te doen. Zij betamen ons vooral in de laatste, gewigtige afdeeling, in den avond des
dags,

dags, waarop het influimeren voor eenen geheel anderen morgen plaats zal hebben. Als wij ons gewend hadden den tijd van deszelfs vlugtigen kant te bezien, kan de voleindiging daarvan ons niet hevig ontroeren. Géheel toch hangt het van de wijze der voorstelling af, hoe de korthed onzer aardfche levensdagen ons gemoed aandoet. Toen de Aartsvaderen zoo veel langer leefden, fcheen hun de tijd ook nog verbazend vlugtig. De jongeling meent, dat hij zeventig jaren oud mogende worden, daarin als ware het eene eeuw zal zien; maar de tachtigjarige fpreekt nog over zijne dagen als eene fchaduwe. Wij voorkomen dit alles, door het gewigt en niet den tijd te berekenen, en elk oogeblik als het laafte aan te zien. Dan zullen wij, zoo ver dit den zondigen, onvolmaakt blijvenden mensch mogelijk is, ons gereed houden voor een nieuw leven, en den oogeblik verbeiden, waarop de HEER ons zal aflofen van onzen post. Weldra, weldra is de dag gedaald, en het is voor ons aan den avond.

Op zich zelve befchouwd, fchijnt deze gedachte veel van onze levensvreugde te moeten ontrooven; en zij doet dit ook waarlijk, wanneer wij alles aan de genieting onzer aardfche dagen willen toewijden. Wij durven er dan
niet

niet aan denken, dat onze eer zoo spoedig zal verdwijnen in het graf, waar allen gelijk zijn; dat wij te midden van vele ontwerpen en voornemens kunnen weggerukt worden; dat wij niet meer de teederheid onzer lievelingen zullen kunnen ondervinden, en dat de dood ons ontnemen zal aan alles, waaraan ons harte hing. Bij godsdienstige beginselen is dit niet eens ongewoon, omdat de zucht voor het leven den mensch zoo sterk is ingedrukt: hoeveel te meer moet het dan denzulken ontroeren, die hier van de wereld zijnen afgod maakt, en een lang leven tot het hoogste geluk rekent? Hierom zien wij ook menigen grijzen zondaar beven voor het tellen zijner jaren, en den dag des doods nog op lang niet als nabij zijnde rekenen. Van hier, dat er velen zijn, die den regel volgen van te eten, te drinken en zich te vermaken. Maar dit zijn van die rampzalige handelingen, welke niet anders, dan op een te laat nabeklag en eene troostelooze vertwijfeling moeten uitloopen. O! dat wij beven voor zulk eene denkwijze, en de zucht tot het leven onderwerpen aan het overtuigd geloof, dat eene onsterfelijke voortdoring rijkelijk vergoeden zal, wat wij hier *kort* noemden. Wanneer wij iederen dag met zulk een oog bezien, dan zullen

len wij aan de broosheid en het vlugtige des levens ons niet alleen leeren gewinnen, maar zelfs daarin Goddelijke wijsheid leeren opmerken, die hierdoor in ons het verlangen naar het duurzame en onsterfelijke opwekt en verhoogt. De dag loopt wel spoedig af, en wij dalen neder, eer wij er om denken; maar het zal zijn om weêr op te klimmen, zonder voor nieuwe daling van den dag te vreezen te hebben.

Gelukkig, indien wij geleerd hebben onze dagen te tellen. Dan zullen wij een wijs harte bekomen, en met de inwilliging onzer ziel, naar het voorbeeld van elken vrome, volgen den God en Vader, die ons leidt naar zijnen raad, en ons, aan het einde onzer dagen, wil opnemen in heerlijkheid!

Op welk een' levenstrap wij immer zijn getreden,
 't Verleden is een droom, en 't heden steeds verleden,
 't Verschiet onzekerheid, de toekomst flechts een wensch;
 Een spel van vreugde en smart is 't leven van den mensch.
 Met welk een lang verschiet hij zich op aarde ook vleit,
 De *onsterfelijkheid* alleen beslist zijn duurzaamheid!

III.

AFNEMENDE LIGCHAAMS- EN ZIELSVERMOGENS.

*Het kunstig uurwerk slaat en wijst staág de uren aan,
De tijd ontstelt het, en het blijft gebrekkig gaan;
De springveer roest, die al de raadren voort moet drukken:
Dan staat de slinger stil, en 't uurwerk is aan stukken.*

FEITH.

Gelijk het geheele zamenstel van den mensch, het wezen van zijne *ziel* en de inrigting van het *ligchaam* een wonder is in onze oogen: zoo kunnen wij ook in de ontwikkeling, den stilstand en teruggang van beide, de hand erkennen van eenen oneindig wijzen God, al wiens werk volkomen, maar tevens ondoorgrondelijk is. Wat de schranderere wijsgeer ook ontdekken mogt en ons leerde van de zielkunde; hoe ver de onvermoeide ontleedkundige het stoffelijk omkleedfel van onzen geest, in deszelfs kunstig zamenstel, wist te bescpieden: veel daarvan blijft toch een raadsfel, althans in de bijzonderheden. Wij zien geest- en ligchaamsvermogens ontwikkelen, toenemen, voortgaan; doch tot welke hoogte zij opklimmen kunnen, dit durven wij niet bepalen. Trouwens, er is ook

C

hier

hier zoo vele verscheidenheid en afwisseling, dat de schranderste Natuur- en Zielkundige het niet wagen zal, de grenzen te noemen of vaste regels op te geven. Bij den eenen is beider ontwikkeling voorspoedig, bij anderen ongunstig; bij den eenen gaat zij voort met snellen tred, bij anderen schijnt zij te kruipen. Van sommigen neemt het ligchaam eenen sprong, terwijl derzelve zielsvermogens blijven slapen, en er geene evenredigheid tusschen beiden bestaat. Bij anderen snelt de ziel vooruit en het ligchaam komt achteraan, of blijft misvormd, zwak, onvolkomen. Veeltijds ziet men toch ook eenen ontwijfelbaren samenhang tusschen den onsterfelijken geest en het dierlijke ligchaam, waardoor zij wederkeerig op elkander den verwonderlijksten invloed uitoefenen. Hoe veel is hier, met betrekking tot den geheelen mensch, wegens zijne natuur, zijnen aanleg, zijne bestemming en zijn eindoogmerk, op te merken? Welk een blijk levert deze aard zijner samenstelling op voor eene hooge afkomst en voortdoring? Inderdaad, wat men in den mensch ontdekt, zal men bij geen ander scepel, hoe wonderbaar ook zamengefeld, hoe nabij het dierlijk gestel van dezen komende, kunnen vinden.

Doch

Doch gelijk de mensch toeneemt in kracht des ligchaams en in ontwikkeling van den geest, gaat hij ook weder terug, indien hem een lang leven gegund wordt, of vroegtijdige verzwakking zijne dagen verkort. Even min echter als de aanwas van beide zich bindt aan vaste regelen, zoo weinig schijnt de laatste regelmatig te volgen. De eene is vroeger oud en zwak dan de andere; de eene wordt vroeger rijp voor het graf dan de andere. Er zijn er, die of weggerukt worden in den bloei huns levens, of, bij een langer leven, de gebreken des ouderdoms niet ondervinden. Zulks hangt echter geenszins af van des menschen eigene keuze, noch van het toeval; maar de Alwijze bestuurt dit alles zoo naar zijn heilig ontwerp. Hij legt daartoe vroegtijdig de kiem in het stoffelijk ligchaam, en bepaalt de mate der zielsvorming, welke zij niet te boven kan gaan. Naar den gewonen loop der dingen echter kan men berekenen, dat de ouderdom zijne eigene gebreken zal hebben, dat de krachten het ligchaam zullen begeven, de vlugheid van denken afnemen zal. Zeer fraai heeft de wijze opsteller van den *Prediker* het dus uitgedrukt: „Ten dage, waarin de wachters des huizes beven en de sterke mannen zich krommen zullen

len, en de maalsters zullen opgehouden hebben te malen, en die door de vensteren zien, verduisterd zullen worden. Als de beide deuren naar buiten gesloten zullen worden, dat men het geluid des molens naauwelijks hoort; en men wel opstaat met het zingen der vogelen, maar flauw de stem is van alle dochteren des gezangs. Als de zilveren keten wordt vaneen gereten, en de gouden schaal in stukken spat, en de emmer aan de bron wordt gebroken, en het rad aan den bornput wordt verbrijzeld." Om de sombere vreugdeloosheid van den geest te teekenen, had hij te voren gezegd: „dat de zon en (*haar*) licht verduisterd wordt, ook de maan en de sterren, en dat er na den regen weder (*nieuwe*) wolken komen." Deze is inderdaad de gewone gesteldheid van den mensch in den ouden dag, zwak naar het ligchaam, zwaarmoedig en somber naar den geest.

Treuriger wordt zulk een toestand nog, wanneer in een afgeleefd ligchaam de ziel ophoudt geregeld te werken, en men bijkans geene overblijfselen van vroegere schranderheid of kunde meer vinden kan. Dat was zelfs wel het geval met buitengewone mannen en geleerden. De groote NEWTON, die door zijne wijsheid

cene

eene nieuwe eeuw in de natuurkunde stichtte, verloor zoo zeer op het einde zijns levens het gebruik zijner vermogens, dat hij geen denkbeeld van vroegere wetenschap behield. De mensch, die als kind begint, eindigt somtijds weder als een kind. Elk onzer zal zeker zulk een lot allerongelukkigst noemen en voor zich liever het wegnemen in vroeger tijdvak wenschen, dan op die wijze zich zelven te moeten overleven. Van den zoodanigen zouden wij, in onze kindsche onkunde, zeggen, „dat hij te lang leefde.” Doch de liefderijke Vader in de Hemelen weet best, waartoe dit zijn moet, en wij verwachten ook daaromtrent de opheldering van de Eeuwigheid, waar wij in helder licht betrachten zullen, wat hier op aarde donker schein. Zóó veel leeren wij er toch uit, dat het ons de eindigheid onzer natuur op eene ontroerende wijze herinnert, en ons dagelijks moet opwekken tot de erkentenis, hoe wij niet ons zelven leven, maar den Heer, die ons geschapen heeft.

Het laatste tijdperk onzes levens is dan wel een voorwerp van ernstige opmerkzaamheid. Hoe is de bloem, die onze jeugdige wangen sierde, verwelkt; de ronde gulle gelaatstreken, hoe zijn ze verdwenen; hoe onkenbaar

zelfs zijn wij, door een geheel veranderd uitzigt, geworden voor hen, die ons lang geleden ontmoet hadden; voor hen ook, die in vroeger' tijd gemeenzaam met ons verkeerden, doch naderhand, vele jaren van ons gescheiden geweest zijnde, ons onverwacht wederzien! Dan herkent de broeder zijnen broeder, de zuster hare zuster niet meer aan de vreemd geworden gedaante. Zulk eene ontmoeting heeft ongetwijfeld, in den eersten opslag, iets terugstootends, en laat eenen treurigen indruk na. Doch ontroerender nog is het, den man weder te zien, over wiens schrander verstand men zich voorheen verwonderde, zoo dikwerf de wijsheid van zijne lippen vloeyde, maar die, aangetast van eene beroerte, of stomp geworden door ouderdom, thans de onnoozelheid van een kind vertoont en zich vermaakt met het beuzelachtigste werk. Onwillekeurig overvalt ons voor een oogenblik de neiging, om datzelfde voorwerp gering te achten, hetwelk wij voorheen onzen hoogsten roem waardig schatteden, en in welks verdiensten wij breed uitweidden.

Doch genoeg van deze *treurige zijde* des ouderdoms, welke wij in den avond des levens zoo dikwerf kunnen opmerken. Intusschen zal eene vroegtijdige beschouwing daarvan ons, op

ve-

velerlei wijze, nuttig kunnen worden. Indien wij ons de mogelijkheid voorstellen, dat zulk een lot ons ook zou kunnen treffen, is dit niet een ongepast middel, om hetzelfde of gedeeltelijk af te wenden, of door tijdige schikkingen het onaangenaamste daarin te verzachten. Vóór alles is noodig, dat wij ons zorgvuldig hoeden, om in vroegeren leeftijd de zwakheid des ouderdoms voor te bereiden, te bespoe-digen, of door eigene schuld te veroorzaken. Velen zijn de scheppers van hunne eigene ellende; velen zijn oud vóór den tijd; velen hebben zich zelve alles te wijten, wat zij in hunnen ouden dag lijden moeten. Menig een verspilt zijne kostelijkste lichaamskrachten, en verdooft hierdoor de onschatbaarste geestvermogens. Bij den eenen is het offeren aan den wellust de oorzaak, bij den anderen kan ledigheid er het hare aan toebrengen, als naderhand ongewone inspanning en verdubbelde werkzaamheid het verzuimde willen inhalen. Zelfs de edele zucht tot ontwikkeling van den geest, de lust in het onderzoek en aanleeren van wetenschap en letteren, kan, door misbruik, eenen treurigen ouderdom, eenen suffenden levensavond voorbereiden. Gelijk wijn, matig gebruikt, het ligchaam versterkt en den geest

vervrolijkt, maar door overdaad beide bederft: zoo is eene welbestuurde, beperkte letteroefening en geestbescheving heilzaam; maar overdreven wordende, baart zij de schadelijkste gevolgen, krenkt de hersenen, verdooft de vatbaarheid van begrip en verlamt eindelijk de kracht der geheele ziel. O! er is zoo wel buitensporigheid voor den geest als voor het ligchaam; beide zijn een vergift, somtijds te heilloozer, hoe onmerkbaarder het werkt. Mogten wij dit bij tijds bedenken, het in den morgen van onzen levensdag reeds ter harte nemen, en ons werk naar de verleende krachten berekenen! Onbedorven jongeling! onschuldig meisje! als gij dit leest, prent het dan diep in uw gemoed, dat een door eigene schuld vroeg verouderd ligchaam de vreesfelijkste ramp zij, welke men zich kan voorstellen. Geen naberouw noch tranen, zoo min als de artsenij en kunst, kunnen terug geven, wat men op het pad der zonde verloor. Voor een uitgeteerd ligchaam en bedorven gemoed heeft het gewone leven geen' troost noch vreugde. Zijt dan wijs in het gebruik uwer lichaamskrachten, en laat de onschuld der jeugd uw geleigeeest wezen, zoo lang gij nog in den vroegtijd uwer jaren leeft. Komt de middag
van

van uw leven, dan zal eene grootere inspanning u niet benadeelen, wanneer gij haar slechts de regte grenzen weet aan te wijzen. Met de deugd aan uwe zijde, slijten wel de kracht en de scherpe punten van ziel en ligchaam af; maar geheel zullen ze toch niet verteren, want arbeidzaamheid en oefening is eene weldadige bestemming voor beide. Zoo zult gij vrolijk uwen avond intreden, en u niet te verwijten hebben, dat gij uwe levensdagen verkort, noch den tijd verbeuzeld hebt.

Van eenen anderen aard is het geval, wanneer, buiten onze schuld, de zwakheid des ligchaams *vroegtijdig* zich gevoelen laat; als ziekte en toevallen, welke wij niet konden voorkomen, onze krachten ondermijnden, onze vermogens verdoofden; als de ouderdom tot ons nadert, zonder dat wij zelve dien verhaast of op ons gehaald hebben. Geen zelfverwijt zal ons in dien toestand ontroeren, noch den last, die ons reeds drukt, verzwaren. Wij mogen dan vrij ons oog opslaan, en zien op het ondoorgrondelijk bestuur van den Alwijze, die zijne redenen heeft, waarom Hij ons vroeg oud en zwak laat worden, en voor ons eerder, dan voor anderen, den levensdag doet dalen. Van het begin der wereld aan, zien

wij groot verschil in de lengte of het getal jaren, welke de menschen bereiken mogten. Zoodra echter de aarde tot op zekere hoogte bevolkt was, werd het middelbare van den gewonen leeftijd altoos beneden den kring eener eeuw gehouden, en thans schijnt men veilig te mogen rekenen, dat in derzelver loop drie geslachten elkander afwisselen. Het gaat met onze natuur, gelijk als met een uurwerk, dat wel gedurig opgewonden kan worden, maar welks raderen toch eens versleten zijn, gelijk ook de drijfveer lam wordt en het werk stil staat. Onder zulk eene voorwaarde ontvingen wij ook ons leven. Het ligchaam kon geenen anderen loop nemen, of de inrigting van hetzelfde zou zeer onderscheiden van het tegenwoordige hebben moeten zijn. Doch zulks strookte niet met het ontwerp des Scheppers, en wilden wij dit begeeren, het zou een even zoo dwaze wensch zijn als die, welke verlangde; dat het eindige oneindige wezen mogt. Wij moeten ons dus, met Christelijke gelatenheid, onderwerpen aan het bestuur des Alwijzen, die, om verborgene redenen, den eenen vroegtijdiger afgeleefd doet zijn, dan den anderen, maar aan ieder tijds genoeg verleent, om zijne aardfche bestemming te vervullen en zijne taak af te doen,

doen, welke hem opgelegd en aangewezen werd. Zijn wij eerder aan den avond des levens, het is zeker, dat wij dan ook vroeger den morgen der Eeuwigheid zullen zien. Indien wij maar zelve ons raderwerk niet floopen, onzen uurwijzer niet voortdrijven, en, door dit onregelmatige bedrijf, breken, zullen wij ons niet beklagen, als het begint stil te staan en eindelijk uiteen valt. Er is dan voor ons een beter werktuig gereed, dat een' geregelder' gang zal houden in die wereld, waar het nooit kan stilstaan.

Neemt het ligchaam zoo spoedig af: hoe behooren wij dan hetzelfde zorgvuldig te *waarderen* en te *verzorgen*! O! er is een groot onderscheid tuschen het wellustig voeden en vergoden van ons stoffelijk deel en het pligtmatig in acht nemen of bevorderen der gezondheid. Gelijk het Christenen betaamt, moeten wij het ligchaam beschouwen als eenen tempel van den Heiligen Geest. Wanneer wij dan, op eene betamende wijze, het ligchaam wèl doen, bouwen wij dezen tempel, die wel eens moet verouden en verbroken worden, doch waarvoor en waaruit een nieuw gebouw ontstaan zal, eeuwig, onvergankelijk en gevormd voor den Hemel. Leert niet het bekende beeld, door PAULUS, van het

het *tarwegraan* ontleend, op eene zinnelijke wijze, dat in ons de kern, de kiem, het vruchtgevend beginfel voor het onsterfelijk verheerlijkt ligchaam besloten ligt? Gelijk wij dan die kern kunnen befchadigen, door wellust en de verwaarloozing van ons ligchaam, zoo zullen wij dezelve even zeer kunnen beveiligen, door het wèl te verzorgen. Gelijk er eene verkorting des levens is, zoo beftaat er ook eene verlenging. Wij verzorgen het ligchaam dan niet tot overdaad, maar wij eeren het als eene belangrijke woonftede van Gods geest, indien wij matig, regtvaardig en godzalig leven in deze wereld, waar zoo vele dingen door ons, als fchadelijk zijnde, moeten vermijd en zorgvuldig afgeweerd worden. Indien wij zulks bij tijds beginnen, zal het ons tot eene gewoonte worden, en wij bereiden ons daardoor een geftel, gehard tegen de ftormen, welke wij zoo dikwerf verduren moeten in een fijn en teeder maakfel, welks voortdoring, indien wij het van nabij kennen, ons voorkomen moet eene beftendige bewaring en een aanhoudend wonder te zijn. Niet minder geldt dit van onze zielsvermogens. Wij moeten deze niet alleen, gelijk reeds opgemerkt is, fparen, maar ze bovendien zorgvuldig *ontwikkelen* en *befchaven*. Hoe min-

minder vorming, hoe vroegtijdiger verlamming en stilstand er ook te vreezen zij. Een klein bezit dreigt met te grooter verlies. Wie weinig opdeed, zal ook niet veel kunnen overhouden, wanneer in den ouderdom, of bij een verzwakt gestel, de ziel ook tevens ophoudt te werken en te leven. Hoe veel is er noodig, om den geest, die als geheel ledig zijn aanwezen op de wereld begint, te vormen en denzelven te brengen tot de hoogte, waarop hij hier komen moet, om voort te kunnen gaan in deszelfs duurzame ontwikkeling! Welk een afstand is er tusschen het kind en den wijsgeer! Wij allen behoeven wel geene wijsgeeren te zijn, maar wij moeten toch beschaafde menschen wezen; en alleen de Christelijke kennis vordert reeds eenen geruimen tijd van oefening en onderzoek. Als wij dan niet in den bloei onzes levens, wanneer de bevattning vlug, het geheugen sterk en de verbeelding helder is, den geest beschaven en verrijken, blijven wij kinderen in het verstand; en wat wordt er van ons, indien zich dan hiermede de kindschheid des ouderdoms eens paarde? Ernstig-opwekkende gedachte! De Hemelsche Opvoeder biedt ons derhalve nooit eene gelegenheid, waarin onze geest gevormd kan worden, te vergeefs of zonder doel aan. Maken wij

wij

wij er bij tijds, maken wij er aanhoudend gebruik van, opdat wij ons niet met te laat naberouw, over onverantwoordelijk verzuim der aangeboden gelegenheden, beklagen! Als onze avond dáár is, zijn de kwade dagen gekomen en de jaren genaderd, in welke men, volgens den PREDIKER, getuigt, geenen lust te hebben. Hoe meer onze geest ontwikkeld werd, hoe genoegelijker het laatste deel onzes dags zijn zal; want wij behouden zoo veel meer, al is het dat wij ook een groot deel verliezen, en onze geestvermogens gestadig, bij klimmenden ouderdom, afnemen.

Doch die gedachte van het afnemen der lichaams- en zielsvermogens moet ons in den levensavond zelven, en als wij naderen tot het einde, niet te *zeer ontroeren*. Wat wij toch wezenlijk opzamelden, wat diep in onze ziel geprent werd, blijft, al ware het, dat de afnemings van geest en ligchaam daarvan wederom iets schenen uitgevaagd te hebben. De vermogens sluimeren dan slechts, en zij worden eenmaal verlevendigd, op nieuw opgewekt, als een gezaligde geest in het opgewekte, herstelde, onsterfelijke ligchaam wonen zal. Zoo legt de vermoeide werkman des avonds zich te slapen, wanneer het schijnt alsof zijne krachten uitgeput zijn;

zijn; maar des morgens ontwaakt hij met nieuwen lust, en is weder even geschikt tot den moeilijksten arbeid, als op den vorigen dag. Niet anders zal het den gezaligden Christen gaan in den dag der Eeuwigheid. Ontwaakt tot hooger taak en stand, zullen ook zijne sluimerende vermogens herleven; uit den afgesleten' geest ziet hij zich dan eene verhelderde ziel geboren, waarmede hij zal kunnen denken, gewaarworden en werkzaam zijn, zoo als het hem op aarde, zelfs in de helderste oogenblikken, niet mogelijk is geweest. Geen nood! ons stoffelijk uurwerk des levens moge hier afloopen, ontstellen: het wordt eens weder tot volkomenheid hersteld, om altoos voort te gaan, zonder gevaar van ooit te breken of weder stil te staan.

Troostrijk is zelfs de opmerking van deze vermindering onzer ligchaams- en zielskrachten. Het is immers bewijs voor onsterfelijkheid en voortdoring. Hoe zou de Algoedheid voor korten tijd zulk eenen aanleg verordend, zulke uitstekende gaven geschonken hebben aan den mensch, die door beide waarlijk groot en een Heer der Schepping op aarde is? Zouden ze slechts voor dit leven ontluiken, om als het afgevallen blad te vergaan en te verrotten? Dit mogen wij niet gelooven, wij kunnen het niet den-

denken, want zulks zou strijdig zijn met alle gezonde redenering, met de echte wijsbegeerte. En wat deze ons niet overtuigend genoeg kunnen leeren, dat brengt het Evangelie tot volle zekerheid, ons verzekerende, „dat het sterfelijke de onsterfelijkheid, het verderfelijke de onverderfelijkheid zal aandoen.” In de Eeuwigheid zal weder worden opgewekt, wat hier begon te sluimeren; dáár zal heerlijker ontluiken, wat hier slechts begon te kiemen; dáár zal in kracht en sterkte toenemen en vrucht dragen, wat op aarde maar gezaaid kon worden. Gelijk het koren hier schijnt te verdorren en te sterven, hetgeen echter juist bewijs van rijpheid is, zoo mogen wij het afnemen der ligchaams- en zielsvermogens beschouwen als de nabijheid van de verzameling tot onze vaders, als het aanbreken van den dag, waarop wij ten eeuwigen oogst zullen worden rijp geacht en afgemaaid. Treurt dan niet te zeer, zwakke, grijze Christenen! over het verlies uwer kracht of vlugheid. Weldra wordt alles hersteld en vernieuwd in het oord der Onsterfelijkheid, waar alles jeugd en kracht, helderheid en kennis zijn en tot in eeuwigheid blijven zal.

IV.

HERINNERING VAN HET DAG- EN GEDENKBOEK DES LEVENS.

*O Mensch! schrijf op, in uw gemoed:
Al wat gij denkt en spreekt en doet;
Daar God het zoo ten volle ziet,
Als waar' het voor zijn' troon geschied,
En Hij 't als in zijn boeken schrijft,
Al wat uw lijf en ziel bedrijft,
Waarvan Hij 't oordeel strijken zal,
Bij d' ondergang van 't aardsche dal.*

CATS.

Er was menig wijze, die een *dagboek* aanlegde, waarin hij al het merkwaardige, dat hem in zijn leven overkwam, of ook zijne gedachten, gewaarwordingen en bedrijven opteekende. Het schijnt wel, dat wij vele van DAVIDS *Psalmen* aan deze gewoonte van dien Godgewijden Dichter te danken hebben; althans wij vinden in onderscheidene liederen de treffende teekeningen van zijne gemoedsgesteldheid, de vermelding zijner lotgevallen in vreugde en leed, de erkenenis zijner feilen en goede hoedanigheden en velerlei ervaringen des levens bewaard, welke te allen tijde voor den kweekeling Gods heilig zijn kunnen, als bevattende eenen schat van heerlijke levenswijsheid. Ook in latere tijden was het gebrui-

D

ke-

kelijk, aantekening te houden van de gewigtigste omstandigheden en lotverwisselingen. Niet zelden toch vond men, na het overlijden van menig nederigen Christen, in zijne aantekeningen, de opregte belijdenis van eene goede of kwade zijde, welke hij opgemerkt, en, door getrouwe beoefening der zelfkennis, had leeren kennen. Er is veel voor, maar ook niet minder tegen zulk eene gewoonte in te brengen. Zijn de aantekeningen algemeen en zóódanig ingerigt, dat ze alleen door hem, welke dezelve hield, kunnen verstaan worden, dan hebben zij zeker, tot ondersteuning van het geheugen, groote nuttigheid, en kunnen dienen, om den meerderen of minderen voortgang in zedelijke volmaking te doen kennen. Doch het zou, wegens het misbruik, hetwelk anderen er van maken kunnen, en dat waarlijk ook wel eens daarvan gemaakt is, niet raadzaam wezen, al te duidelijk de geheimen van het hart in schrift te stellen. Trouwens, indien wij in ons leven eenigermate oplettend zijn op onze beginselen, denkwijze en bedriiven, prenten wij ons dezelve, in zoo ver, genoeg in het geheugen, dat wij ze ons telkens, wanneer het noodig is, kunnen herinneren. Het *geheugen* moet het dagboek van ons leven zijn.

In dat dag- of gedenkboek moet zoo wel het

ver-

verkeerde, als het *goede* van onze gedragingen bewaard blijven. Het eerste om ons te beschamen, het laatste om ons te verblijden. En hoe vele bladzijden, als ware het, kunnen er dan niet vol geschreven zijn! Hoezeer ons levensgedrag eentoonig schijnt voort te gaan, is er echter zoo vele afwijking in hetzelfde op te merken, dat wij bijna geenen dag aan ons zelve gelijk zijn. Ja, in hetzelfde uur, op denzelfden oogenblik handelen wij verschillend, en wijken wij af van onze grondstellingen. Met dezelfde beginselen voeren wij dikwerf ééne zaak zeer onderscheiden uit, en weten, als onze eigenliefde of belang daarmede gemoeid is, er weder eene goede houding aan te geven. Op den eenen tijd zullen wij in iets zeer gemoedelijk te werk gaan, waaromtrent wij naderhand onbedachtzaam en zeer loszinnig ons gedragen. Zulk eene handelwijze moet aange-teekend worden in ons geheugen, opdat wij in bedaarde oogenblikken mogen nadenken over het verkeerde van dat bestaan, en, door de ondervinding geleerd, naderhand standvastiger in onze beginselen worden. Zoo als wij dan doen in dit eene geval, behooren wij ten aanzien van al onze bedrijven te handelen. Nooit moeten wij de minste overijling uit het geheugen laten gaan, nimmer eenig verzuim of eenige ontrouw aan

God of ons geweten trachten te vergeten. Wij zijn zoo ligt geneigd tot dit laatste. Zeer gaarne laten wij het aandenken aan het leven onzer jeugd varen, en verbeelden ons ligtelijk, dat het vergeven is, wanneer het maar vergeten werd. Ach! menig een zou gelukkiger zijn in den ouderdom, wanneer hij beter de dwaasheden zijner jongheid opgemerkt en die betreurd of vergoed had; want vroeg of laat komen zij wel eens onwillekeurig voor den geest en ontroeren dan te sterker, hoe meer men getracht had dezelve te vergeten. Laat ons dan reeds vroegtijdig ons gewennen, om al het bedrevene gedurig ons te herinneren, opdat het in geheel ons leven zij tot baken op onzen weg.

Er moet niet slechts eene of andere daad, dezelve zij slecht of goed, door ons in de geheugenis bewaard worden, maar *alles*, wat wij denken, wat wij spreken, wat wij bedrijven. Dit te zamen genomen, maakt ons karakter uit, daarnaar kunnen wij onze geaardheid en ons gansche wezen beoordeelen. Hebben wij ons dit eenmaal aangewend, dan zal het onaangename, dat er in den beginne mede verbonden was, langzamerhand zijne scherpe zijde verliezen; want wij zullen, uit de opmerking onzer dwaasheden, wijsheid leeren; de schaamte over vorige ver-

verkeerdheid zal voor de herhaling daarvan waarschuwen, en de opmerking van den eersten stap kan den tweeden doen vermijden. Indien in tijds deze gewoonte door ons aangenomen wordt, hebben wij geene geschrevene aanteekening noodig, maar in ons binnenste wordt het boek der waarschuwing bewaard, dat ons beschaamt en troost, naarmate wij er een godsdienstig en wijs gebruik van maken. In het gewoel des levens, onder de menschen, of bij ons dagelijksch bedrijf, zullen wij niet met juistheid het verledene ons herinneren; doch als wij in het eenzame ons bevinden, wedergegeven aan ons zelve, kan het overzicht van het verloopende leven ons tot heilzame zelfkennis brengen. Dan kunnen wij, door vorige en gestadig gevestigde oplettendheid op ons levensgedrag en op de verborgenste plooiën des gemoeds, gedrongen worden te erkennen: „het hart is arglistiger, dan eenig ding, wie zal het doorgronden?” „Wie zal de afdwalingen verstaan, reinig mij van de verborgene afdwalingen!” Te allen tijde kan het ons brengen, moet het ons leiden tot de behartiging van die waarschuwing: „Behoed uw hart boven al wat te bewaren is, want daaruit zijn de uitgangen des levens.”

Maar als men den avond zijner dagen mag be-

Leven, is het van groot, van ernstig aanbelang, om te lezen in het gedenkboek des levens, en zich uit het verloop zijner jaren alles op nieuw te herinneren. Het is zoo, dan zijn wij ons zelven bijkans onbekend geworden, en zeer veel is ons uit het geheugen gegaan, doch meestal ook omdat wij het liefst vergeten wilden. Maar als wij ons gewend hebben opmerkzaam op ons zelve te zijn, te letten op ons hart en ons bestaan te leeren kennen: dan zullen wij, bij toegenomen jaren of in den ouden dag, ons zeer wel herinneren, wie wij geweest zijn, hoe wij dachten, wat wij bedreven. Wij kunnen dan genoeg uit de vorige levenservaringen opdelven, om eene vergelijking te maken met het tegenwoordige, waardoor ons tevens duidelijk blijken zal, of wij vooruit gingen, dan of wij verachterden, of op zijn best stil stonden. O dat hij, die met den eenen voet reeds staat bij het graf, of met wankelenden tred het ongemerkt nadert, toch veel leze in dit dagboek, en zijne oogen sla op hetgene daarin, met onuitwisschbare letteren, vereeuwigd staat. Ernstig ontroert het door de optelling van duizenderlei dwaasheden, welke men met bloed of tranen niet kan uitwisschen; want het gedane kan niet ongedaan worden. Doch ook de opmerking hiervan is hoogst weldadig, zij is wel eene bit-

te-

tere, maar tevens goede artsenij voor het gemoed. Zij brengt tot God en leert met den vurigsten ernst bidden: „Sla de zonden toch niet gade, die mijne jongheid heeft bedreven!” De vrucht der beschemende herinnering van gedurige zonde in het verloopenen leven kan toch zijn een diep gevoelig berouw, eene ootmoedige belijdenis en het geloovig gebruik maken dier Goddelijke genade, welke zoo heerlijk in JEZUS CHRISTUS, wiens bloed, volgens het Evangelie, van de zonde reinigt, geopenbaard is geworden. Treurend, maar boetvaardig grijsaard! schep moed, schep moed, als de bewustheid van schuld u ter nederdrukt, en het getrouw gebleven geweten zelf u veroordeelen moet. Ook dit staat toch in hetzelfde gedenkboek, dat menigwerf uw berouw en uwe tranen u bragten tot den barmhartigen God, die menigvuldig vergeeft; dat het geloof aan de onbegrijpelijke liefde van den Vader van onzen Heer JEZUS CHRISTUS het ontrust gemoed vertroostte en het harte reinigde van de booze werken. Wel nu, wat in den morgen en den middag des levens waarheid was, dat blijft het ook in den avond. Vorige ondervinding worde het pand der tegenwoordige, en de hope, die niet beschaamt, zal, als de koesterende avondzon, het einde van den dag

kalm en rustig maken voor elk, die God dient en den HEER lief heeft met een onverdeeld hart. Dit, dit zij de zegen van het gedurig en opmerkzaam letten op het DAGBOEK des levens, gehouden in het geheugen van elken nadenkenden mensch en ongeveinsden Christen.

Maar er is een nog veel gewigtiger GEDENKBOEK, hetwelk men zich ook telkens, inzonderheid in den levensavond, herinneren moet. MALEÄCHI maakte daarop reeds oplettend, schrijvende: „De HEER merkt toch op en hoort, en daar is een *gedenkboek* voor zijn aangezicht geschreven, voor degenen, die den HEER vreezen, en voor degenen, die aan zijnen naam gedenken.” De Profeet teekent het af, als gunstig voor de deugdzamen, en dat is het ook; want de Alwetende let op de getrouwheid zijner dienaren, en eens zal Hij dezulken invoeren in de plaats der gelukzaligheid. Intusschen heeft dat gedenkboek vele bladzijden, welke even zeer ten nadeele der onboetvaardigen en dergenen, die in kwaad doen volharden ten einde toe, getuigen zullen, als de overigen het geluk der vromen vermelden kunnen. De Alwetende kent ons zitten en opstaan, Hij weet al onze gedachten; als er nog geen woord op onze tong is, zijn onze daden Hem openbaar. Naauwkeurig
is

is zijne kennis, maar ook onuitwischbaar: wanneer wij zelve onze gedachten en daden vergeeten hebben, zijn ze nog duidelijk voor het oog van den Eeuwige. Eens zal Hij aan het licht brengen, wat voor het oog der menschen onbekend bleef, terwijl de Regter van allen in het openbaar vergelden zal, wat in het verborgene geschied is: den ontrouwen dienstknecht, die den wil zijnes Heeren geweten, maar denzelfden niet gedaan heeft, met dubbele slagen; maar integendeel ook den getrouwen, die over weinigen gesteld was, met hem over velen te zetten. In dien grooten dag worden de boeken geopend, en geheel de wereld zal het oordeel ontvangen naar hetgene in die boeken geschreven staat.

Dit alles, wij weten het, is eene schilderij, doch eene schilderij van ernstige waarheid, waaraan te gedenken altijd noodig, maar vooral in den levensavond allergewichtigst is. Al vast naderen wij tot den dag der rekening, welke ons eeuwig lot beslissen zal; doch hij, wiens levensdraad oogenschijnlijk binnen kort moet afgesneden worden, wordt met nog grooteren ernst genoopt, zijnen blik te vestigen op hetgene er geschreven staat in het boek des Alwetentzen en Onfeilbaren. In dat boek is het naar

waarheid opgeteekend, beter en naauwkeuriger, dan in ons eigen dagboek. Dáár staan de daden berekend naar onzen aanleg, naar onze omstandigheden en naar onze verplichtingen. Naast dezelve vinden ook de gevolgen onzer bedrijven eene plaats, en die gevolgen zijn ons dikwerf zelve niet eens bekend. O! welk eene groote gedachte wekt dit op. Elke daad heeft haar gevolg voor het toekomende gehad, zij zal die welligt tot in eeuwigheid hebben. Als wij haar volbragt hadden, was het niet meer in onze magt, derzelve loop te beperken of te doen ophouden; dikwerf is er almachtige wijsheid en liefde noodig, om het kwaad, dat wij stichtten, te vergoeden, en eene wending te geven aan gebeurtenissen, welke door menschelijke dwaasheid tot groote schade van anderen veroorzaakt waren. Dit en nog veel meer staat onvergetelijk geschreven. Hoe zouden wij op de enkele gedachte daarvan niet beven, indien wij niet wisten, dat de Alwetende ook de Alwijze, dat de Regtvaardige ook de Barmhartige, en de Heilige God ook de Liefde zelve ware? Hij weet, wie wij zijn, en dat wij zijn maaksel zijn. Indien wij, naar zijnen geopenbaarden wil, onze zaligheid en onze verbetering zoeken en bevorderen, zal Hij uit dat Boek, waarin ons leven

en

en lot verzegeld is, ons zalig doen spreken, zoo wel als zij, die zijne barmhartigheid vermaad hebben, daaruit het vonnis der veroordeeling, hun door eigene schuld berokkend, vernemen zullen.

Wie kan dan nog twijfelen, of het goed zij, in den stillen avond zijnes levens, de herinnering van deze dag- en gedenkboeken te maken tot het werk, dat onder de laatste aangelegenheden onzer taak behoort! Alles toch, hetgene dient tot meerdere volmaking van hart en karakter, strekt ook ter vermeerdering van de mate der zaligheid, welke men in een volgend leven te verwachten heeft. Aan de volharding ten einde toe, is de belofte der heerlijkheid verbonden. Met ingespannen aandacht lette dan een iegelijk Christen op zijn vorig leven, en elke kleine trek uit hetzelfde zal hem in den ouderdom en bij het naderen des doods wijsheid leeren. Dikwerf verbeeldt men zich beter te zijn, dan men waarlijk is, ziende voor veredeling en deugd aan, wat enkel het werk der jaren, gevolg van verstompte zinnelijkheid is. De opmerking van vorige neigingen doet echter zien, dat men ook nu nog zondigen zoude in dezelfde gevallen, indien de krachten het slechts toelieten. Die ontdekking beware in den grijs-
aard

aard een ootmoedig gevoel, hetwelk gedurig doet vreezen voor het kwade. Zoo kan ook de dwaasheid der jeugdige bedrijven den bejaarde vermanen, om zich nu althans te wachten voor al wat onzedig, onwelveogelijk en vernederend is. Stond het den jongeling reeds kwalijk, hoe veel te meer moet het dan den man van jaren misstaan en hem vernederen, wanneer hij nog in de dartelheid der jeugd tracht te deelen! Nu is het zijne zaak, zich toe te leggen op alles, wat wel luidt, opdat hij zijne grijze haren zelf niet onteere, maar veeleer ieder daarvoor opsta en eerbied toone. Gedachtig aan het nabijzjnd uur der verantwoording, houde hij zich bereid voor de toekomst des HEEREN, om niet beschaamd te worden in dien grooten dag.

Troostrijk niet minder, dan leerzaam of waarschuwend, is de opmerkzaamheid op het dag- en gedenkboek onzes levens. Het goede en kwade van ons lot, de uren van droefheid en vreugde zijn daarin met naauwkeurigheid bewaard. Kan er nu niets voorgevallen zijn in ons leven, wat geene vruchtbare gevolgen heeft voor den toestand, waarin de Eeuwigheid ons plaatsen zal: voorzeker, zoo is het aandenken daaraan in den levensavond nog stof van vreugde en troost. Het is stof van vreugde, als wij ons de leiding van

onze jeugd aan te binnen brengen, de uitred-
ding uit den nood, de bewaring in gevaren,
de afwending van gevreesde onheilen en de ge-
noegens, welke ons in elken stand, in iederen
kring, te beurt vielen. Daaraan te gedenken,
daarop te letten, is als een heldere dag in den
herfst, die ons nog den verloopē zomer herin-
nert. Wij worden er door versterkt in het vast-
houden aan den Onzienlijke, om met gansch
harte te betuigen aan den Hemelschen Vader:
„Gij hebt mij van mijne kindsche dagen geleid
en onderrigt, blijf mij ook in mijne grijsheid
sterken!” Zoo gedenkende aan al den weg,
waarop de HEER geleid heeft, gaat men gerust
voort, geloovende, dat de uitkomst zalig zal
wezen. Het letten op het gedenkboek, waarin
der menschen lotgevallen opgeteekend zijn, geeft
stof van *troost*, zoo dikwerf wij de uitkomst
der treurigste levenservaringen nadenken. Niet
zelden beschaamde ons die, omdat wij ons de
onherstelbaarste gevolgen hadden voorgesteld en
niets dan verderf of ellende verwacht. Maar
de Heer hielp zoo dikwerf, waar menschelijk
vermogen te kort schoot; na het zure gaf Hij
het zoet, en liet zelfs het kwade medewerken
ten goede. Zich dit voor te stellen, ook lan-
gen tijd nadat het verleden is, geeft kalmte en
moed.

moed. Daaraan lave zich de grijze Christen, die veel leed en rampen doortfond, maar wiens hope staande bleef bij al de stormen, welke over zijn hoofd gingen. Hiermede trooste zich de treurende vriend des Heeren, bij het naderen van de laatste ure. Zijne tranen zijn geteld en zij zullen eens paarden worden aan de kroon der heerlijkheid, welke zijn hoofd sieren zal na wel volbragten loop.

Doch, er is nog meer. In dat gedenkboek Gods staan geschreven de *namen* dergenen, die God lief hebben; zij worden dáár gevonden, om eens voor Engelen en menschen uitgesproken te worden als van dezulken, die uitverkoren zijn vóór de grondlegging der wereld. Bij den Oneindige, Eeuwige is wel geen tijdvervolg, Hij hangt niet van tijd en ruimte af; maar, volgens onze bevatting, beslaan de menschelijke daden eene afloopende rij van tijdvakken, welke laatste aan de eeuwigheid sluit. In dezen vallen zonde en verlossing, schuld en genade, als zoo vele groote omstandigheden voor, die in het naauwste verband staan met der menschen zedelijkheid en geluk. Tot deze behoort dan ook het groote plan der verlossing, dat Engelen zelfs opgetogen houdt en eeuwig het voorwerp van bewondering en lof der gezaligden zijn zal.

Naar

Naar dat ontwerp, door JEZUS CHRISTUS ten uitvoer gebragt, zal uit alle tongen, geslachten en natiën eene schare, welke niemand tellen kan, gezaligd ten Hemel ingaan. Onder die schare te zullen behooren en daarvan op aarde vast zeker te zijn, dit is alreeds zaligheid, ten minste de hoogste voorsmaak van dezelve. Gedenk hieraan, o Christen! in den avond uwes levens, en wandel met blijdschap op uwe loopbane ten einde toe. Verblijd u hierom niet zoo zeer over wijsheid en verkregen' roem, over groote voorregten en uitstekende verdiensten, maar veel meer daarover, dat uwe namen opgeschreven zijn in de Hemelen, en dat de Allerhoogste God u heeft uitgelezen ten eeuwigen leven.

Elk onzer legge vroegtijdig, als ware het, zulk een Boek aan; hij beware in zijn geheugen de opmerking van verzuim en pligtsvervulling. De zachtelijk waarschuwende stem, welke zich daaruit elken dag zal hooren laten, diene ter uitbreiding onzer zelfkennis en alzoo ter hooge, zedelijke volmaking. Maar bovenal zij de opmerkzaamheid op het onfeilbaar oordeel en de volmaakte wetenschap des Onzienlijken in ons hart gegrift. Hierdoor gewaarschuwd en bemoedigd, leven wij als in de nabijheid Gods, totdat eene hoogere roeping ons verder brengen.

gen zal in het oord, waar eindelooze toewijding in kennis en deugd gepaard gaat met eeuwige zaligheid.

Dierbaar zij den vermoeide van kracht, den in vermogens afnemenden, naar het graf zich buigenden grijsaard, in den rustigen levensavond, het gedenkboek, dat voor Gods aangezicht is. De levensvreugde en het levensgenot nemen, met iederen dag, sterk af. De aarde verliest gaande weg meer van hare aantrekkelijkheid, het verlangen naar eenen beteren stand neemt toe. En toch, de beste Christen blijft nog altoos tegen zijne aanstaande verhuizing met ernst, met zekere beschroomdheid, opzien. Hoe zal dan het denken aan Gods wetenschap hem troosten; hoe zal de gedachte, dat er een gedenkboek bij den Almagtige bestaat, hem sterken! Zijne hope beschaamt niet, en van hem geldt ook dit woord:

Hij staat op een rots gegrond,
 JEZUS heeft zijn' naam ten leven
 Opgeschreven,
 Hij, die nooit beloften schond.

V.

VROEGTIJDIGE DEUGD, IN DEN LEVENSAVOND
REGT GEWAARDEERD.

*Gelukkig hij, wiens hart, nog teér en ligt bewogen,
Zich vroeg door God en deugd voelde aangetogen,
Hoe bloeiend moet zijn jeugd, hoe rijp zijn grijsheid wezen!
Hij heeft geen slangenbeet van naberouw te vreezen;
Zijn leven was een dag, vol lieven zonneschijn,
De dood zal hem een nacht vol zoete ruste zijn.*

FEITH.

Indien het loon der deugd niet alleen tot de toekomstige wereld moet gerekend worden te behooren, maar reeds op aarde zich rijkelijk verspreidt, wanneer zou men dan deszelfs waarde hooger kunnen schatten, dan bij het nederdalen van de zon onzer levensdagen? Wanneer haakt de sterfeling meer naar kalmte en zielerust, dan aan het einde van dat woelige tooneel, hetwelk hij hier eene poos betrad, om daarop eene rol te vervullen, van wier waardige of ontrouwe waarneming zijn volgend, eindeloos lot geheel afhangt? Verbeelden wij ons dus den mensch, bij gevorderde jaren, onder het gevoel van de tegenwoordige lasten des ouderdoms, in de pijnlijke onzekerheid wegens het tijdstip zijner aftreding van dit tooneel: hoe vreesfelijk

E

zou

zou zijn toestand wezen, indien hij arm en ontbloot van deugd, en hierom ook van haren zegen en hare belooning ware! Is het onloochenbaar zeker, dat de mensch alleen vrucht hebben zal van hetgene hij zaaide; zal hij niets goeds kunnen oogsten, indien hij niets edels aankweekte: gewis, dan moet het uitzigt van den grijsaard of veegen sterfeling hopeloos worden, wanneer hij zich in den levensavond geene deugd herinneren, noch haren loon in de schaduw des doods genieten mag. Zal zulk een zich met de genade Gods genoeg kunnen troosten, daar hij wel weet, dat geschonken genade, dankbaarheid en liefde en dus deugd te weeg brengt en beoefenen doet? Zal hij werkeloos steunen op de hooge verdienste des Zaligmakers, daar het Evangelie duidelijk leert, dat niemand deelen zal in derzelve heerlijke gevolgen, ten zij hij een dienaar Gods, een volger van JESUS en dus een beoefenaar der deugd geweest ware? Te vergeefs is zulk eene hoop; zij groeit alleen op den vruchtbaren bodem, waar de mensch zaait in goede werken, waar hij vruchten teelt der bekeering en der deugdzaamheid waardig.

Gelukkig alléén is de zoodanige te schatten bij zijn heengaan, die niet te onregt mag gerekend worden, op aarde reeds voor den Hemel

mel geleefd te hebben. Op aarde voor den Hemel te leven is toch geen onzin, men verstaat er geen' kluzenaarsstand door; ook maakt het niet ongeschikt, noch onbruikbaar voor de wereld, tot derzelve dienst, of genot. Integendeel, het ware leven ontvangt hierdoor alleen geest en beweging. De dienaar der ondeugd is eigenlijk niets meer, dan een nutteloos werktuig, dikwerf een last voor anderen, een schadelijk wezen in de maatschappij. Hij, die het goede werkt naar Gods wil, leeft waarlijk het leven van den mensch; hij is alleen bruikbaar in de kleine en groote maatschappij: hij is waardig, zijne plaats in de rij der denkende wezens te beslaan; hij is een belangrijke schalm in die oneindige keten, welke de Oneindige vormde, die reikt en voortgaat tot in de eeuwigheid. Zonder deugd is er geene vatbaarheid voor geluk, want het verband tusschen geluk en deugd is onverbreekbaar, dat is een werk van God. Beide is eene bezitting van den geest, en beide stemmen tot de volmaking van des menschen wezen zamen. Eene gezonde wijsgeerte en de heerlijke leer des Evangelies verzekeren ons dit, met onwedersprekelijke bewijzen. Dat, dat zal den mensch alleen eeuwig gelukkig maken, en in het oneindige zulks doen blij-

ven, omdat hij zedelijk goed is, en daarin zonder ophouden toeneemt. Dit te leeren niet slechts, maar zulks ook te bevorderen, is de taak van het goddelijk christendom. Daaraan hebben wij den weg en de middelen tot gelukzaligheid, welke de vrucht der reinste deugd is, eeniglijk te danken; hierom is hetzelfde ons de hoogste weldaad, de kostbaarste parel, meer dan de gansche wereld waardig.

Kan er dan wel ooit een tijd in het leven des menschen worden aangewezen, waarin de vrucht der deugd zonder waarde zou zijn? Doch hoe waar dit ook wezen moge, zij wordt echter niet zoo hoog geschat in jongere jaren, bij meerdere afleiding, onder vrolijker genot en bij verlangens of neigingen, welke zoo dikwerf in strijd staan met de ernstige eischen eener reine zedelijkheid en onbezoedelde onschuld. Doch, als er van die hartstogtelijke neiging veel is weggevlogen met den tijd; als de koelheid der driften, door het klimmen der jaren, bevorderd is; als men de dingen niet meer van eene enkel begoochelende zijde beschouwt, kan het natuurlijk gevolg ook daarvan zijn, dat men de waardij van behouden reinheid, van trouw beoefende deugd, al is het slechts in anderen, als van zelve erkent, toejuicht en schat. Gelukkig.

kig echter hij alleen, die haar in zich zelve mag erkennen en de zegenrijke vruchten daarvan plukt in den ouderdom, waarvoor hij reeds in zijne jeugd gezaaid, in middelbaren leeftijd gewaakt, en, bij toeneming der dagen, welke hem gegund werden, met dubbele inspanning gearbeid had.

Van waar toch is bij den eenigzins gevoeligen mensch de eerbied en hoogachting voor den deugdzamen man oorspronkelijk? Waarom heeft zelfs de litzinnige, jonge mensch ontzag voor den braven grijsaard; waarom walgt hij van den ouden zondaar, die met hem in de roekelooze uitspatting zijner eigene dwaasheden deelt; waarom ziet hij met lagen blik neder op den diepgezonken' grijsaard, die nog met hem aanzit aan de tafel van brasferij en speelzucht, of offers brengt aan wellust en overdaad? Kunnen wij zulks uit iets anders verklaren, dan uit de eigene waarde der deugd zelve en uit de behagelijkheid, waarmede zij zich door ongemeente beoefening aanprijst? Ja, zoo is het, en de gewijde of ongewijde geschiedenis heeft ons daarom de voorbeelden van JOZEF en OBADJA, van ADDISSON en GELLERT niet zonder reden bewaard, opdat wij zien zouden, welken indruk de opmerking van vroeg beoefende deugd

maken kan, en hoe zij voor derzelve bezitters den schoonsten loon ook in het afgaan des levens en aan het einde van de vervulde taak op dit aardfche tooneel opleverde. Verstaanbaar wordt ons, door deze opmerking, de onvermoeide ernst van eenen SALOMO, waarmede hij zoo dikwerf, breedsprakig zelfs, de vroegtijdige deugd aanprijst en jonge lieden opwekt, om toch in het beste der levensdagen den Schepper te gedenken en de *vreeze des Heeren* te beschouwen als het *beginfel* van alle wijsheid.

Hoog te waarden is derhalve eene jeugdig begonnen, onafgebroken voortgezette en welgevestigde godsvrucht, dan vooral, wanneer de levenstijd naar het einde snelt, en de dagen hoe langer hoe meer aftellen. Het is toch met de deugd gelijk als met de wijsheid, zij moet eene oefening zijn en kan onmogelijk het werk van één oogenblik wezen. Vooroordeel en misverstand alleen kunnen dit laatste staande houden, omdat zij er hunne rekening bij vinden en geene opoffering voor dezelve doen willen. De redelijke sterfeling, die zijn hart eenigermate kent, weet, dat aan de vorming en veredeling van hetzelfde eene vlijtige hand moet gelegd worden, en dat het Evangelie het natuurlijkste beeld koos, wanneer het van die oefening sprak als van de

de

de opstanding van een nieuw mensch. Of zou het eene taak van kleinen omvang zijn, om beginselen te zuiveren, verkeerdheden af te leggen, eene betere wending aan neigingen te geven, welke zoo krachtig werken, doch strijdig zijn met de eischen der deugd? Kan het worden aangezien voor eenen arbeid van weinig tijds en moeite, dat men Gode en zijnen beelde eenigermate moge gelijk worden; dat men het voorbeeld des Heeren ten rigtsnoer zijner denkwijze en handelingen neemt, om deszelfs navolgers te worden; dat men uitroeit alle verkeerde bedenkingen, nalaat alle booze handelingen, om integendeel te behartigen wat welluidt en te doen, waarin God en de Verlosfer een welgevallen hebben? Wie nu zoo gelukkig was, om daaraan tijdig de hand te slaan, die ziet zich, in den levensavond, gebragt op eene hoogte, welke dan niet meer te bereiken zou wezen, indien hij nu eerst beginnen zoude daaraan te denken en er voor te werken: dan toch zijn *die dagen* aanwezig, van welke SALOMO getuigt, dat in dezelve de *lust en de moed* ons ontwijken. De omvang der deugd en de aanhoudende inspanning, welke daartoe gevorderd wordt, maken hare bezitting, in den ouderdom, tot eenen grooten schat, terwijl het aandenden

ken aan derzelver vroege aankweeking een' hemel in het hart slicht.

Wat werkt ook meer mede tot verhooging van de blijdschap en de rust der ziel, dan een dankbaar oog te mogen opheffen tot den Vader in de Hemelen? Van waar nogtans vliet reiner beek der dankbaarheid jegens den Algoede, dan uit de bron zijner hemelsche leiding, waardoor Hij den jongeling of de jonge dochter vroegtijdig bragt op den weg der godsvrucht? Deugd is wel het werk, maar niet alleen de vrucht van des menschen wijsheid en kracht. Alle *goede gave* is van God, al onze kracht is van boven. Hoe weinig wij steunen kunnen op onze eigene inzigten en waakzaamheid, leert de treurige ervaring. Ach! de meest belovende jongeling, het onschuldigste meisje kwam te dikwerf in de handen der verleiding — en het viel: gedaan was het nu met derzelver deugd, en jaren verliepen er, eer er weder terug gebragt was, wat in weinige oogenblikken verloren ging; helaas! zoo maar niet voor altijd gemist werd en onherstelbaar verdween, wat eens voor de toekomst zoo hoopvol veel beloofde. Welk eene stof tot verteederende dankbaarheid heeft hij derhalve, die met OBADJA zeggen kan: *ik diene God van mijne jonkheid*

af!

af! Voorzeker, de herdenking van het vroegtijdig bewandelen des wegs, die tot het goede geleidt, is de zaligste, de benijdenswaardigste stof van dankbare blijdschap, welke den sterfeling te beurt kan vallen. Geene weldaad, onder de duizenden, welke hij ondervond, is van meerdere waarde. De Almagtige waakte dus voor het belang des gevoeligen, voor afwijking zoo zeer blootstaanden jongelings, en voerde hem tusfchen de klippen der verleiding door, zoodat zijn voet zich aan geenen steen gestooten had, noch hij ter regter- of linkerzijde was afgeweken. Ontvlamme, ontvlamme het hart van elk, die zoo gelukkig was; de reinste lof vloeije van de lippen, en de kalme levensavond worde een offer aan Hem, die van het kwade deed afwijken en staande hield op het pad der godzaligheid!

Welk een zalig genot geeft, bij klimmende jaren, de herdenking van het tegenstaan en de overwinning des kwaads! Er is toch geene deugd zonder strijd mogelijk, er wordt geene godzaligheid zonder zegepraal gevonden. In het jeugdige leven is de aanleiding tot dien strijd menigvuldig en vermogend. Als het bloed snel door de aderen vloeit, de verbeelding levendig, de hartstogten vurig, de driften opge-

wekt zijn, is het zeker geene ligte zaak, om deugdzaam te wezen of staande te blijven in de ure der verzoeking. Zoo veel gevaarlijker nu het levensperk is, waarin men zich dan bevindt, zoo veel te grooter is de stof des nederigen roems van te hebben moeten kampen, maar ook van overwinnaar geweest te zijn. Zoo ziet de held, na de zege op een magtig leger behaald, nog eens het slagveld over; en de herinnering van het moeilijke des strijds is hem een tweede overwinningskrans, zij vermeerdert in zijn gevoel de waarde zijner lauweren. In den avond des levens wendt de dankbare vrome nog eens zijn gezigt op het doorgestreden veld der deugd, en de uitslag van menigen kamp vervult hem op nieuw met heerlijke vreugde. Hij juicht met verjongde dankbaarheid aan zijnen God en Vader; geeft Hem de eer voor elke overwinning, en roemt in Hem als den leidsman zijner jeugd, die hem geholpen heeft tot hiertoe.

Het moge waar zijn, en de hoop des Evangelies ons de troostrijke verzekering geven, dat het verzuimde in zekere mate kan worden ingehaald in den levensavond; ook aan late, maar ongeveinsde en ijverige godsvrucht moge de hemel toegezegd en in JESUS naam verzekerd
zijn:

zijn: het blijft evenwel zeker, dat aan vroeg begonnen, lang beoefende deugd een hooger loon en de eerste ingang in het hemelsche vaderland toekomt. Is dit zoo, hoe zal dan ook, in grijsheid of bij het naderend levenseinde, de blik op welbestede jeugd het hart verruimen! De jonge tijd was dus eene ware lente, een wezenlijke bloeitijd in de zedelijke natuur. De knop bottede voorspoedig uit, hij opende zich gelukkig, geen storm der verleiding knakte den steel, geen schadelijk infekt bedierf den zaadkelk; maar de kern rijpte voort en beloofde niet alleen vrucht, zij toonde reeds hier de eerstelingen daarvan, en deed enen overvloed verwachten voor een nog hooger leven. Zoo treedt de man en grijze uit de schoone dagen zijnes zomers in dien der herfst. Geene knaging verbittert zijne laatste, belangrijke oogenblikken, hij schroomt niet terug te zien: veel eer is hem nu het herdenken een nieuw genot, te grooter zelfs, omdat meerdere kalmte een verhoogd gewigt aan zijne deugd bijzet en alles wegvalt, wat verbeelding en vurige denkracht, in meer leyendiger tijdperk, wel eens als iets overdrevens daarin mengden. O! wij noemen u dan gelukkig, bedaagde christen man of vrouw! die niet met naberouw, maar met vreug-

vreugde, met het voorgevoel des beteren levens, met uitzigt op nieuw genot, zoo als de deugd alleen geeft, denken moogt, dat gij eens jong geweest zijt, en nu, ofschoon de vele, uiterlijke genoegens der jeugd ophielden, echter niet arm zijt aan vreugde. Het herdenken heeft reeds op zich zelf eene groote waarde, want het verjongt de ziel en baart eenen gezegenden avondstond.

Berekent de mensch slechts maar het genoeg, hetwelk hem, oud wordende, geboren zal worden uit vroeg gekende en beoefende godsvrucht, dan reeds pleit alles voor hare begeerlijkheid. Begoocheld door schijn, moge het genot der zonde zoet smaken, voor één oogenblik; weldra ontdekt men toch zijne dwaling en herkent den zwijmelkelk, waaruit men dronk. O! dat elk jongeling en meisje bedachte, hoe de teleurstelling volgt op een ongeoorloofd, zelfs op een overdreven genot, terwijl naberouw en spijt zich daarbij voegen. Staande op eenen tweesprong, wanneer men de wereld moet intreden, lacht wel het breede pad, met zijne bekoorlijkheid, den onervarene toe; maar de wijsheid der ondervinding waarschuwt als een trouwe geleigeest daartegen, en beveelt het enge, kronkelende padje aan, met verzekering, dat
de

de uitkomst rijkelijk vergoeden zal, wat men hierop moet opofferen en doorstaan. Die zelfde geleigeest spreekt van de verborgene be- looning, welke vroege deugd aan het vrolijke, aangename gevoel van bewaarde ligchaamskracht verbond. Verleiding en buitensporigheden bederven de kiem van het voortreffelijk omkleed- fel des onsterfelijken geestes; maar hij, die, uit het beginsel van deugd, zijne woonstede als eenen heiligen tempel spaarde, behoudt ook nog in den gevorderden leeftijd eene opge- ruimdheid, die, meer dan men opmerkt, van het stoffelijk deel onzes wezens afdaalt. En als hij dan al worstelen moet met de gebreken des ouderdoms, blijft hij daaronder gelaten, door de overtuiging, dat hij zulks niet aan zich zelve te wijten hebbe, maar dat dit het gevolg der sterfelijkheid zij. De deugdzame ziet eenen avond te gemoet, zoo als ieder wenschen moet dien eenmaal te mogen beleven.

Doch met wenschen alleen kunnen wij zulk eene gelukkige ure, zulk eenen zaligen stond niet verkrijgen. Er moet voor gewerkt, er moet in tijds naar gezocht worden. Wij allen kunnen dien voorbereiden, maar wij kunnen ook daarop alle uitzigt verliezen. Trouwens, dit laatste is wel het meest te vreezen, want de voorbeelden
lee-

leeren ons, dat het getal van hen, die het pad der deugd vroegtijdig bewandelen, veel grooter is, dan van dezulken, die, door schade geleerd en later wijs geworden, eerst in het afgaan hunner dagen tot het goede zich keeren. Gewaarschuwd, ernstig gewaarschuwd door dezen wenk, zij het de eerste en hoogste zorg der jeugd, om de voeten te zetten op het pad van reine, uitlokkende, zich duurzaam staande houdende godzaligheid. Met vromen zin paart zich gulle opgeruimdheid, met edelen moed wordt de bestrijding van het kwade licht, met vast gezette beginfelen vlecht zij zich in karakter en zeden. De schoonheid der ziel staat heerlijk aan de zijde van de schoonheid en het welvaren des ligchaams. De wereld intredende, met goeden moed, gewapend door geloof en hope, ontplooit zich het leven in de liefde. Zij kruidt alle levensgenoevens en geeft daaraan geur en bekoorlijkheid. Gelukkig de zoodanige, want hij of zij mag zich gelukkige dagen beloven, de nevelachtigste zelfs worden er door verhelderd, en dan nog, wanneer de levenszon daalt, gevoelen zij zich gekeesterd bij het liefelijk avondrood van den geëindigden dag.

Wien ontrolt niet een dankbare traan uit het, door ouderdom reeds opdroogend, maar toch hel-

heldere oog, die, in den levensavond, zonder verwijt en naberouw aan zijne vroegere dagen kon terug denken. O! die aandoening mag te hartelijker wezen, omdat zij minder algemeen is; zij moet te dankbaarder zijn, omdat het geene eigene wijsheid en kracht, maar eene vrucht der hemelsche genade is. Hoe betaamt het den edelen grijze ootmoedig te blijven bij zulk eenen zegen, en te belijden: *door Gods genade ben ik die ik ben*. Toen velen, aan den ingang van den weg, het lagchende en bekoorlijke bijpad kozen, doch te laat hunne dwaling zagen, werd hij ongevoelig geleid, als door eenen engel des hemels, in het spoor, dat hobbelig en gevaarlijk was: maar nu kan hij juichen en danken voor deze beschikking van den Alwijze. Vroom en goed was zijne jeugd, vroom en goed was zijn rijper leeftijd. Hij heeft dan gebloed en de vruchtkiem werd beveiligd, zoodat zij iets goeds voortbragt in mannelijke jaren, en hij in vollen nadruk leven mogt naar het doel zijner hooge verordening. Doch, de herinnering hiervan blijve gestadig den geest in eene stille waakzaamheid houden. Immers, hoe velen dwaalden van het spoor, die wijzer, schranderder, meer belovende waren, dan hij, en wier dwaling eene schade voor de maatschappij, een verlies voor den

den Hemel werd! Of kan het niet zijn, dat van die dwalenden velen worden teregt gebragt, die, als door vuur gelouterd, althans die gereinigd door het bloed van JEZUS CHRISTUS, hem op zijde zullen streven, althans zeer nabij mogen komen in het Koningrijk der Hemelen! Zijne vroegtijdige deugd doet hem wel altijd voorrang behouden, maar eenen voorrang, waartoe de Onfeilbare en Alwijze alleen hem leidde, en die hiervan ook alleen de eer ontvangen zal.

Gelukkig! die, onder zulk een vertroostend terugzien op het voleindigde pad, moogt henengaan! Hoe heerlijk zal de rust zijn, welke, bij uw sterven, op het bleek gelaat den omstander moet treffen en verrukken! Maar gij neemt ze ook met u die zalige bewustheid, dat gij vroegtijdig den hemel hebt toebehoord. In de woningen des lichts zult gij uwe dankbare toonen mengen onder de jubelzangen der Geesten, om den Volzaligen God te prijzen, dat uwe jeugd door Hem op aarde bewaakt was, waardoor gij, in hoogere Engelenreinheid, ook eeuwig de verhevenste vrucht der deugd moogt inoogsten.

VI.

ERKENNEN EN INHALEN VAN HET VERZUIMDE.

*Al wat mijn hart verzuimde en aan mijn heil thans faalt,
Zij ongeveinsd betreurd en moedig ingehaald;
Ook uit de dwaasheid van mijn vroeger levensjaren
Zal ligt mijn avondstond voor zich nog wijsheid gáren.*

F. 117B.

Wie is er onder de kinderen dezer aarde, die was hetgene hij wezen moest, die werd hetgene hij zijn konde? Alleen die mensch, welke zich zelve niet kent, wien hoogmoed de oogten sloot, zal, bij het einde zijnes wegs, denken genoeg te hebben gedaan; welligt ziet hij, met schijnvrome laagheid, op anderen neder, en dankt den Hemel, dat hij niet was zoo als zijne broeders en zusters, die in zijne schatting verworpenen en zondaren zijn. Wanneer ons hart op de regte plaats zit; als wij de geheime plooiën van hetzelfde doorzoeken, om, hoe beschaamd de uitslag ook wezen moge, te weten, wat wij geweest zijn: dan zullen wij onze groote tekortkoming ontdekken, en met ootmoed belijden, dat er veel, dat er iets groots aan onze zedelijke volmaking ontbreekt. Voorzeker be-

F

staat

staat er geen grooter gevaar voor het verlies der gelukzaligheid, dan onvatbaar te zijn voor het zien zijner gebreken; er is toch geene heiloozer verblindheid, dan te wanen zijnen pligt gedaan te hebben, terwijl men dien geheel of ten deele verwaarloosd en gefchonden heeft.

Wie van ons zal, bij een bedachtzaam en ernstig nadenken, niet eenen berouw en leed aanduidenden traan moeten storten over het *verlies* van zoo veel tijd en gelegenheid, waarin wij hadden kunnen werken en winst doen voor de eeuwigheid! Ach! kan er grooter gemis dan verlies van tijd en levensdagen gedacht worden! Alles is op aarde, althans in zekere mate, terug te bekomen en door eenig ander goed weder aan te vullen: maar verlorene oogenblikken zijn niet te herroepen, noch voor al de schatten der wereld terug te koopen. Voor eene poos, onder de verstrooiing van een zorgeloos doorgebracht leven, moge het gevoel van verzuimde gelegenheden sluimeren; eenmaal ontwaakt het weder, en de opmerking van vruchteloos verloopene uren doorknaagt het hart met naberouw. Wie kent niet zulk eene treurige gewaarwording, al is het, dat hij behoort onder degenen, die vroeg het pad der deugd betraden, en zich, door Gods genade, weinige afwij-

wij-

wijkingen herinneren kan! Het is toch zeker, dat onze taak voor de eeuwigheid eene veel omvattende zij en er niets aan ontbreken kunne, zonder reeds stof tot beklag over verzuim op te leveren. Er leeft dan toch waarlijk geen mensch op aarde, die zeggen kan: „ik heb „genoeg gedaan,” en al hadde hij alles verrigt, wat hij kon, dan was nog slechts zijn pligt beoefend, terwijl in de *wijze* hiervan nog genoeg gebrekkigs aan te wijzen, te betreuren en te vergoeden zou zijn.

Wij hebben, in ieder tijdvak onzes levens, reden en aanleiding, om zulks op te merken. Doch, wanneer wij dit verzuimden in de vroegere tijdperken, komt er evenwel eene ernstige ure, waarin wij gedrongen zullen worden, het met grooten ernst te doen. Dat oogenblik is aanwezig bij onze scheiding van deze benedenwereld, bij ons vertrek naar de eeuwigheid. Ontzettend moet dan de opmerking zijn van zoo veel verzuims. Hoe wanhopend vooral is de toestand van dien mensch, die nu geene kans meer ziet om het verzuimde in te halen, maar eindigt met de verklaring: „ik heb mijne bestemming gemist, mijn leven is verloren, het was niet meer dan een zondige droom, mijn uitzigt is nu voor eeuwig te niet, mijn ont-

waken is verschrikkelijk en mijn angst die der hel!" Doch, zulk eene vertwijfeling is niet te vreezen voor ons, die het Christendom kennen en elken stond onze toevlugt tot hetzelfde nemen kunnen. Dat Christendom wraakt en bestraft wel tijdverlies en het hoogste verzuim, maar wijst ook tevens den weg en de middelen aan, om daarvoor te boeten en het te herstellen. Wij worden hierop met hoogen ernst gewezen, niet alleen in de gezegde ure des doods, maar vooral ook in gevorderde jaren, in den avond des levens. In dat tijdperk onzer dagen treedt de ernst der bedachtzaamheid tot ons nader; wij worden aan ons zelve wedergegeven, nadat onbedachtzaamheid en zinnelijke lust ons van het sijn, waarschuwend gevoel des gewetens afgetrokken en ons vreemdelingen voor ons eigen hart gemaakt hadden.

Van het hoogste aanbelang moet het derhalve geschat worden te zijn, om in den levensavond te gedenken aan het verzuimde van vroegeren leeftijd. Of is het niet van de uiterste noodzakelijkheid zijnen geest tot rust te brengen, het naberouw te doen plaats maken voor die hope en goede verwachtingen, welke, alleen door het Evangelie, in het gemoed van den boetvaardige kunnen gebragt worden? Is het niet

niet onmisbaar noodig voor het bedaard ten einde brengen van een leven, waarin veel te veroordeelen en te beklagen valt, dat men overtuigd zij van de mogelijkheid, om het verkeerde door berouw en tranen, het verwaarloosde door dubbele inspanning, en het onafgedane door ernst en onvermoeidheid te kunnen vergoeden? Wie roemt derhalve niet reeds, bij de eerste herinnering van zijne eigene nalatigheid of van die van anderen, over dat heerlijk licht des Christendoms, hetwelk ons omtrent dit donker onderwerp de eenigste opheldering geven kan? Maar, wie zegent tevens niet, met verdubbelde dankzegging, den troost, welken het vooral geven wil aan den ouden zondaar, die ongelukkig afweek van het pad der deugd of verzuimde van genoeg te werken, toen het de beste dag was, waarin hij werken kon! In den avond des levens moet het verwaarloosde ernstig opgemerkt en erkend, het onafgedane ingehaald en vergoed worden, opdat, indien men al niet de vrucht eener jeugdige godsvrucht plukken kunne, men toch geenszins verloren zij voor den dag des oogstes, maar, als geroepene ter *laatste ure*, nog deelen moge met dezulken, die *in de eerste* begonnen, en den ganschen dag werkten in den wijngaard des Heeren.

Genaderd zijnde tot dat tijdstip, waarin wij berekenen kunnen, dat ons nog weinige jaren overig zijn, roept alles ons toe, dat wij het verzuimde zullen *opmerken*. Die weinige jaren worden immers nog ingekort door de zwakheid des ligchaams, welke den geest beperkt, door de min levendige zielsvermogens, zoo onontbeerlijk voor nadenken en oefening. En ach! hoe talrijk is de reeks van verzuimenissen en misbruikte levensdagen, als wij ons dezelve op eens voorstellen of te binnen brengen! Als jongeling of meisje werd, door ons, de raad van teedere ouders of trouwe opvoeders misfchien verworpen en tegengegaan; een raad, welke ons tegen velerlei kwaad zou beveiligd en van overijlingen hebben afgehouden. Laat het ons erkennen, de dwaasheden onzer jeugd waren menigvuldig en groot! Wij sloten hierdoor den weg voor menig edele en verhevene daad; wij beperkten den levendigen aanleg onzes geestes en kropen in het stof, terwijl wij eene vlugt hadden kunnen nemen, die onze wijsheid en deugd tot in de nabijheid van den hemel zou hebben opgevoerd. Wij verloren, door de onachtzaamheid van ons gedrag, een groot gedeelte onzer onschuld, en blozen hierom voor ons geweten over menig bedrijf, hetwelk wij, tot
gee-

geenen prijs, voor de wereld zouden willen belijden, noch openlijk bekend maken. Dit en nog veel meer bragten wij, uit de herinnering onzer vroegste dagen, in die van een later tijdvak over. Zullen wij met ligtzinnigheid daarover henen stappen en denken, dat het slechts zwakheden en gewoonten der jongheid waren, welke ligt worden vergeten en geene schade slichtten? Zóó kan de bedachtzame niet gezind zijn, die weet, dat jeugd en rijpere jaren in verband staan, dat vrucht en bloem elkander opvolgen. Die herinnering is dus van het grootste gewigt, opdat men wete, wat te betreuren, wat te vergoeden zij, en men de laatste ure verdubbele ter herwinning van de eerste.

De opmerking van verkeerd doorgebragte jonge jaren kan tot de heilzaamste kennis des harten dienen. Hoe veel werd in dezelve verrigt, waarvan wij, in volgenden tijd, het kleine, laaggeestige en ongerijmde zelve inzien en ons schamen, dat wij eens zoo dwaas en belagchelijk te werk gingen! Zelfs, buiten de aanwijzing van den godsdienst, doet het zedelijk gevoel dit reeds overtuigend inzien. Hoe veel te meer zal dan hij, die door de reine leer van JEZUS hierin geholpen wordt, met een' bloes op de wang, uit de overijling en de misstappen zijner

jongheid wijsheid leeren! O! wij verbeelden ons zoo ligt in de jeugd, dat de menschen engelen zijn; wij vertrouwen op hun woord en op hunnen raad, en laten ons wegslepen, eer wij er aan denken. Oud en zwak geworden zijnde, verdwijnt die gespannen verbeelding, en wij zien de dingen in eene gansch andere gedaante, in eene gedaante, welke meer wezen, minder schijn verraadt. Als wij ons dus, in den levensavond, met ernst daarbij bepalen, dan zullen wij ligtelijk het dwaze onzer jeugdige overijling en nalatigheid toestemmen en hieruit voor de toekomst echte levenswijsheid opzamelen. Geleerd door schade, zullen wij wijs worden tot ons welzijn, en de laatste dagen van ons aanwezen op aarde wijden aan de nederige, berouwvertoonende erkentenis van vroegere afwijking en dwaasheid. Nu zullen wij de waarde onzer menschelijke natuur regt leeren schatten en aanwenden, opdat wij nog terug bekomen, wat wij daarvan mogten verloren hebben, om datgene weder tot den rang der engelen te verheffen, wat wij misfchien, door de zonde, tot het dierlijke verlaagd hadden.

Maar het is niet enkel het misbruik des tijds, het is ook deszelfs *verwaarloozing*, welke wij in den levensavond te erkennen en te vergoeden

den

den hebben. Al waren wij niet zeer verre afgeweken, al mogten wij ons geen verwijt over buitensporigheid en ongeregelde zeden te doen hebben, er staat dan nogtans eene groote schuld open. Wij maakten die, door niet te doen, wat wij konden, door niet te worden, wat wij zijn moesten. Geen uur wordt ons te veel gegeven, elk oogenblik heeft zijn doel, en wat wij wezen moeten, behooren wij in de ons toegelste dagen des vlugtigen levens te worden. Als men jong is, schijnt de tijd lang en als zonder einde, maar bij den uitgang des levens vertoont hij zich als eene schaduw. Omdat hij zoo lang schein, waardeerden wij hem niet, en stelden uit, wat heden geschieden moest. Het is in den herfst onzer dagen, even als in dien der Natuur, de dagen zijn kort en zij bedriegen ons onder het werk. Terugbrengen, dit kunnen wij niet, maar onze dwaasheid te betrouwen, en in te halen wat ons ontging, opdat niet alles verloren zij: dit, dit is ware wijsheid en een pligt, welke zijne belooning medebrenge. Zóó te woekeren met zijne uren, zóó den tijd te dwingen, dat hij ons niet meer snellijk ontvliede: dit heet zich op denzelfven te wreken, omdat hij ons vroeger teleur stelde en henen was, eer wij hem gebruikt hadden.

Vergeten wij echter niet de allerernstigste drangreden, waarom wij elk verzuimd oogenblik te betreuren en in te halen hebben, op te merken. Het werk onzer voorbereiding wordt, immers, niet *op eens* bearbeid, noch spoedig voltooid. Geheel ons leven is oefenschool voor de toekomst; wij staan hier op den trap, welke ons al verder en verder brengen kan. Indien wij nu eenig uur overslaan, eenen trap willen voorbij treden, benadeelen wij het groote en uitgebreide der taak. Dit is zoo zeker, dat juist hierom onze tegenwoordige stand vergeleken wordt bij eenen zaaitijd, waarin een akker voor ons ligt, op welchen wij de korrels moeten uitstrooijen, welke vrucht geven zullen voor de eeuwigheid. De Apostel onzes HEEREN zegt uitdrukkelijk: *dat die spaarzaamelijk zaait, ook weinig maaijen zal.* En het is niet alleen met zaaijen afgedaan, de akker moet gezuiverd, het onkruid uitgetrokken, de vruchtgevende plant gekweekt en verzorgd worden. Hoe vele kwade begeerlijkheden behooren wij uit ons gemoed te verbannen, hoe de zaden van deugd te koesteren en alzoo eenen oogst voor te bereiden, waarbij wij de garven kunnen inzamelen in de eeuwige voorraadkameren! En als nu die tijd voorbij is, als wij de lente, den zomer laten

he-

henengaan, wat zou dan de gure herfst ons baten, wanneer het zaad niet meer ontkiemen kan en de grond zich reeds begint te fluiten, om in den winter te slapen? Nogtans heeft de mensch dit vooruit in het zedelijke, dat hij altoos kan blijven voortgaan te zaaijen en te werken voor de eeuwigheid. Dit is hem, door een onfeilbaar Evangelie, verzekerd, dat hij ook in den laten levensavond vrucht bereiden mag voor den oogst des hemels.

Vergoede dan elke bejaarde, die in het treurig geval verkeert, van zijne jeugd niet genoeg aan God en de deugd te hebben toegewijd, zijn verzuim! Met geene tranen, met geen handenwringen zal hij de vervlogene uren terug bekomen; wat geschied is neemt geen een keer. Treurig, treurig is voorzeker de herinnering van eenmaal aanwezig geweest zijnde, maar niet gebruikte gelegenheden; andoelijk is ongetwijfeld, in dat geval, de ontmoeting van eenen vromen jongeling en jonge dochter, en daarbij het denkbeeld: „dit had ook ik kunnen zijn.” Doch hopeloos is zijn toestand niet. Indien hij zijne overtredingen bekent en laat, zal hem barmhartigheid geschieden. DAVID dwaalde ook, bij jeugdige ligzinnigheid, en, door verzuim van waakzaamheid, in mannelijken leeftijd zelfs, van het

het regte spoor; maar, geleerd door harde beproevingen, vloten daarna de tranen des berouws uit zijne oogen, en hij maakte wederom goed, in den avond zijner dagen, wat hij voorheen bedorven had. Onze Heer JESUS heeft, MATTH. XX, opzettelijk de gelijkenis van *de arbeiders in den wijngaard* nagelaten, om moed en hope te verwekken bij dezulken, die eerst laat aan het werk geraken, dat hun den ingang in den Hemel en het loon des almachtigen Regters verzekeren moet. Trouwens, dat is de hooge verdienste van het Christendom, hetwelk uitmunt en zich verheft boven het licht der Rede en van ieder ander godsdienststelsel, om ons te wijzen op eene wederkeering tot God en het goede, waaraan, om CHRISTUS wil, vergiffenis en zaligheid verbonden is. Dat, dat is die reine troost, welke spreekt tot het teeder gemoed van den boetvaardige, en hem, bij de ondergaande zon zijnes levens, nog de geopende woning in Gods paradijs zien laat. Dit, dit is het, wat behoefte was voor den zwakken, uit stof en geest gevormden sterfeling, die menigwerf het goede wel ziet, maar toch het kwade volgt, bij wien vaak het willen is, maar die in het volbrengen te kort schiet.

Opgebeurd door zulk eene ontdekking van
het

het Evangelie, spanne de zwakke, wiens einde elken dag komen kan, de bejaarde, wiens grijsheid de ontbinding als nabij vertoont, zijne laatste krachten in, en wanhope niet aan de vergoeding van het verzuimde, aan het inhalen van vervlogene oogenblikken. De jeugd is wel voorbij, maar de dag des levens nog niet ten einde. Zoo lang de zon schijnt, kan de akker bearbeid worden. Ja, inspanning, verdubbelde vlijt en zorg worden er vereischt, om te voltooijen, wat nagelaten en onafgedaan was. Gelukkig de ondervinding van vroeger' tijd brengt eene rijpere wijsheid aan, welke de onnadenkende jeugd nog niet bezit. Met die wijsheid wordt er welligt in één uur meer afgedaan, dan voorheen in vele dagen kon worden aangevangen of uitgewerkt. Moeijelijk is wel de arbeid aan dit inhalen verbonden, want ingewortelde neigingen moeten uitgeroeid, een strijd begonnen, eene onvermoeide vlijt aangewend worden, waartoe de jeugd het best geschikt en zelfs één menschen leven noodig is. Doch ernst en gebed, geloof en hoop komen hierbij alle zwaarigheden te boven, en hoe schoon wordt niet de zegepraal, als zij na moeijelijken kamp behaald werd!

Ja, er is in den levensavond nog uitzigt op
het

het *behalen* van den prijs der overwinning. Er is toch niemand, al begon hij nog zoo vroeg aan het doel zijner eeuwige bestemming te werken, die volmaakt zal worden op aarde. Hier is zoo wel onze deugd als onze kennis stukwerk; hier blijft alles slechts aanvang, de voortzetting en volmaking is voor den hemel bewaard. Daarenboven, naar Gods wijze verordening, zal er altijd verschil en trap in zaligheid blijven, offchoon ook de minst zalige, in den hoogsten zin, gelukkig zijn zal. In de woning der geesten staan de helden des geloofs, de martelaren, die voor waarheid en deugd streden, boven aan. Of zou niet een ENOCH, ABRAHAM, JOZEF, STEPHANUS en PAULUS de kroon der overwinning vóór duizend anderen moeten ontvangen? Moeten er geene zuigelingen en kinderen, zoo wel als mannen en vaders, in het goede zijn, en ook, na voleindigden loop op aarde, in de gewesten der onsterfelijkheid blijven? Allen loopen wel in de loopbane; doch één ontvangt slechts den luisterrijksten prijs. Elk strijde dan met ernst, of hij dien ontvangen moge, en, indien hij al niet onder de eerste behoore, het zij toch zijne zorg wél toe te zien, van niet onder de allerlaatste te geraken.

Wel-

Weldadig is zulk een levensavond, die nog belooft, wat in vroeger lentemorgen den mensch ontging. Doch dit zij niet overdacht tot werkelooze gerustheid, maar veeleer tot aanmoediging en volharding in den moeilijken arbeid, welke veel inhalen en aanvullen moet. Onder zulk eene inspanning denke de bejaarde toch nooit, dat hij reeds genoeg gedaan hebbe, omdat zijn dag weldra ten einde is. Zoo lang hem het leven geschonken wordt, heeft hij roeping tot zijn eeuwig werk. Juist hierom worden zijne levensuren verlengd, omdat er uit de vroegere velen verloren gingen. Gelijk SIMEON wachtte op de zaligheid des HEEREN en ANNA niet week uit den tempel, moet de levenszatte Christen volhouden ten einde toe. De aarde verliest hieronder veel van hare aantrekkelijkheid, en juist dit doe hem met lust zoo veel te onafgebrokener werken en woekeren voor de eeuwigheid. Nooit rekene hij afgedaan te hebben, maar herinnere zich de verzekering van het onfeilbare Gods-woord, dat zijne vrucht overvloediger zijn zal, naar mate hij hier meer voor dezelve gezaaid en gezorgd heeft. De ziel verheffe zich boven het stof, wake tegen iedere zorgeloosheid en blijve
waak-

waakzaam voor de toekomst des Heeren. Ernstige mengeling van gevoel is de vrucht van zulk eene beschouwing. Zij wordt geoogst op het veld van den opregten en scherp toezienenden beschouwer van zijn eigen hart. Het bitter zoete paart zich hier met het heilzame, en brengt eene duurzame vreugde aan. Dwalen is menschelijk, maar dit ook te willen erkennen strekt den zwakken sterfeling daarentegen tot geene geringe eere. Weder te keeren op het pad, waarvan men te roekeloos, tot zijn onheil, afgang, belooft de zaligste vergoeding. Niets te zijn in eigene oogen en den nooit voleindigden kamp tot het laatste toe vol te houden, verhoogt het sieraad van de kroone der grijsheid. Het dag- en spreukwoord des ouderdoms zij steeds :

Neen, 'k heb den prijs nog niet verkregen,
 Nog zwak blijft hier de beste deugd,
 Maar waakzaam steeds op al mijn wegen
 Jaag ik dat kleinnood na met vreugd.
 'k Ben niet vermetel, 'k waak ten strijde,
 Elk hart heeft zijne zwakke zijde;
 'k Zeg nooit: „ik heb genoeg gedaan.”

VII.

ONDERVONDENE TELEURSTELLINGEN, IN DEN LEVENSAVOND, OPGEMERKT.

*Hoe zalig droomt de jeugd een leven zonder smart;
Wat beelden rijzen en verzwinden voor het hart!
Doch, wat met zoo veel heils van voren scheen onwonden,
Is met den stroom des tijds weldra geheel verslonden.
Nocit was de wereld, waar ons 't werkelijk lot toe riep,
Aan 't lieve beeld gelijk, dat vroeg verbeelding schiep.*

FEITH.

Wie kan onbekend zijn met de vruchtba-
re verbeelding, die ons, bij het eerste ontwaken
van gevoel en gewaarwording, de heerlijkste
uitzigten in dit leven voorteekent? Wie onder-
vond niet de onbezorgde, ligt voldane genoe-
gens van zijne jonge jaren en schiep zich geene
wereld vol vreugde? Wie herinnert zich niet,
uit de dagen der kindschheid en der eerste jong-
lingschap, de schoone *ontwerpen*, welke men
voor een' rijperen ouderdom vormde; de *ver-
wachtingen*, welke men te gemoet zag! Ja, te
regt dragen de zoodanige den naam van *luchtkas-
teelen*, en wij mogen daaraan ook wel den titel
van *droomen* der jeugd geven. Het is toch met de
jaren ingestort dit hoog getimmerte van onze
bespiegeling, omdat hetzelfde op geene vaste
grondslagen rustte. De droomen der jeugd zijn

verdwenen, zoodra wij tot een ernstiger leven van dadelijkheid en bedrijf ontwaken. Wij zien zoowel de laatste in damp verdwijnen als de eerste tot zwerfend puin wegstuiven, daar beide henen varen in het ijdel ruim van een teleurstellend verleden.

Naar den aard van des menschen aanleg, of van zijnen stand en van zijne opvoeding, zijn die luchtkasteelen en droomen verschillend; het is derhalve onmogelijk, ze allen, volgens bijzondere foorten, op te tellen. Van de mindere of meerdere vurigheid der verbeelding ontleenen zij hunne kleuren en hunnen omvang. De aanzienlijke jongeling scheidt zich, in de verwachting, eene groote reeks van eeretitels, ambten, eerekruijen en roemrijke dagen. Het prachtlievend meisje schildert zich eenen aanstaanden luisterrijken rang, fraaije toofels, vele bedienden, verliefde aanbidders voor den geest. De geringere van afkomst stelt zich de mogelijkheid voor, van eens tot hooger stand te kunnen opklimmen en zijn nakroost voor adeldom en eere te mogen achterlaten. De wijsheidlievende rekent het niet onmogelijk, dat zijn naam nog eens onder de beroemdste geleerden geteld en op de lijst der letterkundigen van uitgebreide verdienste bewaard zal worden. De eene meent rijkdom, de andere hooge jaren, te mogen verwachten; deze hoopt

onbezorgd en stil, gene vrolijk en algemeen gezocht te zullen kunnen leven in de wereld. En wat men zich als werkelijk plaats te zullen vinden voorstelt, is meestal niets anders, dan hetgene men vurig wenscht en hierom als mogelijk beschouwt.

In al deze bijzondere wenschen en voorgestelde uitzigten, speelt de bedriegelijke teleurstelling het meest hare ontmoedigende rol. Niemand toch kan zijn lot voorzien. Met eenen fluijer is de toekomst, door eene vaderlijke hand, bedekt, en dikwerf, zoo niet meestal, gebeurt het tegendeel van hetgene de sterfeling verwacht, of in de toekomst berekent. De aanzienlijke valt niet altijd voor zijne stamouders van eene hooge geboorte, in hunne eerambten, in; zelfs ziet men wel eens teruggang en verval in de deftigste familiën. De naar opschik en weelde hakende vrouw wordt menigwerf gebragt tot een' kring of een werk, geheel vreemd aan hare afkomst en aan hare vroegere omstandigheden. De wijze vindt niet altoos zijne geleerdheid op prijs geschat, maar wordt wel eens geplaatst achter dezulken, die niet eens in zijne schaduw staan kunnen. De op schatten en gemak beluste moet menigwerf in bekrompen' toestand leven en zich sober behelpen, terwijl aan anderen, welke hij in voorma-

lige behoefte gekend heeft, overvloed en genoegen ten deel valt. O! hoe zijn hier de droomen der jeugd weggevaren in ijdelheid, en de hevigste verlangens van den geest in teleurstelling opgelost! Dit, dit is de geschiedenis van menig menschelijk leven; dat is de opmerking, welke velen in den ouden dag, en bij het vertrek uit hunne tegenwoordige verblijfplaats, maken kunnen.

Wat moet nu het gevolg van die ondervinding zijn? zal moedeloze *klagt* den reeds somberen levensavond nog droeviger maken? Wat zou zulks baten? het kon slechts de teleurstelling te meer doen gevoelen, want derzelve last drukt te zwaarder, hoe meer men daarover klaagt. Neen, dit zij overgelaten aan dengenen, die het oog naar de aarde keert, en alleen voor de aarde wil wroeten en leven. De edele grijsaard, die een Christen is, erkent de wijze leiding van den Oneindige. Bij de uitkomst leert hij het goede opmerken, wat in den loop zijns levens te vinden is. Juist daarom, omdat zijn lot zoo geheel anders was, dan hij het meende te kunnen voorzien, of hij hetzelfde gewenscht had, moet er eene onzichtbare, maar weldadige hand geweest zijn, die hetzelfde regelde. En die hand is ons niet onbekend; wij noemen haar de VOORZIE-

NIGHEID. Troostvolle gedachte in den levensavond: „gij, o Vader in de hemelen! hebt mij „geleid!” Voorzeker, indien de droomen der jeugdige verbeelding waren vervuld geworden, zou zulks niet minder nadeel hebben aangebragt, dan het schade baren moest aan den dwaze, die des daags, op zijnen wensch, in wezenlijkheid veranderd zag, wat hij den vorigen nacht gedroomd had, hoe ongerijmd en vreemd het ook ware. Indien de Alwijze steeds schonk wat de sterfeling dwaasfelijk begeerde, het ware met zijn geluk gedaan. Nooit, nooit beklage zich dan de ouderdom over het uitblijven van de verwachtingen der jongheid, welke zelden iets anders, dan schepselen der verbeelding waren; maar dezelve verheuge zich veel meer dáárover, dat het ware leven de plaats des ingebeelden verving, waardoor men hier zijne bestemming bereikt, en niet verloren is voor eenen hooger stand. Vele zomer- en winterdagen zijn met hem henen gegaan, doch geen van dezelve zonder Gods wijsheid en leiding. Sla hierom, o bedaagde broeder of zuster! uwe bevende handen biddend omhoog, en dank den Vader in de hemelen voor de liefde zijner opvoeding! Toen Hij u uwen wensch ontzeide, uwe vurige verwachting verijdelde, uwe begeerten onthield,

handelde Hij met u, gelijk gij met uwe onervarene kinderen doet, als gij hun schadelijke werktuigen ontneeft, opdat zij zich niet kwetsen zouden. Juich dan in den avond uws levens, zoo dikwerf gij uwe verijdelde wenschen herdenkt, en hierbij opmerkt, dat bijna geen van uwe vroege droomen der jeugd verwezenlijkt zijn.

Wat in bijzonderheden zoo treffend kan opgemerkt worden, geldt *algemeen* van al onze ondervindingen en levensomftandigheden. Nooit, nooit beantwoordt het genot aan de voorftelling; ieders nadenken moet hem hiervan overtuigen, en het is inzonderheid bij het einde onzer dagen, dat wij het bevestigd zien. In den besten bloei des levens toch blijven ons een deel der vroegere verwachtingen en hoop bij. Wij gaan voort aanhoudend te wenschen, en dit is, in zeker opzigt, de springveer onzer werkzaamheid en levensvreugde. Met de meerdere rijpwording onzer bedachtzaamheid, te midden van een veredeld en wezenlijk leven, mogen wij gewoonlijk al meer en meer terugkomen van het vormen dier ijdele luchtkasteelen, waartoe wij in de jeugd zoo vele neiging gevoelden: iets blijft er toch van die gewoonte over; wij hopen en begeeren zoo lang wij kunnen, en willen

ten moeijelijk gelooven , dat daarin veel onbedachtzaams of ongegronds gelegen is. Doch komt de wijze avond des levens , waarin bedachtzaamheid en ernst al meer en meer plaats vindt , dan houden de begoochelingen des vroegeren levens op , wij zien de dingen beter van hunne wezenlijke zijde in , en gevoelen al het gewigt der teleurstellingen , welke door ons , in een langduriger of kortstondiger leven , ondervonden zijn.

Met een opgeruimd gevoel treden wij de wereld in , alles lacht ons toe ; wij zien daarop de kleur der bevalligheid verspreid. Het is ons , alsof er hier beneden geene ellende bestond ; hierom misprijzen wij de gevoelens van den man der rijpere ervaring , die ons de wereld als onvolkomen afteekent , en kunnen den ernst des bejaarden niet verdragen , welke of meer somber , of meer bedaard , de teleurstellingen zijnes levens vermeldt , en op dit , voor hem thans geliefd , onderwerp gedurig terug komt. Maar , geleerd door ondervinding , zullen wij eens denzelfden toon aangeven en belijden , dat wij ons door vurige verbeelding hadden laten verleiden , droomende van eene volkomenheid , welke aan deze zijde des grafs niet bestaan kan. Wij houden in de jeugd de aarde voor eenen hemel , en de menschen voor

engelen; doch, als wij eenige jaren die aarde gebruikten en met de menschen verkeerden, dan ontdekken wij ligtelijk onze dwaling: o! indien men, op deze wijze, maar leere tot zijn heil, en nog vroeg genoeg terugkome van eenen waan, die wel eens doodelijk was voor de onsterfelijke ziel! Of zou het opmerken van het onvolmaakte der wereld niet ongevoelig leiden tot het opsporen van een vast en onvergankelijk goed, zoo als de wereld niet geven kan, een goed, dat, met de reinste zielevreugde verbonden, nooit teleurstelt? Gelukkige bejaarde! die zulks voorheen reeds opmerkte, uw levensavond zal er u nog meer toe opleiden en eene hooge leerschool van levenswijsheid zijn!

Wij vormen ons in de jeugd meestal verkeerde denkbeelden van het *geluk*. De onervaren jongeling of het meisje zoekt zulks in de uitwendige voorwerpen. Ach! dat is wél een zoete, maar bedriegelijke droom. Hoe vele teleurstellingen toch vloeijen uit deze bron van eene dwalende verbeelding! Men behoeft niet eens, op eene misdadige wijze, de uiterlijke dingen als middelen des geluks aan te wenden. De beste, de edelste genietingen zelfs stellen den gevoeligen mensch te leur; zij leveren hier althans datgene niet op, wat men er van verwacht-

wachtte. Wie geloofst toch niet van liefde, vriendschap, huisfelijk leven en de verkeerung, een heil te mogen verwachten; zoo als de dichter zelfs het niet beschrijven kan! Het is wel niet te ontkennen, dat ook deze behooren onder de beste middelen, waardoor ons geluk en zaligheid des levens, op de wereld, bezorgd wordt; doch zij zijn juist hierom te vruchtbaarder in teleurstelling, omdat zij veel beloven en overvloedig geven kunnen. Liefde en vriendschap zijn schaarsch, in al hare zuiverheid, op aarde te vinden; de allergelukkigste huwelijken werden niet bij duizenden geteld; de belangelooze verbindtenissen moeten als zeldzaam worden aangemerkt, en hierom ziet menig een, in volgenden leeftijd, zijne hoop te meer verijdeld, hoe vuriger zijn hart voor liefde en teederheid sloeg. Is het ook niet waar, dat, in de gelukkigste kringen, de smart zich het eerst gevoelen laat? Hier weent de man over zijne gade; dáár treurt de weduw over haren lieveling en echtgenoot; elders ziet zich de gezegendste vader en moeder van kroost en erfgenaam op ééns beroofd, en de uitgelezenste verbindtenissen moeten dikwerf, uit reden of door noodzakelijkheid, gescheiden worden. Elken dag zijns levens ondervindt de mensch de teleurstelling hieruit geboren;

doch nooit gevoeliger en sterker, dan in den levensavond, wanneer hij alles kan overzien, wanneer nog eenmaal voor zijnen geest staan al die banden, uit welke hij zoo veel heils te gemoet zag. Dan vooral kan hij opmerken menige smartvolle ondervinding, die vele, als zalig vooruit geziene, uren in nevel liet verkeeren. Maar ook deze opmerking zij hem nuttig en troostvol! Niet verloren toch zijn die kort gesmaakte genoegens. Uit het stof der graven zelfs rijst eene blijde hoop; wat hier geknoopt, maar ook afgesneden werd, zal eens heerlijk en onverbreekbaar worden hereenigd in dat oord, waar geene verijdelde hope meer kwellen, geen zuivere wensch on vervuld blijven kan.

Maar er is, in den levensavond, eene nog veel grootere teleurstelling op te merken, dan wij tot hiertoe beschouwden; het is die, welke door gebrek aan *zelfkennis*, of, hetgene op hetzelfde uitkomt, door te veel vertrouwen op eigen hart en kracht, veroorzaakt wordt. In den bloei onzes levens zijn wij vreemdelingen bij ons eigen gemoed, althans wij gunnen ons geen tijd noch ernst, om door te denken. Wij verbeelden ons, in dit luchtig tijdperk, alles te kunnen wat wij willen; wij steunen op ons zel-

zelve en gelooven opregtelijk, de deugd te kunnen beoefenen, en de onschuld des harten te zullen vrijwaren tegen allen aanval der verleiding. Helaas! hoe duur moesten velen deze dwaling betalen; en wie is onbekend met de smartelijke levenservaring, uit gebrek van zelfkennis en ootmoed geboren! Zijn ons niet de voorbeelden van DAVID, MANASSE en PETRUS, in de gewijde geschiedenis, bewaard, opdat wij daarop, als op bakens en handwijzers aan den weg, waarop wij wandelen, letten zouden tot onze teregtwijzing? Wanneer wij nu zelve eens zulke voorbeelden voor anderen werden, hoe moet dan het terugzien op onze overrijling bij ons niet een smartelijk gevoel verwekken, maar ons ook tot dankbaarheid drijven, daar wij uit dezelve levenswijsheid leerden, en, zelfs door dwalen en vallen, veredeld werden, zoodat onze dag kan eindigen als die van eenen Christen, welke gedurig vreest, en als hij staat, toch toezien wil, dat hij niet valle.

De opmerking van deze en duizenderlei andere teleurstellingen des levens heeft, bij rijper jaren en bij den ten einde spoedenden dag, eene groote kracht, om den overigen tijd verstandig te gebruiken. Veel is er, door te lang ons met jeugdig droomen op te houden, ver-

loren: dit behoort ingehaald en vergoed te worden. Wat voormaals aan het wezenlijke leven onthouden werd, kan thans nog worden teruggegeven. Wij zijn, bij meerder ernst, ook meer geschikt voor ijveriger inspanning. Niet langer zullen dan de bloemen, aan den weg, onze aandacht afleiden, of ons doen stilstaan op het pad, dat wij betreden moeten naar de eeuwige vaderstad. In het tijdelijke en in het eeuwige beide valt er, voor ons, eene groote rekening te vereffenen; wat daaraan dus te kort komt, door lichtzinnig verzuim en verkeerden dunk over ons vlugtig aanzijn op de wereld, worde met wijze bedachtzaamheid toegevoegd, opdat onze reukenschap eens wèl uitkome en wij geene veroordeeling, wegens het begraven der ons aanbevolene, toevertrouwde talenten, mogen te vreezen hebben. En daarbij behoeven wij al de bloemen op onzen levensweg niet te vertreden. Wij zullen nu zelfs beter en meer wezenlijk genot van dezelve hebben, dan toen de onbezorgde jeugd ons van de eene schoonheid tot de andere jaagde, ons den tijd niet gunnende regt den geur te smaken, welken zij verspreidden. De levensavond verhoogt niet zelden daarom het genot, omdat wij, geleerd door den voleindigten dag, wezen van schijn onderscheiden mogen.

Maar

Maar de levensavond *behoudt* ook nog iets, en wel het beste, uit de droomen der jeugd. Niet alles is van onze levendige verbeelding vervlogen, niet in al onze uitzigten en gewaarwordingen zien wij ons teleurgesteld. Het gevoel voor het schoone en goede, in de lentejaren opgewekt, zet zich vast in de ziel; door het behoud van de kern diens gevoels geniet en leeft de bejaarde nog een genoegelijk leven. Voor hem heeft de zon nog een bekoorlijk licht, de sterrenhemel eene vertroostende grootheid, de lente der Natuur een vervrolijkend genot, de herfst en winter een ernstig aanzien, of een levend beeld voor de toekomst en de eeuwigheid. Maar hij geniet en smaakt het langzamer dan voorheen, en hierom ook met grooter voordeel. In den levensavond kan de verbeelding zich nog dikwerf schoone beelden scheppen. Of herinneren wij ons niet ligt menig vluggen grijsaard, opgeruimden en levendigen bejaarde, die zijne levensdagen kruidde met scherts, of vereeuwigde door proeven van vernuft? Wij mogen slechts denken aan onze vaderlandsche, vrome dichters CATS en FEITH, om een beeld zamen te stellen van den gelukkigen levensavond, en tegelijk er uit te leeren, hoe de teleurstellingen van vroegere da-

dagen, in het afgaan van dezelve herdacht, heilzaam kunnen werken tot de volmaking van den geest en de versterking van godsdienstige hoop. Voor godsdienst en eeuwigheid staat de verbeelding ook in den levensavond open; doch hier stelt zij niet te leur. Godsdienst en eeuwigheid toch zijn geene gewrochten van inbeelding en bespiegeling: neen, zij zijn zoo waarachtig als God zelf, zoo wezenlijk als Hij zelf; hoe meer dan de verbeelding, ten aanzien van het aardfche, misleidde en teleurfelde, zoo veel te meer zal zij, met opzigt van het eeuwige en duurzame, vergoeding en genot schenken. Ja, de hoogste voorstelling is nog te gering, de levendigste zielsinspanning, die daarop peinst, schiet te kort, en, in den dag der toekomst van den HEER, zal zelfs de vurigste verbeelding zich verrast zien; zij zal erkennen moeten, dat op aarde niet kon gedacht of onder woorden gebracht worden, wat de oneindigheid en de Hemel te ondervinden en te genieten geeft!

Juiche dan elk, die zich mensch gevoelt, dat hij eene levendige verbeelding ontving, al moest hij ook hare bittere teleurstellingen ondervinden en duur betalen. Verheuge zich elk, die zoo gelukkig wordt van eenen kalmen

levensavond te mogen genieten, over de vrucht, welke hij inzamelen kan uit de lessen, die het verledene, door deszelfs vlugt en onvervulde verwachtingen, geeft. De ondervondene teleurstellingen moeten juist zijn aanwezen verhoogen, daar zij het bewijs zijn voor het verband tusschen het tegenwoordige en de toekomst, tusschen onbestendigheid en het duurzame. Wat ware het beste genot, indien wij het altoos bezaten? het zou, bij de tegenwoordige inrigting der dingen, smakeloos en vervelend worden. Maar nu hetzelfde als een droom wegvliegt, als eene schaduw geen oogenblik stand houdt, is het onderpand en zegel van een wezenlijk leven, van het ligchaam eener zaak, welke te groot is voor de aarde en die alleen hunne plaats vinden in het geestenrijk.

Zonder teleurstelling brengt niemand zijn leven ten einde, want zonder de droomen eener zoete verbeelding begint toch niemand het leven. Droom dan vrij, o jeugdig mensch! maar hecht er u niet te zeer aan! Bedenk tijdig, dat veel, dat welligt het meeste daarvan niet zal verwezenlijkt worden. Vorm, veredel en temper dat levendig gevoel uwer ziel, waardoor gij te veel naar de toekomst wordt weggesleept, te weinig aan het tegenwoordige denkt. Verfmaad de bloemen niet, welke zich op uwen weg vertoonen

en

en uw gemoed verkwikken, maar laat u echter door dezelve niet aftrekken van het voortzetten van uw en togt. Vestig het gebouw uwer hoop op vaste grondslagen en niet op de wolken uwer inbeelding, dat is: luister naar de stem van uw geweten en van den godsdienst. Geniet en werk, werk en geniet, beide naar den wil uwes wijzen Scheppers en liefderijken Hemelvaders. Teleurstellingen kunt gij niet ontgaan, maar gij zult ze verminderen, als gij met geene te over-drevene verwachtingen de wereld intreedt; en zoo gij al er het voorwerp van zijn moet, kan derzelve opmerking u veel goeds leeren. Schrik dan niet al te zeer voor hare komst, maar wapen u tegen dezelve, dan wordt gij een edel mensch, in Gods hand bruikbaar voor deze wereld, voor den korten dag uws levens, en, door zijne leiding, naar het licht van het Evangelie, een zalig lid in het rijk der geesten, een dienaar van zijnen wil, in zijn eeuwig huis!

Goed is deze beschikking des Eeuwigen; zij staat met onze behoeften in verband, en voert onze levenskiel, over den steeds bewogen' vloed van het onbestendige, in de haven der eeuwigheid, waar men werkt en leeft, met altoos jeugdige kracht, zonder teleurstelling of vreezen.

VIII.

ONVOORZIENE GENOEGENS HERDACHT IN DEN LEVENSAVOND.

*Wat staat kan eenig mensch op aarde overkomen,
Daar niet een zoet vermaak kan worden uitgenomen?
Nooit zoo verbosten tijd, of zoo bedroefden jaar,
Of een, die leven kan, die wordt er vreugd gewaar.*

CATS.

De jeugd ziet overal eenen hemel op aarde, en verzuimt daarom dikwerf, zich te bereiden voor den dag des kwaads; de ouderdom klaagt en zucht over het ongunstige zijner dagen, en mist hierdoor het genot van menig goddelijken zegen. Beide overdrijven de zaak, want de waarheid ligt ook hier in het midden. Het is roekeloosheid, altoos te dartelen en aan geen leed der toekomst te denken; het is ondankbaarheid, telkens weder de donkere zijde des levens te bezien en hare bezwaren breed uit te meten. Het is gevoelloosheid en godvergetelheid, te zeggen: „laat ons eten en drinken, want morgen sterven wij;” het is opstand tegen den Algoede, te verklaren: „weinig en kwaad waren de dagen der jaren mijner vreemdelingschap op aarde.” De Christen wacht zich

H

voor

voor die uiterften; hij kent zijn lot en is tevreden met de beschikking eens Vaders, die goed en kwaad zamen verbond, om het schoonfte *geheel* zamen te stellen van een leven, hetwelk voorbereiding in werken en genieten voor het volmaakte wezen moest.

In den levensavond staan deze wijsheid en liefde der hemelsche verordening helder voor het oog van den nadenkende wijze, inzonderheid van den dankbaren Christen. Het overzigt des levens kan hem verzoenen met de onbestendigheid, als hij ziet, dat de evenaar nederslaat naar den kant van het goede. Geprangd door velerlei leed, hetwelk de gevoelige ziel meer dan het aangename treft, en hierom dieper sporen in het geheugen ploegt, verbeeldde hij zich wel eens, dat de som der ellende het getal van zegeningen te boven ging. Maar als het beide voorbij is, als het leed gedragen en de zegening genoten is, erkent de bedaarde mensch zijne dwaling; hij roemt zijnen weldoener en belijdt, met aandoenlijke vreugde, geringer te zijn, dan alle weldadigheid en trouw, welke hij uit de hand van zijnen hemelschen Leidsman ontving. Inderdaad, als men uit den droom der jeugd ontwaakt is tot het werkelijk leven van nadenken en genot, ziet ieder genoegzaam

in ,

in, dat er geen edel mensch op aarde leeft, of hij mag zich beroemen, dat het kwaad hem spaarzaam toegewogen, doch het goede, met volle hand van boven, voor zijne voeten gestrooid wordt. Niemand ontbeert en lijdt zijn gansche leven door; er is geene smart, of zij wordt afgewisfeld en vergoed door hooge blijdschap. Zoo min er ongestoorde vreugde hier beneden bestaan kan, even weinig is een geheel leven zonder verpoozing van lijden en wederwaardigheden denkbaar. De dagen des stervelings mogen zich te beklagen hebben over *teleurstelling* en misleide hoop; zij kunnen integendeel zich ook, en wel veel meer, verblijden over *onvoorziene genoegens* en verrassende vreugde. Zich deze laatste te herinneren behoort ook tot de taak der afgeleefden, terwijl de gedachte daaraan zoet is en den levensavond verheldert.

Niet *al* de verwachtingen der jeugd worden verijdeld; het zijn alleen de ongerijmde, de schadelijke en onverdrevene eischen, aan dit leven gedaan, welke niet tot wezenlijkheid komen. Veel, zeer veel van hetgene de jongeling of jonge dochter te gemoet ziet, wordt hem in genot geschonken, vooral wanneer hij zelf daartoe, langs den verordenden weg, tracht

te geraken. Eene zorgvuldige voorbereiding voor zekeren stand en zekere bestemming in de wereld vindt haar loon en verrasfend genot. Voorzien van noodzakelijke bekwaamheden, treedt de jeugdige en deugdzame jonge mensch de wereld in. Reeds zou hij tevreden zijn, wanneer men hem voor bruikbaar hield en hem eenen werkzamen kring aanwees. Doch naauwelijks worden zijne talenten bekend, zijne eerlijkheid geprezen, zijne naauwgezette vlijt aan den dag gelegd, of hij wordt meer dan hij wenschte, althans dan hij verwachten durfde. De voorbeelden zijn toch niet zeldzaam, dat menig een uit de schaduw van een verborgen leven, zonder eigene poging, te voorschijn kwam, en, als met eene onzichtbare hand, getrokken werd op het openbaar tooneel der wereld, waar hij het schoonste heil stichtte en nog meer roems door zijne deugd, dan door zijne grootheid inoogfte. Wien dit gebeuren mag, die kan zich zeker, met dankbare blijdschap, beroemen over het goede des levens; die kan, in den levensavond, het oog vrolijk naar den Hemel slaan, en dankbaar aan den liefderijken Vader uitroepen: „Tot hiertoe heeft mij de Heer geholpen.”

Is het wel anders gelegen met veler bezitting

en goederen? Wie wijs is, verlangt niet naar grooten rijkdom of schatten gouds, die de zorgen vergrooten, en de verleiding tot overdaad en uitspatting aanbrengen. Wie wijs is, bidt met AGUR: „rijkdom noch armoede geef mij niet, doch voed mij met het brood van mijn bescheiden deel.” Intusschen gebeurt het niet zelden, dat zulk eene beperkte tevredenheid hoog gezegend wordt door Hem, die zijne gaven uitdeelt met wijsheid onder de kinderen der menschen. Als de gouddorst des gierigaards onverzadigd blijft, ziet de middelmatig bedeelde, maar dankbare Christen zich wel eens, op eene onverwachte wijze, verrijkt, althans bewaard bij have en bezitting, terwijl de aan het goed verflaafde zijne inkomsten voelt verminderen, en van zijnen afgod beroofd wordt. Maakt niet de hand des vlijtigen rijk, leeft niet hij in overvloed, die de godzaligheid met vergenoeging ter bezitting koos? O! als men het in den levensavond mag bedenken, hoe men rijker werd dan men verlangde, en beweldadigd is door den Algoede, bij al zijne ondernemingen, geeft zulks dan niet eene vreugde, welke *verrasfende* genoemd moet worden; eene vreugde, waardoor men den vurigsten dank omhoog kan zenden, omdat zij onbeangstigd wegens den

ouden dag deed voortleven, en zorgen van het hart hield, welke hinderlijk zijn aan de voorbereiding voor den Hemel?

De aarde is wel geen paradijs, zij mag dit *niet* wezen, en konde zulks, naar het doel des Alwijzen, die zijne redelijke schefpelen door het onvolmaakte tot hooger trap van heerlijkheid wil opleiden, niet eens zijn: maar toch biedt het tegenwoordige verblijf, hier beneden, den gevoeligen mensch genot en genoegens aan, welker echte waarde hij, in den Levensavond, eerst regt leert opmerken, door ze nogmaals te herdenken en te bewonderen. De schoone, rijke Natuur heeft toch altoos voor den gevoelige een nooit vervelend genot. Ook de armste sterfeling kan zich daarmede verkwikken en verrijken. De boom, welken men zelf plantte of met zich zag opgroeijen; het beekje, dat men in de nabijheid der ouderlijke woning hoorde murmelen; de schaduw van het bosch, waaronder men in zijne kinderjaren speelde; de weide, waarin men het vee vergenoegd zag grazen: dit en nog veel meer gaf, in vroegeren leeftijd, eene gewaarwording, waaruit de meest verrassende genoegens geboren werden. Men gevoelde dit wel reeds bij het tegenwoordig zijnde genot, maar toch rijst de waarde
van

van dien genoten' zegen, als men, aan het einde zijner levensreize, over denzelfven nog eenmaal nadenkt. Zulk een kosteloos bezeten genoegen overtrof menigwerf vooruitzigt en verwachting. Het was eene vergoeding voor onderscheidene teleurstelling of ontbering, en, al bezat men weinig dit genot, uit de Natuur en hare voorwerpen geboten, woog tegen zeer veel op. Dierbaar werd en was hierom, te allen tijde, de geboortegrond, de ouderlijke woning, het plekje gronds, of het oord, waar men zijne kindsche dagen doorbragt en voor het leven in de maatschappij gevormd werd. Zoet is het herdenken hiervan in den levensavond; vatbaar blijft, in dit opzigt, het gemoed voor de indrukken, welke men voorheen door de schoone voorwerpen der Natuur ontving, omdat men nooit koel en ongevoelig worden kan jegens Gods groote en schoone schepping, indien men eens geleerd heeft, met eenen godsdienstigen zin, zich daarin te verlustigen. Verrukt door zulk eene nagedachte, spreekt het vroom gemoed van den bejaarde: „God is „groot en goed in de schepping, zijne aarde „was mij het tooneel van duizend wonderen; „Hem breng ik daarvoor mijne hulde, en ik zie „ook hier het beeld van hetgene mij in het

„Hemelsch paradijs, in het huis van JESUS Vader, te wachten en te genieten staat.”

Herinnerden wij ons, hoe huisfelijk geluk, vriendschap en liefde, en elke zalige verbindtenis, bronnen van teleurstelling of smart kunnen worden; het is toch niet minder waar, dat zij ook menige, zelfs duizendvoudige, *onvoorzienne* genoegens opleveren. Wij stellen ons niet slechts de gewone voor, die groot en onbeschrijfbaar zijn; maar het zijn vooral dezulken, welker aandenken in den levensavond nieuwe stof van vreugde geeft, waaruit onverwachte gevolgen en heerlijk genot geboren werd. Als het huisgezin merkbaar gezegend wordt en niet te worstelen heeft met die onvolkomenheden en bezwaren, welke daaraan doorgaans te beurt vallen. Wanneer de kinderen, boven alle uitzigt, goed in de wereld geplaatst worden en voortkomen. Indien echtgenooten lang elkanders vreugde en steunfel zijn, en in hunne kleinkinderen zelfs, vóór hunnen dood nog, herleven mogen. Zoo de banden van liefde en vriendschap nooit dreigden te scheuren door misverstand, maar hoe langer hoe meer werden toegedaald en zelfs onbereikbaar voor den dood schenen te worden: dan noemen wij dit alles eenen onvoorzienen, althans eenen buitengewonen

nen

nen zegen. Het herdenken daarvan, in den Levensavond, is zoet en stemt het hart tot erkenning en dank. Zoo heeft men dus op aarde genoten wat men konde, boven hetgene men had mogen wenschen; meer zelfs moest er niet aan zijn toegevoegd, of de grenzen der onvolmaaktheid, waaraan altoos iets ontbreken moet, zouden te buiten zijn gegaan. De Hemelsche Vader gaf, wat zijne wijsheid konde geven, en de dankbare bejaarde ziet gaarne op zoo vele verrassingen, waarvan zijne dagen de ondervinding hebben. Hij zegent zich, dat hij gelukkig kind, echtgenoot, ouder, vriend en aanverwant was. Zijn hart is er vol van, en met eenen traan in het oog erkent hij: „ik was geringer dan al deze weldadigheid en trouw!”

En al gebeurt het, gelijk het velen in den levensavond gaan zal, dat de bedaagde man of vrouw die genoegens reeds als genoten en voorbijgegaan beschouwen moet, dan nog is zelfs de herinnering vruchtbaar in stof tot dankbaarheid en hoop. Misschien bewandelt hij reeds eenzaam het pad naar de woning des doods; welligt ontvielen hem al zijne lievelingen en teedere betrekkingen. Het is de loop der menschelijke zaken alzóó te moeten ondervinden en zulks te ondergaan; doch dit neemt het

zoete der herinnering van het genotene niet weg. De vreugde, die den sterfeling eens met verrasfend vermogen toelachte, is niet verloren. De banden, hier geknoopt, zijn, wanneer ze waardiglijk gelegd werden, voor de eeuwigheid. Vader, kind, echtgenoot, vriend en dierbare aanhorige zijn slechts verhuisd, en wachten op de wederontmoeting van den nakomenden lieveling. Deze gedachte, uit het Evangelie voedsel ontleenende, is zij niet hoogst gefchikt, om de zaligfte herinnering van genotene, aardfche, de verwachting overtreffende vreugde, te maken tot eene bron van den heerlijkften zielsvrede, in het afgaan onzer dagen? Het genotene is niet verloren; gelijk eene bloem bloeide het, en liet den vruchtbaren kelk na, waaruit zaadkorrels gevallen zijn, die heerlijke telgen en jeugdige planten zullen doen groeijen op den beteren grond in de hemelfche luchtfreek. Zulk eene overweging vernieuwt nog eenmaal het heerlijkst genot, verjongt het bejaard gemoed en voert den sterfeling, in de laatste tijdperken zijns levens, met bewondering terug tot het verledene, hetwelk, verbonden met toekomstige uitzigten, een *aanwezen* voor zijnen geest plaatst, hetwelk alle befchrijving te boven gaat en waardig is, om dat van eenen

onsterfelijken sterfeling genoemd te worden.

Het is niet alleen stellige zegening, waarin de opmerkzame, aan het einde van zijnen levensdag, onverwacht genoeg herdenken kan; neen, in het gedenkboek zijns verblijfs op aarde staan de bewijzen van bewaring en uitreding aangeschreven. Genoegelijk is zeker de optelling van duizenderlei levensvreugde; doch niet minder zalig is de gedachte aan doorgehopen leed. Ja, het is zelfs raadfelachtig, wanneer men den mensch het gelukkigst noemen kan, of in den ongestoorden voorspoed, of na het doorworstelen van het bitterste verdriet. Noemen wij JOB niet zalig, nadat hij was beproefd geworden, en rees niet in zijn eigen oog de waarde des voorspoeds, nadat hij dien op de puinhoopen van vorige welvaart had zien herrijzen? Dit, dit is ook nu nog de ondervinding van den door lijden beproefden, en, in den kroes der smart, gelouterden Christen. Een kind, uit gevaarlijke ziekte, teruggegeven aan de ouderlijke liefde, is dierbaarder dan voorheen; de van groot gevaar bevrijde, aan vloed en baren ontkomene bezitting rijst in waarde; waar de hand des Almagtigen redde, toen er geene uitkomst scheen, daar is eene verrassende vreugde te vinden,
dàár

daár zijn onvoorziene genoegens op te merken, en hier is stof voor het nadenkend gemoed van den vromen grijsaard, of van de bejaarde vrouw. Trouwens, wie is er, die niet zeggen kan: „uit „zes benaauwdheden hebt Gij mij gered, en de „zevende heeft mij niet aangeraakt!” Hoe waar is het boven geplaatste woord van vader CATS: „wat staat kan eenig mensch op aarde over- „komen, daar niet een zoet vermaak kan wor- „den uitgenomen?”

Levert de geheele leiding van God met den mensch niet elk oogenblik stof tot de erken- tenis van onvoorziene weldaden, en wordt het overzigt daarvan niet te treffender in meer ge- vorderde jaren, omdat het geral dan te groo- ter is, en derzelver vereenigde reeks nog in de beschouwing verbaast? Het is toch de Va- der in de Hemelen, die lot en bestemming ontwierp, en, volgens een onberispelijk plan, alles deed afloopen, wat ieder, in zijnen kring, op aarde zijn moest. Wie der stervelingen weet echter, wat goed voor hem is op de aarde? De Alwijze in den Hemel leidt den zwakken mensch als een kind aan zijne hand. Duizend- werf anders is de uitkomst, dan de kortzig- tige zich die voorstelde; nooit echter kan hij den Almagtige van eenzijdigheid en verwaar-

loozing beschuldigen. Ook in de raadselachtigste omstandigheden blinkt Hemelsche wijsheid door, en, langs den donkersten weg, ziet zich de kweekeling der Voorzienigheid tot de heerlijkste uitkomst gevoerd. Van tijd tot tijd ontwikkelt zich dat godsplan, en, offchoon niet in volle helderheid, zoo ziet de bejaarde toch al meer en meer het zamenhangende geheel. Door alle tijdperken heen kan hij zich proeven van Gods verrassend bestuur herinneren. In de jeugd werd reeds de grondslag voor volgende ondervindingen gelegd; de mannelijke leeftijd bevatte de schoonste tooneelen van werkzaamheid en verdienste, waarop de grijsheid met vreugde zien mag; met elken voortgang in het leven deed zich Gods weg voor, als zullende uitloopen tot in de eeuw der onsterfelijkheid. Wie kan al het onverwachte, dat hem in zijn leven overkwam, bij name noemen? doch, wat er hem van in het geheugen bijbleef, geeft stof van zalige vreugde, en doet den grijze, met kalme gelatenheid, zien op de nog te verwachten uitkomst zijns levens, onder het geloovig uitboezemen van SIMEONS woorden: „nu laat gij, Heer! uwen dienst-, knecht gaan in vrede, want mijne oogen hebben uwe zaligheid gezien!”

Maar

Maar juist die gedachte aan Gods *leiding* voert den Christelijken man of vrouw, die nader tot den levensavond, henen naar de erkenning van vele onvoorziene genoegens, welke de godsdienst hun bezorgde. Zien zij het leven aan als éénen dag, den dag moeten zij dan ook aanmerken als een geheel leven. Wat zou er van hen in dezen kinderstaat worden, indien de onderwijzing en troost van het Evangelie hun onbekend gebleven waren? Maar nu CHRISTUS hen voorlichtte en al hunne levensdagen bescheen, gelijk de zon elken natuurlijk dag doet, konden zij roemen op duizenderlei verrassende genoegens, tegen welk genot eene geheele aarde niet kan opwegen. Het was niet alleen de algemeene waarheid des Evangelies, waardoor zij rust voor een beschuldigend geweten, vergiffenis van schuld bij eenen barmhartigen Vader, hope voor zalige onsterfelijkheid vonden: neen, ook in duizend bijzondere gevallen genoten zij eenen vrede Gods, die alle verstand te boven ging. De geestverheffing des gebeds, de kracht des gewijden Avondmaals, de vertroosting van den geest des HEEREN en de heilige moed in het bekampen der zonde en der driften, waren zoo vele proeven van hemelsche of hoogere weldaden, waaruit

uit zij besluiten mogten: „de Heer is nabij.” Aan den levensavond staan zij nog levendig voor het hierdoor te voren verteederd gemoed, en, even als de zachte zonnestraal van den afgaanden dag, geven zij nog koesterende warmte en eenen vrolijken geest aan den nadenkenden wijze.

Hoe veel is er dus te bedenken, wanneer de mensch zich bevindt in dien tijdkring, in welken „de wachters des huizes zullen beven en de sterke mannen zich zelve zullen krommen, eer de zilveren koorde ontketend en de gulden schale in stukken gestooten wordt!” Zulk een eindigt zijnen dag vruchtbaar en erkentelijk, wiens oogen gaan over al den weg, langs welken de Heer zijn God hem geleid heeft door de lente, den zomer en den herfst zijns levens. Van hem, van hem kan men zeggen, dat hij eenen geest had om op te merken, een oog om te zien, een oor om te hooren. Teleurstelling en onvervulde wenschen mogen dan ook behooren onder het getal der jaren zijnes levens, van welke hij zeggen moet: „Ijdelheid der ijdelheden, het is alles ijdelheid!” deze worden toch ook rijkelijk opgewogen door het goede, hetwelk hij tegen over dezelve stellen kan, door verrassende genoegens, die zijne
da-

dagen verzelden en den gezigteinder der toekomstige wereld voor hem met morgenrood deden gloren. Wie zoo opmerkzaam weet te zijn op het verledene, die kan geen ontevreden grijsaard worden. In den kring, waarin hij leeft, verspreidt hij dankbaarheid en stille vergenoegdheid; hij leert het opkomend geslacht op Gods goede beveling letten en dwingt de erkenning van ieders lippen: „het is toch goed op Gods aarde.”

Maar zou de weldenkende Christen toeven tot de ure des ouderdoms, eer hij Gods voorkomende liefde roemt en vermeldt? Vroeg sla het hart voor de opmerking van het goede; in des levens lente gewenné men zich aan dankbare vermelding van des Heeren weldadigheid! Bij elken voetstap, op de paden naar de eeuwigheid, ruiken wij de bloemen van vreugde, die niet verwelken. Gewoon geworden aan dien zin en dat gevoel, verandert onze neiging tot klagen in die van tevreden opmerken, en, bij elk toenemend levensjaar, valt het ons gemakkelijker te betuigen aan den Leidsman onzer dagen:

Gij hebt mij van mijn *kindsche* dagen

Geleid en onderrigt:

Nog blijf ik, naar mijn' pligt,

Van uwe wondren blij gewagen.

O GOD! wil mij bewaren

Bij 't *klimmen* mijner jaren.

IX.

HET NIEUWE GESLACHT ONS IN DEN LEVENS- AVOND OMRINGENDE.

*Wat ons de tijd ontroofst, geeft ons de tijd niet weder:
Reeds zink veel vreugde in 't stof des doods ter neder;
Natuur reet menig band, dien 't hart eens lei, van één;
De vrienden onzer jeugd zijn allen afgetreên,
Een nieuw geslacht ontloek!...*

FEITH.

De mensch is, in betrekking tot de eeuwigheid, altoos te beschouwen als een *Vreemdeling* op aarde; doch meer dan ooit gevoelt hij hiervan de zekerheid en den indruk aan den avond des levens. In vroegere tijdperken, in de jeugd en den manbaren leeftijd, deelt hij zijne vreemdelingschap met anderen, die, als zijne togtgenooten, in vele teedere betrekkingen met hem staan en voor een oogenblik het gevoel van hier niet te huis te behooren, temperen of vergeten doen. Geheel anders is dit, in klimmende jaren, bij het bereiken van een' der hoogste trappen des ouderdoms. Nu wordt de bejaarde zijne vreemdelingschap, met sterker nadruk, ontwaar; hij begint hoe langer hoe meer alleen te staan, want zij, die met hem de wereld intraden, of ook dezulken, die

I hem

hem hier met liefde ontvingen en in hunnen kring opnemen, zijn niet meer. Met ieder jaar verliest hij meerdere bekenden, vrienden, lievelingen; de eene na den anderen verlaat hem door den dood, en reist hem vooruit naar het eeuwige vaderland. Zoo staat hij op zich zelve; het voorgeslacht en de tijdgenoot zijn henen; de tegenwoordig handelende personen kennen hem niet; hij is in den levensavond omringd door een geheel nieuw, door een jonger geslacht.

Zulks ligt in den *aard* der tegenwoordige inrigting van het menschelijk leven. Niemand heeft hier eenen vasten zetel, allen trekken slechts door, en de redelijke sterfeling behoort aan de onsterfelijkheid. Een bepaald getal kan slechts op aarde zijne plaats vinden, slechts tot eene zekere hoogte moet het leven reiken, het lichaam van stof kan zijne vaste grenzen niet te buiten gaan. Ieder uur moet een gedeelte der oude bevolking aftreden, om het tooneel voor eene nieuwe in te ruimen. Dit is eene hooge schikking van den oneindig wijzen God; daarin verandering te willen wenschen, zou hetzelfde zijn, als de gansche orde der dingen om te keeren en verwarring te veroorzaken, waar nu alles doel en schoone zamenstemming is. Zij,
die

die in den bloei des levens worden afgesneden en hunnen dag niet tot den middag schijnen te brengen, maken hieromtrent eene uitzondering; zij vertrekken uit het midden van tijdgenoot en betrekkingen en beleven geen nieuw handelend geslacht. Ook dit is de wijsheid Gods, dat Hij de halve menschelijke maatschappij, reeds vóór de helft van den middelbaren leeftijd, naar de eeuwigheid overbrengt. Tot op dat tijdstip gaat de eene met den anderen ongevoelig voort, en hij bemerkt niet de gestadige verandering op het aardsche tooneel. Dit is goed en hoogst doelmatig, want anders zou menig een den moed verliezen en onbruikbaar worden voor de wereld, waarin de langer overblijvende nog zoo veel te verrigten heeft en niet zelden tot verdubbeld werk geroepen wordt, als zijne lot- en reisgenooten vertrokken zijn.

Als de dag aan het dalen is en de avondzon des levens hare lange schaduwen voor het oog van den bejaarde verthoont, gaat het hem als den ijverigen en over den gewonen tijd des daags voortwerkenden landman. Deze staat nog op het veld, terwijl zijne burens reeds den ploeg hebben ontspannen, hunne woningen zijn binnengegaan en zich ter rust begeven hebben; hij is

daar eenzaam, en geen deelgenoot in den arbeid voegt zich aan zijne zijde. Meer nog dan deze gevoelt zich de oude van dagen eenzaam, en, in vollen nadruk, vreemdeling op aarde. Zijne naaste betrekkingen leven niet meer, de vrienden zijner jeugd gingen henen, en eene ledige woning, waar alles hem den vorigen tijd herinnert, is hem alleen ter verblijfplaats ingeruimd. Gelukkig nog, indien hij in zijne kinderen mag voortleven; maar ook deze zijn hem ten deele vreemd geworden, want de kinderlijke afhankelijkheid hunner jeugd is voorbij, zij zijn zelve reeds vaders en moeders, en eerder zijns gelijken, dan zijne onderhoorigen en gehoorzame wilsuitvoerders. Alles, alles heeft eene andere gedaante voor hem gekregen; hij zelf is voor de jeugd in vele opzigten vreemd en een zonderling, daar deze de zeden van zijnen tijd niet hebben gekend, en zij zoo weinig met zijne gewoonten, als hij met de hunne zich vereenigen kunnen.

Een nieuw geslacht omringt den man en de vrouw van jaren. Het is toch de middelbare leeftijd, welke de handelende, de eigenlijke maatschappij kan genoemd worden. Uit den ouderdom eener *vierde* van eene eeuw tot die der *helft* van dezelve worden de beste en werkzaam-

zaamste leden gebragt op het bedrijvig tooneel dezer wereld; wat beneden, of boven dat peil is moet als minder werkzaam en bruikbaar beschouwd worden. De lente en de herfst des levens bepalen de grenzen van ieders werkring, of, wat op hetzelfde uitkomt, het is alleen de dag, de korte dag van ons verblijf op aarde, waarin men handelen kan; de morgen en avond behooren tot voorbereiding of inzameling, en derzelve uren worden, voor een gedeelte, afgeteld van onze werkzame inspanning op de wereld, eene inspanning, onafscheidbaar met de verwachting van ons lot in het ware vaderland. Zóó was het van het begin der bevolking dezer aarde aan; zóó moet het ook blijven. Hier is het de kweekhof, waaruit de planten in betere wereld worden overgebragt; hier is het de voorbereidingschool, die leerlingen voor hooger en kring opleveren moet. Hemel en aarde worden daardoor aan een geschakeld en staan in het naauwste verband. Zij, die het langst leven, komen ook hierdoor met beide in betrekking; zij hebben in de eeuwigheid hunne bekenden en tijdgenooten, terwijl al hunne verpligting of verbindtenis voor deze aarde niet te eenemaal heeft opgehouden te bestaan.

Zulk eene inrigting, gelijk zij hoogst wijs en weldadig is, biedt *twee* zijden, van welke men haar beschouwen kan, ter overweging aan. In zeker opzigt verwekt zij wel een onaangenaam gevoel, maar heeft toch ook weder iets bekoorlijks, indien de bejaarde zich, ten aanzien van zijne jongere medeleden in de maatschappij, verstandig weet te gedragen.

Andere tijden, andere zeden. Niets blijft hier bestendig, want de vormen der dingen veranderen ieder oogenblik, ofschoon het wezen der zaak dezelfde blijven moge. Aan de vormen hecht de mensch zich meer, dan dat hij in de natuur der voorwerpen doordringt. Van hier is het derhalve, dat de verandering in zeden en gewoonten, in kleederdragt en bouworde, in smaak en kunst den bejaarde onaangenaam valt. Datgene, waaraan hij zich gewend had in zijne jeugd, is hem tot eene tweede natuur geworden; hij mag daarvan niet gemakkelijk afgaan. En als nu het nieuwe geslacht, met al het vuur der jeugd, die veranderde zeden volgt, moet de bejaarde zich of te eenemaal van de zamenleving en de maatschappij onttrekken, of, zoo goed hij kan, zich naar het veranderd gebruik schikken. Hoe geheel tegenstrijdig zijn de grondbeginfelen der jeugdige

dige lieden en die van den rijperen ouderdom; deze geloofst, dat het oude beter zij, gene verheffen het nieuwe ver boven dat van den vorigen tijd. De jeugd laat zich wegslepen door hetgene men voorheen niet kende, door elke nieuwe uitvinding, mode en manier; de grijsheid roemt altoos het oude ten koste van hetgene in haren tijd plaats vond. De goede *oude tijd* is het lievelingsvoorwerp van den bejaarde; maar het jongere geslacht pleit voor den geest der tegenwoordigé eeuw, als behagelijker, smaakvoller en beschaafder. Beide overdrijven wel hunne stelling, en vergeten, dat in het oude en nieuwe het goede te vinden zij; doch dit verschil in gevoelens maakt juist eene verwijdering tusfchen het opkomend en afgaand geslacht, waardoor voor het laatste een langer leven veel van deszelfs aantrekkelijkheid verliest en de levensavond minder begeerlijk wordt.

Het gebeurt niet zelden, dat de bejaarde, bij het bezit van genoegzame kracht en vlugheid, in zijnen kring voortwerkende, rondom hem jonge lieden ziet optreden, die zich verbeelden wijzer en bekwamer te zijn, dan hij, die zoo vele ondervinding heeft. Men roemt de talenten van gene, terwijl de zijne in de schaduw geplaatst worden; en wie zijn zij, die thans zoo veel

roem inoogsten? Het zijn zijne leerlingen, die voor dertig of veertig jaren van hem onder-
rigt ontvingen en nooit geworden waren, wat
zij thans zijn, indien hij zijne hand niet aan
hen gelegd had; maar zij zijn hunnen meester
over het hoofd gegroeid, en door jeugdige vlug-
heid en vernuft, welke niet wedijveren moesten
met de zwakheid der jaren, staan zij in de
schatting der oppervlakkig oordeelende menigte
boven den man van den vorigen tijd. Welk
een onaangenaam gevoel moet zulks te weeg
brengen, als de ervarene, door den tijd wijs ge-
worden huismoeder de vrouwen van het tegen-
woordig geslacht hoort roemen, als zoo veel
begaafder dan voorheen, en schranderder in
huishouden en opvoeden; wanneer de geoefende
menschenkenner in ambtsbedieningen, kunstoe-
ningen, handwerken, in staats-, kerk- en school-
zaken door de nieuwere leden der maatschappij
lesfen hoort geven, welke de ondervinding van
alle vroegere eeuwen verwerpt, en itselfs volgt,
waaraan tijd en uitkomst het zegel van deug-
delijkheid en verbetering nog niet gehangen
hebben! Voorzeker, dit is iets, dat den gevoeli-
ge, bij eenen lateren levensavond, treffend grie-
ven moet.

Nog onaangenamer is de gewaarwording,
die

die geboren wordt uit de *behandeling*, welke sommigen, uit het nieuwe geslacht, den bejaarde aandoen. In plaats van eerbied en aching aan den ouderdom te betoonen, verbeeldt zich menig jeugdig mensch, die pas de wereld intrad, dat hij zich onteerd zou zien door de verkeering met menschen van den vorigen tijd en van den ouden stempel. Indien al niet in het openbaar zijne minachting blijkbaar is, vermijdt hij toch, zoo veel hij kan, den omgang en de gezelschappen der ouden. Is het zelfs wel zonder voorbeeld, hoe onteerend dit ook voor de menschheid, en voor hem, die hieraan schuldig is, wezen moge, dat de in aanzien en rang boven de ouders opgeklommene zoon of dochter zich over den geringeren vader en de nederiger moeder schamen? Ongelooftelijk zou het zekerlijk zijn, indien de al te menigvuldige voorbeelden het niet met droevige bewijzen gettaafd hadden! Ook gebeurt het wel, dat een nieuweling, met goud en ordesteeken verfiert, den eenvoudigen zedigen oude, als ware het, omverre loopt en hem naauwelijks groet. Maar wie is deze, die den eerwaardige zoo honen kan? Het is de zoon zijns dienaars, dien hij als kind op zijne armen droeg, en van wien hij naauwelijks de verwach-

ting gekoesterd had, dat hij de opvolger zijns vaders zou kunnen worden! Maar genoeg, want het ware gemakkelijk de voorbeelden te vermenvuldigen: zulk eene onaangename zijde heeft de verbindtenis, waarin de mensch, bij klimmende jaren, tot het nieuwe, hem omringende geslacht staan moet en zich dikwerf bevindt.

Doch er is ook een meer *heldere* en lichtgevende kant, van welken wij de zaak beschouwen mögen. De levensavond ontvangt van het nieuwe, den bejaarde omringende geslacht velerlei aangename gewaarwordingen; hij mag voor hetzelfde nuttig worden, en juist hierdoor kan hij menig genoeg inoogsten. Waarlijk, de oude lieden zijn somtijds zelve oorzaak, dat zij niet bemind worden, dat de opgeruimde jeugd hen schuwt en ontwijkt. Wat toch is onaangenamer voor hen, die vorige dagen niet gekend hebben en er derhalve niet over oordeelen kunnen, dan altoos den ouden tijd te hooren prijzen en het tegenwoordige te zien laken! Het nieuwe geslacht is met hetgene haar aangaat ingenomen; wijs is derhalve de man, die uit de vroegere ondervinding zijns levens, toen het hem ook zoodanig ging, de drangreden ontleent, om deze denkwijze te ontzien en zich te overtuigen, dat het oude niet
al-

tijd noch in alles beter ware, maar dat elke tijd zijn goed en zijn kwaad heeft. Met dit gevoel bezielde, moge hij vrijelijk de verkeerung van het nieuwe geslacht zoeken en zich daarin begeven. Men zal hem dan gaarne ontvangen en met hem omgaan; hij mag veel van zijnen vroegeren leeftijd verhalen: ongetwijfeld zal men hem hierover aanhooren en wel iets overnemen uit den rijken schat zijner ondervinding. Op zulk eene wijze zamelt ook de menfchenkenner, in zijnen levensavond, genoegens op, uit de verbindtenis met hen, die hem en zijne tijdgenooten vervangen moeten en eerlang in zijne plaats zullen staan, als hij overgegaan is tot hooger en kring, om vereenigd te worden met de vroegere tijdgenooten zijner eeuw, die vooruit gereisd zijn naar de Eeuwigheid.

Zal de edele Christen, in den levensavond, het hem omringend geslacht zonder dankbare *belangstelling* kunnen aanzien, wanneer hij hetzelfde beschouwt als de plaats van hem en van zijne tijdgenooten moetende vervangen? Het was toch niet uit glorie noch eigenbaat, dat hij het werk zijner voorouders had opgevat; indien zijn hart wèl geplaatst was, deed hij het, om een dienaar Gods, in een gedeelte van deszelfs groot rijk op aarde, te wezen. Zijn tijd is nu wel-

weldra voorbij, zijne krachten nemen af, hij zal ook veel onafgedaan moeten laten: wel nu, hoe bekoorlijk is hierom het uitzigt, dat er reeds eene nieuwe schare leeft, die voortzetten, aanvullen, bewerken zal, wat hij overliet! Met die gedachte vervuld, geeft hij gaarne het werk uit de handen, of hij voegt zich bij de jongere tijdgenooten, om met hen vereenigd te arbeiden, zoo lang hij slechts kan. Billijk in zijn oordeel, verheugt hij zich zelfs, wanneer zij, die hem zullen opvolgen, met heldere inzigten, met jeugdige kracht iets uitrigten, waaraan hij niet gedacht had, of waartoe hem niet die middelen ten dienst stonden, welke bij anderen voorhanden zijn. Gaarne waardeert hij het nieuwe, waar het beter dan het oude schijnt voor tegenwoordige behoefte, of hij wijst den na hem volgende het voorbijgeziene voortreffelijke in den geest des vroegeren tijds aan. Kortom, nimmer stoot hij den opgeruimden kring zijner jongere medeleden in de maatschappij van zich, maar, door welvoegelijke en zijnen stand versierende manieren, tracht hij zoo wel voor het tegenwoordige nog nuttig te blijven, als hij hooge en blijvende verdiensten, ten aanzien van het verledene, bezit.

Met zulk eene denkwijze wordt de levens-
avond

avond verhelderd, al zijn de vrienden onzer jeugd reeds henen, al staan wij geheel als vreemdelingen onder nieuwe, ons onbekende gezigten. Met vromen zin mogen wij dan, in onze mate, gelijk de Heer JEZUS CHRISTUS, het werk op aarde overlaten aan onze kinderen en leerlingen, als discipelen, en tot hen zeggen: „treedt in onze voetstappen.” Dit geeft zelfs iets geruststellends en streelt onze eigenliefde, daar wij zien, hoe het nieuwe geslacht zal willen voortzetten, wat wij begonnen. Er is toch aan onze natuur eene zekere vooringenomenheid voor hetgene wij aanvingen, eigen; het valt ons pijnlijk te denken, dat wij onze ontwerpen niet geheel tot stand zullen kunnen brengen: maar als wij nu, bij den uitgang van ons leven, reeds de voortzetting daarvan zagen, worden wij gerust en voeden de hope, dat niet alles zal verloren zijn, wat wij bedoelden. Hier past de spreuk ter bemoediging: „een ander is het die zaait, een ander is het die maait.”

De verhelderde levensavond heeft dus ook zijne *genoegens* en zijn genot. De lente en de zomer eener nieuwe bevolking zijn reeds aanwezig ten tijde, dat een vorig geslacht als bladeren afvalt en een enkele stam nog in den herfst of winter

ter zijner dagen eenzaam staan bleef. Zoo reikt het eene tijdvak aan het andere, en de groote schakel wordt eigenlijk nooit verbroken, maar loopt tot in eene andere orde der dingen voort. Hij, die aan zulk eene keten als schalm geplaatst is, bereikt ook hierdoor zijne bestemming; hij diene Gods raad en zij tevreden met zijn lot. Hij zie in het hem omringend, nieuwe geslacht een beeld van dien nieuwen hemel en die nieuwe aarde, waarin alles tot nieuwe kracht en jeugdigen lust herschappen zal zijn, waarin de Almagtige en Wijze eens vergaderen zal al degenen, die om CHRISTUS JEZUS waardig zullen gekeurd worden dezelve eeuwig te genieten; waar degenen, die in den HEER sterven, zalig zullen wezen, terwijl hunne werken hen volgen voor den troon van God.

Wie wenscht niet zulk eenen levensavond? Hiertoe moet dan ook reeds in de jeugd de grond gelegd worden. Er is eene onzichtbare wedervergelding reeds op aarde. Wie in jongeren tijd weinig achting voor oude lieden had, kan zelf niet gerustelijk op eenen verderden ouderdom rekenen. Hoede zich dan ieder bij tijds, om nooit den bejaarde te verachten, noch zich over de verkeerung met denzelfen te schamen! „Voor de grijze haren,”

zei-

zeide reeds een oud Wijze, „zal men opstaan.” Nooit verheffe het tot meerder aanzien opgeklommen kind zich boven zijne geringe ouders! JOZEF, de Egyptifche vorst, fchaamde zich over zijnen vader, den herder JAKOB, niet; SALOMO eerde zijne moeder BATHSEBA op zijnen troon, en onze gezegende Verlofer dacht nog onder eigen, doodelijk lijden aan de verlatene MARIA, die Hem onder het hart gedragen had. Nooit verbeelde het jong en opkomend geflacht zich wijzer en fcherpzinniger dan het afgaande te zijn; het ftelle zich veel-
eer het voorbeeld van vroegere tijden voor, en de lesfen der ervaring zullen niet verloren zijn: zoo zal men den ouden tijd niet onmatig hoo-
ren verheffen boven den lateren, noch de onbeproofde nieuwicheden eener volgende eeuw roemen als wonderen uit eene andere wereld. De fchoonste harmonie kan tufchen ouden en jongen bewaard blijven, en de zachtmoedige Christen ziet dan met vreugde neder op het nieuwe geflacht, dat hem in den levensavond omringt.

Zou de bejaarde dan ooit met gemelijk verdriet het voorbijgaan van zijnen tijd, en daarmee van zijnen roem, opmerken? O neen, hij worde de leeraar en het voorbeeld der jongeren,
door

door zich beminnelijk en nog noodzakelijk te maken. Hoe veel gelegenheid biedt hem daartoe de welbegrepen en gestadig toenemende verlichting aan! In kunst en wetenschap zelf geoefend, zorgt hij, dat dezelve niet verloren mogen gaan, maar beveelt ze als de beste erfliating zijnen jongen medeleden aan. Doch het is vooral op den bodem van godsdienst en christendom, dat hij planten en werken kan tot heil der nakomelingschap. Zoo rijze in het oog des eerwaardigen het belang der jeugd en van het opkomend geslacht! Van hem gelde wat van ABRAHAM getuigd werd door den Almagtige: „ik heb hem gekend, of tot mijn' vriend verkoren, opdat hij zijnen kinderen en zijn huis na hem zou bevelen en zij den weg des Heeren houden, opdat de HEER over hen brenge, hetgene Hij gesproken heeft.” Dit verheldert den levensavond en doet dien eindigen in de hope: „het zal eens beter zijn!”

X.

LAATSTE INSPANNING IN DEN LEVENS AVOND.

*Zijn weinige uren slechts mij nog op aard' beschoren,
Van 't laatste levensperk zij niets voor mij verloren,
Mijn AVOND is er reeds, 'k wil woekren met zijne uren:
Wat thans mijn hart vergaart, moet de eeuwigheid verduren.*

FEITH.

In den donkeren schoot der toekomst ligt het geluk van den onsterfelijken mensch. Hier vindt hij het niet, en nogtans moet hij daarvoor in zijnen tegenwoordigen stand werken. Naar geluk, naar eene bevredigende toekomst streven allen, die eenigzins nadenken en iets hoogers in hun binnenste spreken hooren. Ons geheele leven is een verlangen naar het oneindige; ons oog snelt onvermoeid voorwaarts. Wij beminnen groote, heerlijke uitzigten en dulden niet gemakkelijk de beperking onzer verlangens. Maar het wordt ons elken dag duidelijk gemaakt, dat wij voor de goede verzekering onzer vooruitzigten onvermoeid moeten werken; dat met dit werken de hoop der verwachting zamen gaat. Zou er dan wel op aarde een tijdstip komen, waarin wij wettiglijk en zonder schade mogen ophouden te

arbeiten? Een oogenblik, waarin men niet meer werken *kan*, komt gewis; het is de nacht, waarin niemand meer werken kan, en die nacht vangt aan met het oogenblik van sterven, die nacht is de nacht des *doods*. Doch zoo lang het dag, de dag des levens is, zoo lang de zon ons beschijsnt, moeten wij werken. Gelijk in de Natuur de vlijtige landman werkt en zijnen ploeg niet eerder verlaat, dan wanneer de avondschaduw hem wenken ter ruste: zoo moet de mensch, die den zedelijken arbeid voor de eeuwigheid verrigt, niet ophouden, voordat de schaduw des doods hem ter onsterfelijke rust roept. De levensavond maakt, in dit opzigt, nog een gedeelte van den dag uit, waarin de Christen, door de Hemelsche Voorzienigheid, geroepen wordt om te werken, om wijsheid en onverderfelijke schatten voor de onsterfelijke rust te vergaderen.

Is deze waarheid boven alle tegenspraak verheven, ligt zij in den aard van onzen aanleg en van onze verordening, wordt zij stellig verzekerd in het Evangelie, dien onfeilbaren gids op den weg door dit leven: dan is het ook beslist, dat wij niet kunnen eindigen met het werk onzer zedelijke roeping, vóórdát de dag geheel ten einde is. Er mag dus nooit stilstand zijn, maar intege-

gendeel, naar mate onze levensjaren toenemen, onze dag ten einde spoedt, moeten wij den tijd uitkooopen, de vlijt verdubbelen en eene *laatste* inspanning doen, waardoor wij nog iets goeds voor de toekomst opzamelen en het vergaderde te vaster behouden. In den levensavond past het nog vooral den bedachtzame, die zich herinneren blijft, hetgene hij in zijn gansche leven leeren konde, hoe het werk van grooten omvang is, maar zijne ijdele dagen vlugtig, gelijk aan schaduwen zijn.

Nooit is de sterfeling zeker van het oogenblik, waarin de Beschikker van aller lot en leven hem tot zich roepen zal; doch in den levensavond voelt men, dat de tijd voorts kort zal wezen en het uur der ontbinding nabij is. Afgedaan, afgedaan moet het dan zijn, zoo ver zulks doenlijk is, wat de mensch voor zijne eeuwige hope uitwerken moest. Gelijk de naarstige werkman zijn opperkleed aflegt, om te vlugger te kunnen arbeiden; gelijk hij, bij het aankomen der avondschemering, zich haast de voorgestelde taak af te doen: zoo moet de bejaarde alles vermijden, wat hem verhinderen kan; het voegt hem insgelijks zijnen ijver en zijne krachten in te spannen, om het doel te bereiken en gereed te zijn, als de HEER komt tot het afvragen van

rekenſchap. Hier helpen geene uitvlugten, hier baat geene verſchoonende reden, uit ouderdom of luſteloosheid ontleend. Trouwens, het geldt hier niet den pligt van eerst aan te vangen, maar van het werk voort te zetten; niet van het begin, maar van de voleindiging. Hij, die zijne voeten gezet had op den weg der gerechtigheid, gaat ook gemoedigd voort, en hoe ver hij het ook moge gebragt hebben, nogtans verklaart hij met PAULUS: „niet dat ik het reeds verkregen heb, of reeds volmaakt ben; maar ik jaag er naar, of ik het ook grijpen moge.” Dit, dit is de ware chriſtelijke inſpanning van kracht, in den levensavond, waartoe ieder, wien de zaligheid zijner ziel dierbaar is, zich verpligt gevoelt.

Voorheen dachten wij aan het *verzuimde*, hetwelk moet ingehaald worden; dat ſtaat ook hier weder levendig voor onzen geest. Berouw en tranen waren de ſchoone bloeſems, waaruit zedelijke verbetering, als vrucht, ontluiken moest. Zalig hij, die, al is het dan later, nog vóór de komſt van den doodsnacht, begon te werken aan zijn zedelijk heil. Voor hem, voor hem inzonderheid is de laaſte inſpanning belangrijk en noodig. Veel is er ten achter gebleven en verzuimd op den akker, wat hij,
en-

enkel door onvermoeide vlijt, ten deele maar afdoen kan aan het einde van den dag. Hij mist de heerlijke bewustheid van vroege godzaligheid; het is alleen in de verzekering van Gods genade, naar het Evangelie, en door den ernst zijnes ootmoeds en zijner verdubbelde vlijt, dat hij ook hopen mag op eene zalige toekomst. Voor hem, voor hem is de avond dierbaar, deze worde door hem als een dag gebruikt, opdat ieder uur zich als het ware verdubbele en hij met moed den arbeid voortzette, zoo ver en zoo lang hij kan. Zoo het hem ernst is, kan hij nog veel door inspanning doen, even als de nijvere huisvader, voor vrouw en kinderen, eenen halven dag weet over te werken, wanneer hij er den avond aan toevoegt, in welken zijne makkers reeds rusten en slapen. De Allerhoogste is geen hard Heer, Hij is integendeel de Barmhartige, die met welgevallen nederziet, zoo wel op de boete en de verbetering zijner kinderen, als op het veeltal hunner ijverige werken; die zelfs, in sommige gevallen, den wil houdt voor de daad. O! de nakomende, de te kort geschotene zij ijverig en moedig in den avond zijns levens, en, wat hij dan nog met inspanning behaalde, gaat gewisfelijk niet verloren.

Slaan wij, op nieuw, het oog op den ijverigen, *vroeg* begonnen hebbende kweekeling van Gods liefde, die van deszelfs leiding een wijs gebruik maakte. Hoe belangrijk is voor dezen ook de gelegenheid, welke een langduriger leven hem gunt ter laatste inspanning! Het aardfche werk is ten deele afgedaan, en zoo de bejaarde vlijtig was in het best zijner dagen, kan hij thans welligt onbezorgde ruste nemen. Veel althans is er, waarvan hij, door ouderdom en krachteloosheid, ontslagen wordt. Mindere zorgen trekken hem af, geen tijdelijk bedrijf rooft hem al zijnen tijd; hij kan nu meer werken „voor de spijze, die blijft tot in het eeuwige leven.” Dit is voorzeker een voorregt van den bejaarde, hetwelk ligtelijk opweegt tegen de bezwaren, welke anders met den ouden dag verbonden zijn, dat hij nu, meer dan ooit, zijne aandacht vestigen kan op het geheele belang zijner ziele, en in staat is daarvoor te arbeiden met al de inspanning van geest en ligchaam. Daar hij niet nu eerst behoeft te beginnen, maar aan dat edel werk gewoon is, kost hem die inspanning mindere moeite. De beginselen, welke hij vroegtijdig aannam, blijven dezelfde; de deugd, waarin hij geoefend is, kan geenen anderen vorm aannemen; de hulpmiddelen, waar-
door

door hij werd wat hij reeds begon te worden, staan hem nog ten dienste. Zijn regel blijft het Evangelie; zijne toevlugt staat, even als voorheen, open tot den troon van God en de genade van zijnen Heer JESUS CHRISTUS. Hier is dan slechts volharding noodig, om standvastig en onbewegelijk te zijn ten einde toe. Het ééne noodige neemt nu, voor een groot gedeelte, zijnen tijd in, en dit is het werk, dat hij voor zich behoudt, terwijl hij van het aardfche aan anderen afstaat zoo veel hij kan, gelijk hij eerlang, bij den dood, alles zal afbreken en nalaten.

De levensavond van hem, die leeft voor de eeuwigheid, eischt ook eene laatste inspanning, om het verledene *over te zien*, het reeds verrigte werk nog eens in oogenschouw te nemen, daaraan te verbeteren, wat men thans zelf als gebrekkig daarin opmerkt. Zoo let de akkerman, nadat zijn land reeds beploegd en bezaaid is, of hij ook ergens een verzuimd plekje ontdekt, en nog eenmaal trekt hij daarover eg of ploeg, om zeker te zijn, dat het zaad kan groeijen en vrucht dragen. Ja, er zijn in het leven van den mensch zoo vele verzuimde plekjes, waaraan nog te werken en te volmaken valt. De beste blijft zondaar; in het hart ligt

nog onkruid en distel ; iederen dag ontdekt de Christen nieuwe gebreken, en dat hij niet is, die hij wezen kon. Hier kan de laatste inspanning hare uitnemendste diensten doen, door meer en meer in de veredeling van het hart, in de oefening van het goede en in het doen van alles, wat eerlijk is en welluidt, toe te nemen. Gelukkige grijsaard, benijdenswaardige vrouw ! die beide eerwaardig, zoo wel door uwe deugden als door uwe jaren, hier reeds het beeld van Hemellingen vertoont, en niet ophoudt voort te gaan op „den weg der gerechtigheid, waarop de grijsheid als eene sierlijke kroone gevonden wordt.”

Het moge zeker zijn, dat het Evangelie de belofte van vergiffenis vast hecht aan het ootmoedig geloof in den Zaligmaker der wereld, en dat zij, die gelooven, niet verloren gaan, maar het eeuwige leven zullen deelachtig worden: het is niet minder zeker, dat de *godzaligheid* en deugd beschreven worden, als in het naauwste verband staande met den trap des geluks, welken de verlostten zullen bereiken. Trouwens, geloof zonder deugd is eene ongerijmdheid, en het Christendom zelfs verklaart zoo iets voor eenen wanklank. Dat Christendom verzekert bij herhaling, dat overvloediger zaaijen ook meer-

meerdere vrucht geven zal; dat geloof en hoop en liefde blijven, maar dat *liefde* de meeste is. Op grooten strijd en kamp volgt eene heerlijke kroone. Hoe zou dan hij, die op aarde den Hemel in het oog heeft, niet jagen en alle krachten inspannen, om den hoogst mogelijken rang onder de strijders voor het eeuwige leven te behalen! Aan den levensavond wordt de eerezucht opgewekt, moed ingeboezemd en het hart verwarmd, om, met aflegging van allen last, welke hinderlijk is, de loopbane met lijdzaamheid te loopen, en volkomen te zijn in den dag van JEZUS toekomst.

„Wie volhardt ten einde toe, die zal zalig worden.” Welk eenen *spoorslag* geeft zulk een Evangelisch woord aan de laatste inspanning van den Christen, in zijnen levensavond! Juist dit, dat hij langer in het leven gespaard werd, is hem een wenk, om alle krachten bij te zetten en niet te vertragen in het werk des HEEREN. Velen zijn hem vooruit en de strijd te boven: of zij verder gevorderd waren dan hij, staat niet te zijner beoordeeling; maar dat zij volhard hebben, dit is hem ter aanmoediging en tot voorbeeld. „Wie de hand aan den ploeg geslagen heeft, en omziet, die is niet geschikt voor het koninkrijk der Hemelen.” Zonder

stilstaan, met toenemenden ijver, onder moedige inspanning zelfs in de laatste ure, moet de vastheid onzer christelijke hoop verkregen worden. Hoe gezegend is het derhalve eenen gelukkigen ouderdom te bereiken, waarin men tot aan den avond van den levensdag kan voortwerken voor den tijd der inzameling, om als volle garven te worden opgevoerd in Gods eeuwige woning!

Wij noemen het eene laatste *inspanning*, en in deze uitdrukking schijnt het denkbeeld van moeijelijkheid en bezwaar te liggen; doch eigenlijk genomen, is dit zoo niet. Het werk der voorbereiding voor den Hemel levert duizenderlei genoegens op, het stort in de ziel eenen vrede Gods, welke alle verstand te boven gaat. In zeker opzigt heeft het wel bezwaren, want het leven van den Christen kan men beschouwen als eenen strijd en zijn sterven als eene zegepraal: doch welk werk heeft niet zijne bezwaren! en de moeijelijkste arbeid wordt lichter door de belooningen, die er mede verbonden, door de hulpmiddelen, welke daarbij geschonken worden. Vergelijken wij hier het lot van den vromen grijsaard met dat van den ondeugenden, die oud werd in het kwade, en wij zullen niet lang in twijfel behoeven te staan,

wien

wien wij het gelukkigste mogen noemen. Terwijl de laatste alle moeite doet, om de gedachte aan den dood en zijn toekomstig lot van zich te zetten, denkt de eerste daaraan met blijdschap, zeggende met JAKOB: „op uwe zaligheid wacht ik, o HEER!” Als de in zonde grijs geworden man of vrouw zich door een knagend gevoel overal gejaagd en gefolterd ziet, en dit door verstrooijing zoekt te ontvlugten, is de vrome bejaarde gerust en kalm, en denkt met stille vreugde aan het graf, waarin hij eerlang als een zaad van God gezaaid zal worden, om ten dage des oogstes te rijpen. Het werk, waaraan zulk een genot verbonden is, kan men niet bezwaarend noch drukkend noemen: en zoodanig een werk is de laatste inspanning van den Christen, in den avond des levens.

Niet minder eerwaardig dan gelukkig maakt de laatste inspanning in den levensavond. Schijnbaar ernstig moge de wereld, of de schare van lichtzinnigen, den spot drijven met den vromen bedaagde, dat ernstig spotten is niet meer dan schijn; want inwendig moet men de deugd in den ouderdom eeren en achting toonen voor hare beginselen. Als het toch eens gebeurt, dat zelfs zij, die in hunne jeugd God vreesden, in lateren tijd ontrouw werden aan edele
be-

beginfelen en tot laakbare mistappen vervielen; hoe oordeelt het zedelijk gevoel dan in zulke gevallen? Vindt de welvoegelijkheid reeds zich daarbij niet beledigd? Kan zij het eenen SALOMO vergeven, die, in zijne jeugd, alleen om wijsheid bad en de vreeze des Heeren als het beginfel daarvan aanzag, maar in klimmenden ouderdom voor de afgoden zijner bijwijven knielde? Zoo denkt nog elk zedelijk mensch, en, over het algemeen, houdt men den onverbeterden grijsaard voor een verachtelijk wezen. Gelukkig derhalve degene, die met volharding staat op het pad van Godzaligheid, die de laatste krachten van geest en ziel en ligchaam wijdt aan God en de deugd! Zijn avond is een verlengde dag, waardoor de nacht des doods hierdoor zoo veel korter schijnen zal. Hij is de gelukkige dienstknecht, dien de Heer nog arbeidende in zijnen wijngaard vinden zal, op welk uur Hij ook komen moge, om hem tot zich te roepen.

Als wij hierover nadenken, hoe klopt ons dan het hart van verlangen, om zóó gevonden en onder zulke omstandigheden, door onzen Meester, afgeroepen te worden van het toneel, waarop wij, voor eene korte poos, als handelende en werkzame personen verschijnen!

In

In welken tijdkring men ook leve, welke ure van den dag het ook fla, altijd is de gelegenheid open, om daartoe te werken. Wie van de kinderen der menschen weet, wanneer het voor hem avond wezen, wanneer zijn laatste ademtocht komen zal? Een iegelijk beschouwe dan elken dag als den jongsten, als zijnen avond, waarop geen nieuwe dag meer volgen zal. Wat aan denzelfden daarenboven wordt toegevoegd is winst; niets gaat van het werk voor de eeuwigheid verloren. Verzuimde, ongebruikte oogenblikken moeten tot eindelooze schade leiden; zij zijn onherstelbaar in het niet verdwenen. Wanneer men zich dit gestadig voorstelde, zou er een grootere ernst in het leven invloeyen en zich over onze dagen verspreiden. Die ernst komt der jeugd te somber voor; doch alzoo oordeelende, kent zij haar wezenlijk belang niet. Integendeel, wanneer men het werk in den vroegtijd des dags verzuimde, zal er weinig lust zijn, om in den avond eene laatste inspanning te doen. Neen, hoe ijveriger men zijnen levensdag begint, hoe moediger men dien eindigen kan. Met goed gevolg ziet men zijnen arbeid bekroond, er is dan niet te veel voor de laatste inspanning, maar, wat nog te doen staat, is juist berekend voor den tijd, wel-

welke overig is, en de volstandige arbeider in het werk des Allerhoogsten heeft het gegrond uitzigt van, in zijne laatste ure, te zullen kunnen verklaren: „Vader! ik heb voleindigd het werk, dat Gij mij gegeven hebt te doen.”

Indien er, behalve deze genoegens en voordeelen aan de laatste inspanning, in den levensavond, verbonden, nog iets moet genoemd worden, om de hooge voortreffelijkheid daarvan te doen blijken, dan mag men vermelden het *verband*, waarin het geestelijk werk met het aardfche staat. Veel zal er van dat laatste onafgedaan blijven en menige, nauwelijks begonnen taak zal de stervende aan het nageslacht, dat hem omringt, moeten overlaten; doch bij den ijver en moed voor het eeuwige, welke in den levensavond den bejaarde bezielen, ontvangt ook de werkzaamheid voor het tijdelijke geest en leven. Ten aanzien van zijne ligchamelijke krachten kan hij reeds niet veel meer; doch als zijne zielsvermogens hem bewaard bleven, is hij in staat, door bevelen en raadgevingen, aan te vullen, wat aan stoffelijk vermogen ontbreekt. Op deze wijze voltooit hij ook het werk, waartoe de Alwijze hem hier, door stand en kring, geroepen had. Die groote roeping is dan vervuld, de aanleg voor hoogere bestemming ontwik-

wikkeld, en de dag wèl besteed. Het toevoegfel van den levensavond is eene vaderlijke gift, aan velen onthouden, aan sommigen uit zijne wijsheid geschonken. Wie dit toevoegfel ontvangen mag, gebruike het wijs en vermeerdere daardoor den schat, welken hij in den verloopē dag verga-derd had. Voor dezen zijn weinige jaren levens genoeg; voor genen moet derzelver getal vermenigvuldigd worden: waarom? dit weten wij niet op aarde te ontraadfelen; doch gewis staat het in verband met de plaatsing in eene toekomstige wereld. Hoe het zij, geen uur werd te veel bestemd, geen uur te veel geschonken; maar van elk uur zal ook rekenfchap gegeven worden, en dit doet de waarde van elk oogenblik aan het einde van den levensdag toenemen.

Wie gevoelt niet al het gewigt dezer opmerking, en zou dus niet trachten te woekeren met den toegemeten' tijd? Uit alles, wat wij in den levensavond voor het hart verzamelen, moet de eeuwigheid hare vrucht vermeerderd zien en aanwinst verkrijgen. Trouwens, wanneer men staat tusfchen twee groote tijdperken, waarvan het eene de volmaking van het andere is, voelt men zich krachtig aangevuurd, om het eerste zóó te sluiten, dat men op een voor-
spoe-

spoedig begin van het volgende rekenen mag. Dit is ons geval bij het sterven, wij zullen de eeuw van tijd en ruimte sluiten, om die der oneindigheid aan te vangen. Met heiligen ernst dan geijverd, om het hoogste doel te bereiken; met moed alle krachten ingespannen, om het heerlijkst loon te behalen, dat ons, als eene onverwelkbare kroon, aan het einde der loopbaan is toegezegd! Elke volharding in geloof en godzaligheid heeft hare vruchtbare gevolgen; zij maakt eens het nederleggen der taak gemakkelijk, wanneer de nacht des doods ons verhindert, om langer voort te werken. Het kleine zoo wel als groote heeft zijne gevolgen en zal in den Hemel eerst regt gekend en openbaar worden. Dat zegt het Evangelie, dat heeft JEZUS zelf verzekerd. Hierom worde altoos, bijzonder bij het uitzigt op de sterfure, deze opwekking aan ons zelve gedaan:

Geen uur, mij *nog* tot nut gegeven,
 Ga voorts ook ongebruikt voorbij:
 't Is AVOND nog; straks komt de NACHT,
 Mijn taak zij vóór zijn komst *volbragt!*

XI.

BEGEERLIJKE RUST IN DEN LEVENS AVOND.

*Rust aan d' avond van het leven ,
Eenigt nog begeerlijk goed ,
Rust, die troost aan 't hart kan geven
En nog tijdwinst voor 't gemoed !
Och ! bedauw mijn laatste dagen
Met uw stille zaligheid.*

FETH.

Het denkbeeld van *rust* geeft een aangenaam gevoel te kennen, zonder dat men daarbij zich eene geheele werkeloosheid behoeft voor te stellen. De gewijde Schrift gebruikt zelfs dat woord, om de hemelsche zaligheid, die geenszins in vadzige ledigheid bestaan kan, aan te duiden. Er is rust, zonder geheele onttrekking aan werk en werkzaamheid. Het ligchaam kan rust nemen, terwijl de geest, die ook uit zijnen aard eigenlijk nooit werkeloos zijn kan, zich blijft bezig houden. En het is inzonderheid die rust, waarbij de ziel in hare gewaarwordingen voortgaat, doch het ligchaam zich verpoost van den vermoeijenden arbeid, welken men *begeerlijk* noemen mag, zoodra de Levensavond zal gekomen zijn en de krachten het

L

niet

niet meer toelaten om te werken, als in jeugdigen en mannelijken leeftijd. Er kan en mag voor velen, reeds op aarde, een vruchtdragende herfst beginnen, nadat er in de lente en den zomer der levensdagen geplant, gezaaid en trouw gekweekt is, op dien levensakker, welke ons door den Alwijze was aangewezen.

Wie zijnen pligt kende en volbragt, was *ijverig* in het hem bevolen werk, vooral ook in het aardfche, dewijl dit mede een gedeelte zijner bestemming uitmaakte. Het is bekend, hoe het eene werk meer inspanning vordert, meer krachten verteert, dan het andere, en dat zelfs zij, die voornamelijk met den geest werken, vermoeijenis en afmatting ondervinden. Voelt zich de brave vorst, de ijverige staatsman, de getrouwe leeraar, de menschlievende regtsgeleerde, de zorgvuldige geneesheer, de geleerde of letterkundige niet dikwerf even zoo vermoeid, als de met lichaamskracht alleen werkende kunstenaar, ambachtsman en daglooner? Wanneer nu die arbeid jaren lang voortduurde, als de eindige, tot zekere mate slechts toegedeelde, krachten verbruikt zijn; zou dan verpoozing en rust niet een begeerlijk goed wezen? Aan velen mag die weldaad, op aarde, niet te beurt vallen. Er zijn, die, naar Gods bestel, in het
zweet

zweet des aangezigts hun brood eten moeten, totdat het graf hen in zijnen schoot opneemt. Het getal echter dergenen, die, wanneer het leven hun verlengd wordt, nog eens in den ouderdom ontslagen worden van zwoegen en draven, is niet zoo geheel gering; het zou zelfs grooter zijn, indien meerdere spaarzaamheid in jongere jaren plaats vond, en men vroegtijdig dacht aan den ouderdom, om brood op te zamelen en te bewaren tegen den dag der afnemende krachten. Het was voorheen een trek in het vaderlandsche karakter van te sparen voor den toekomenden tijd; zulks is zelfs als een christelijke pligt, door onzen HEER en Meester, bij gelegenheid van een treffend wonder, met een voorbeeld aanprezen. O! als het den bejaarde gebeuren mag, bij het afgaan zijner jaren, onbezorgd en ontslagen van zijnen arbeid te leven, dan kan men die rust begeerlijk noemen, want zij is geoorloofd en heilzaam.

Zulk eene rust is *geoorloofd* en geenszins strijdig met Gods hooge verordening. De mensch is hier toch niet alleen om te draven en zich in het stof te begraven. Er zijn grenzen voor den arbeid, welke men niet behoort te overschrijden. Of toonde niet zelfs de goddelijke Verlosfer in zijne edele taak, hoe Hij den pligt

der rust kende, door het werk af te breken, als de dag ten einde was, om zulks den volgenden morgen wederom op te vatten. Zoo rustte Aartsvader JAKOB, naar Gods bestuur, aan het einde van zijnen moeilijken levensdag, toen hij in *Gofen* een gastvrij en onbezorgd verblijf vond. De werkzame mag, in zijnen geklommen' leeftijd, zulk eene ruste zoeken en hieraan zich overgeven, wanneer de Hemelsche Liefde hem daartoe gelegenheid verleent en de middelen doet bezitten. Trouwens, zoo ooit, dan is het op *die* jaren behoefte, om, bevrijd van vele of al te groote beslommingen, die het oog van het eeuwige aftrekken, zich meer te kunnen toewijden aan de zedelijke volmaking der ziel, om schatten op te zamelen, welke onvergankelijk zijn. De ouderdom moge dan met al zijne lasten en bezwaren komen, dezelve geeft tevens kans tot groote winst voor de toekomst en vergoedt rijkelijk, door blijde uitzigten in de eeuwigheid, de verliezen, welke zij in kracht en welvaart voor dit leven lijdt. Zou er dan voor hem, die aan zijne roeping trachtte te voldoen, die, bij al de tekortkoming in zijne pligten, nogtans met kalmte mag terug zien, en met hoop vooruit staren, iets gewigtigers kunnen berekend worden, dan nog eene

eene korte poos hier die rust te genieten, uit welke hij, welbereid en zalig, tot de eeuwige ruste kan overgaan? Voorzeker neen, dat is reeds het voorhof in te treden van den heiligen tempel, waarin hij eenmaal zal wonen, als er geene stoffelijke moeite of arbeid meer wezen zal.

Begeerlijke rust aan den levensavond is het, waarbij men kalm mag *nadenken* over het verrigte werk. Het kan den ijverige niet onverschillig zijn, of hij vrucht ziet op zijnen arbeid. Zou de trouwe echtgenoot en vader, de onvermoeide gade en moeder geene aanmoediging onder al hunne bezwaren vinden, in de gedachte, dat toch niet alle moeite zal verloren gaan? Onder het bearbeiten der taak, valt derzelver uitflag niet merkbaar in het oog. Eerst in later' tijd, na verloop van jaren, openbaren zich menigwerf de gevolgen, welke inspanning en volhardende ijver opleverden. Het is in het afgaan van den herfst eerst mogelijk, dat de landman zijne winst berekenen kan. Maar, hoe veel blijdschap geeft het hem dan ook niet, als hij met gejuich de vrucht gemaaid heeft van het zaad, dat hij weenend in den akker strooide! De nijvere werkman ziet in elken avond zijne gemaakte vorderingen in het

werk, dat hem des daags ongemerkt en gelukkig van de hand ging. Hoe verrasfend zal, op voortgelijke wijze, de ontdekking zijn van den uitslag dier onvermoeide zorg, welke de trouwhartige Christen besteed heeft aan zijne aardfche en hemelsche roeping! Wanneer hij voor zijnen geest mag roepen de vrucht van al die bekommering en ingespannen ijver, waarmede hij in zijnen kring het doel der Voorzienigheid poogde te bereiken; wanneer welopgevoede kinderen, heilzame inrigtingen, diensten der maatschappij betoond, bij het bezit van een onbekommerd, door vlijt verkregen of vermeerderd inkomen en bestaan, de belooning zijn van zijn verloopenen leven: gewis, dan kroont de rust van den Levensavond met tevredenheid en vreugde.

Geene *werkelooze* rust kan begerlijk zijn voor den tot arbeid en inspanning geneigden mensch. Ook *dán* zelfs, wanneer behoefte en plicht het niet meer gebieden, kan hij niet geheel rusten. Trouwens, er is ook nog bezigheid voor den bejaarde; in de maatschappij zijn menigerlei werkzaamheden, en onder deze vooral dezulke, die den ouderdom voegen, zonder vele inspanning te vorderen. Kan niet het werk der menschenliefde, der weldadigheid en verzor-

zorging van weduwen en weezen gerekend worden, vooral aan den man of de vrouw van jaren, wèl te zijn toevertrouwd? De bedaardheid en menschenkennis, de gevoeligheid van hart en de overtuiging van pligt zijn vruchten, welke voornamelijk in den levensavond of herfst tot rijpheid komen, en deze worden vooral tot de genoemde werken der liefde gevorderd. Wanneer derhalve het opkomend geslacht reeds meer stoffelijke werkzaamheden en den ruweren arbeid heeft overgenomen; wanneer de gewone loop der dingen aan het afgaande gedeelte der maatschappij ontslag toestaat en verleent, dan roepen hoogere pligten de nog overgeblevene krachten der bejaarden op, om zich daaraan toe te wijden. Dit is gewis een arbeid, die niet afmat; dat is eene taak berekend voor het bewaard vermogen; dat is eene toenadering tot het hemelwerk. Zulk eene beoefening van vrome werken, uit liefde tot God en den medebroeder, mag eene rust genoemd worden, die vermaakt en nooit verveelt. Zij staat den toekomenden hemelburger schoon; zij stelt hem in eere, zij doet hem de erkentenis zijner jongere tijdgenooten wegdragen, en behoort dus onder de begeerlijkste dingen, welke men zich voor den Levensavond moet trachten te bezor-

gen. Zij lacht den bejaarde liefelijk toe, zij maakt het gerimpeld gelaat voor eene poos weder glad en verjongt den geheelen mensch.

Werkzaamheid past aan den jongen leeftijd, rust mag het sieraad des *ouderdoms* zijn. Te regt kan men de laatste zóó noemen, want het misstaat den bejaarde, indien hij in alles met de jeugd gelijken tred blijft houden, en hierdoor zich zelve en anderen wil doen gelooven, dat zijne dagen nog niet zoo ver gevorderd zijn, als het schijnt. Het is immers den mensch eigen, zich den dood als ver af zijnde voor te stellen, waardoor hij schroomt over zijnen toenemenden ouderdom en zijne afgeleefde jaren na te denken. Doch, gelijk dit dwaasheid en schadelijke hoogmoed is, zoo houdt het ook hem af van het zoeken dier rust, welke heilzaam is voor de ziele en aan den levensavond hooge eerwaardigheid bijzet. Ieder tijdvak heeft zijne bijzondere welvoegelijkheid en grenspalen. Wat het kind wèl staat, wordt belagchelijk in de jongelings- en meisjesjaren; even zoo zijn de vlugheid des mans, het gezelschap van jongelingen en beider bezigheden of vermaken minder betamelijk voor den ouden of tot zijn sterven naderenden mensch. Rust zonder ledigheid, zoo als wij ons haar voorstelden, brengt den

den man of de vrouw van jaren in eenen kring, die ook zijne veelvuldige genoegens heeft, dewijl dezelve zich onderscheidt door welvoegelijkheid en zedigheid. Die kring, indien hij is wat hij wezen kan, fluit even zeer de luimen van den gemelijken ouderdom uit, als hij, op gepaste wijze, de leerschool worden kan van jongere lieden en van allen, die gaarne luisteren naar den raad der ondervinding, om wijs te worden door het voorbeeld der verloopene eeuw. Voor het hart is zij zedelijke behoefte, voor het ligchaam noodzakelijk en bereidt tot zachten overgang uit een woelig, onvolkomen, teleurstellend leven naar het bestendige. Wie roemt haar dan niet, bij herhaling, als hoogst begeerlijk in den avond des levens?

Zien wij de gestalte dier rust nader onder de oogen, zoo vertoont zij zich ook in schoonen luister, met betrekking tot de bedaarde *befpiegelingen* van den geest, welke haar eigen zijn. Of neemt met de jaren niet de opmerkzaamheid op de schoone werken Gods toe? Wat voorheen beslommering en bezigheid beletteden, dat laat thans verpoozing en verademing van wereldsche zorgen onbelemmerd genieten. Het oog des bejaarden staart op de verscheidenheid en grootheid der schepping en erkent

den Almagtige; het ziet de vergankelijkheid, het afwisselende in duizend voorwerpen en beeft eigen nietigheid; het slaat op het onmetelijke ruim zijnen blik en voelt de oneindigheid der toekomst. Overal, overal ontdekt de Christen de onzichtbare hand, welke die eenes liefderijken vaders zijn moet. Door jaren en ondervinding het klatergoud der wereld, den verleidenden schijn van roem en trotschheid, kennende en niet meer van hetzelfde gestreeld wordende, geniet de bedachtzame uit de rijke, altoos volle Natuur eene voldoening voor het hart, welke voorheen de schitterendste tooneelen des vermaaks hem niet gaven. Vrolijk ziet hij elken dag de zon op- en ondergaan en aanschouwt in haar een beeld zijner aanstaande lotverwisseling en hoop. Op den vruchtbaren akker ontmoet hij den vrolijken landman, die des avonds, moede van het ploegen, de neigende avondschaduw groet en gevoelt, dat ook zóó zijn levensdag ten einde spoedt. In het vallend blad van den herfst, in de ontluikende plant der lente vindt hij de teekening van zijne uitzigten. Met één woord, de rust in den levensavond is dán inzonderheid begeerlijk, als zij den geest het edelste voedsel verschaft en nader brengt tot dien grooten en
goe-

goeden God, in wiens bewondering en liefde eeuwige zaligheid te genieten is.

Begeerlijk en welkom is zulk eene rust, in den Levensavond, inzonderheid voor hem, die smaak had in *wijsheid* en wetenschappen. Niet altoos vindt men, op het drukke wereldtooneel, gelegenheid aan dien smaak te voldoen, noch zijnen lust op te volgen, vooral dan niet, wanneer de kring of het werk, waarin wij ons bevinden, met de oefening van den geest in minder naauw verband staat. Als de taak, waaraan men arbeiden moest, voor een groot gedeelte is volbragt, dan wordt het den lettervriend van beroep niet alleen, maar elk, die eenig belang in geestbeschaving stelde, gegund, volgens zijnen bijzonderen smaak, met wijsheid en wetenschap zich te voeden en door derzelve onderzoek zijnen ouderdom te verkwikken. Wie lust heeft in zijne boeken, vreest nooit eenige tijdverveling; nimmer is hij alleen, maar wijzen van ouden en nieuwen tijd staan rondom hem en vergoeden rijkelijk het gemis der gezelschappen, die menigwerf, door hunne nietigheid, verveling baren en onaangename herinnering nalaten. Met rijper oordeel, en hierom met meerdere vrucht, zamelt hij menschenkennis op uit de geschiedenis van volken en landen; daar-

daarin ziet hij den gang en het beleid der Voorzienigheid, die hare ontwerpen door de eeuwen henen voltooit, terwijl zij groot is bij al wat er gebeurt. In het twisten der wijzen, in den wisselenden gang der verjaarde of nog aangekleefde stelsels van onderscheidene wetenschappen, ontdekt hij het eindige van des menschen begrippen, maar ziet daarin toch ook deszelfs aanleg tot voortgang en volmaking. Zulk eene oefening van den geest betaamt den sterfeling in het laatste, maar ernstigste tijdvak zijns levens, wanneer hij staat tusfchen twee werelden. Zulk eene werkzaamheid is rust, en die rust is werkzaamheid, beide even begeerlijk en heilzaam.

Wanneer nu de geest van den nadenkende al hooger en hooger klimt, gelijk hij doen zal bij ieder, die de aarde wijken en den Hemel naderen ziet, dan geeft de rust in den levensavond aanleiding ter vermeerderde bewondering van den *fchat*, welken het Christendom aanbragt. De ernst des ouderdoms waardeert, met verdubbelde vreugde, dien fchat, omdat hij opweegt tegen alles, wat de wereld schonk, wat in jongeren en rijperen leeftijd te genieten was. Nooit is de stof van bewondering wegens Gods oneindige liefde uitgeput. De Bijbel

is

is het heerlijk licht, waardoor men dien schat, in al zijne waarde, kennen leert en dagelijks meer van deszelfs luister en rijkdom ontdekt. Met dien Bijbel in de hand en in het hart, verkwikt zich de levenszatte Christen, bij zijnen levensavond, die hem verpoozing en rust schenkt na eenen woeligen dag. Gedurig vindt hij, door het Evangelie, nieuwe schoonheden, en verlustigt zich in het nasporen van den raad des Oneindigen, als bij eene diepte, welke niet te peilen is, doch waarin eene wijsheid en kennis ligt, die alle begrip te boven gaan. Hij, een zondaar, voor wiens oog zich duizend, duizend dwalingen en misstappen opdoen, geroepen tot de gunst des Barmhartigen; hij, de onwaardige, zwakke mensch, verlost door den Zoon van God; hij, de onreine en bezoedelde stofbewoner, hervormd tot een' tempel van den Heiligen Geest: o! dit te bepeinzen is begin van Hemelwerk, dat verligt de bezwaren des ouderdoms, daar het de opgeruimdheid van den geest versterkt en de hope der zaligheid verzegelt. Tot zulk een genot voert de begeerlijke rust van den levensavond.

De ouderdom is een toevoegfel aan het leven, voor God en de deugd doorgebracht. Groot is de vrucht van het stil genot eener kalme ver-

verpoozing, door het ontslag uit het gareel van de bezigheid der wereld, als men nu zoo geheel denken, werken en leven kan voor zijne *eeuwige* verwachting. Binnen weinig tijd zal de leerschool der aarde gesloten worden, en de van het stof ontbonden ziel overgaan tot hooger kringen, waar het blijken zal, van hoe groot gewigt de eerste beginselen, in welke de sterfeling hier geoefend werd, geweest zijn. Zoo lang de Christen hier staat op den wereldakker, groeit hij voort en neemt toe in wasdom voor heiligheid en hemelzin. Van hem geldt de taal des gewijden dichters: „Die in het huis des Heeren zijn geplant, zullen bloeijen in de voorhoven onzes Gods! Zelfs in de grijsheid maken zij nog jonge loten; sappig blijven zij en lommerrijk.” Nu zijn de stormen des levens voorbij en de ziel leeft in vrede. Of moet het sterfelijk oog nu en dan, door een' weemoedigen traan, bewijzen, dat het volmaakte nog niet gekomen is: evenwel, de rust wordt niet verwoest, de hoop behoudt hare kracht. Het leven van den bejaarde is dus de voltooiing van het groote dagwerk, dat hem aanbevolen werd door den Uitdeeler van aller krachten en gaven. Zoo wordt de gelegenheid afgemeten naar de taak, de rust gefchonken ter
vol-

volmaking van het reeds verkregene en hierdoor de avond des levens gewijd tot eenen heiligen Sabbat. Zalig hij, wien deze weldaad te beurt valt, die, wat hem nu nog streele of treffe, zeker is, dat zielsvrede hem het minderend overschot zijner jaren juichend zal doen tellen en zijne leidsvrouw wezen zal tot aan den rand des grafs.

Wie zich die rust verzekeren wil, houde daarop *reeds* het oog geslagen, wanneer hij nog ronddraaft in het gewoel der wereld. Gestadig zoeke hij zijne drift te matigen, zijnen ijver te regelen; want wie een slaaf van den tijd en arbeid werd, die zal moeilijk tot rust komen en vrij worden. Aan elk, die alleen den mammon dient, is de kalmte van den levensavond ontzegd. De zoodanige heeft zijn deel in dit leven, en geen vrede der ziel is voor hem mogelijk. Hij leefde in de zonde en gaat henen in de zonde; hij verkeerde in de verstrooiing en eindigt in de verstrooiing; hij arbeide voor de aarde en valt zonder uitzigt in het stof ter neder. Ach! dat niemand van ons, niemand die dit leest, zulk eene ramp te duchten hebbe; dat wij altoos waken en ons leven, den ganschen tijd, aan onzen God en Zaligmaker wijden! Voor eene poos moge de wereld ons
be-

begoochelen, spoedig houdt die zinsverbijstering op, en de waarheid herneemt hare plaats. Een werkzaam leven is een heilzaam leven; maar het moet zijne grenzen kennen en volgens de voorschriften des Allerhoogsten zijn ingerigt. Wie zich op deze wijze de rust van den levensavond bereidt, is van deszelfs toekomend genot volkomen zeker.

Zouden wij er niet naar haken, om zulk een genot te smaken, wij, die op aarde met zoo veel moeilijkheden, in het beste onzer levensjaren, te kampen hebben? De wensch daartoe is zoo natuurlijk, als ons de zucht naar het leven zelf eigen is. Valt ons die rust, zoo begeerlijk voor het hart en verlangen naar het oneindige, te beurt, dan beklagen wij ons zekerlijk niet, wanneer de ouderdom dáár is, als de wereld ons verlaat en wij niet meer aan hare bekoringen ons verflaven kunnen. Die rust is de hoogste schat, welken geen tijd noch ijdelheid der ijdelheden ons rooven kunnen; zij is ons eigendom, waar alles slechts geleend goed blijft, en verlaat ons hierom niet bij onzen overgang tot de eeuwigheid, maar volgt onzen geest ook voor den troon van God!

XII.

UITZIGT OP DEN MORGEN DER EEUWIGHEID.

*Mijn ziel! wat ik u bidden mag,
Let toch op uwen korten DAG;
Let, hoe dit leven henenvliegt,
En hoe de AVOND ons bedriegt;
Opdat, wanneer het aardfche dal
U niet meer zien of kennen zal,
Gij dan bij God moogt zijn bekend:
Dáár is een MORGEN zonder end.*

CATS.

De mensch is omringd van beelden, die hem op de *toekomst* wijzen. Elke op- en ondergaande zon leert hem te gedenken, hoe eens zijn levenslicht zal uitgaan en hij den nieuwen morgen der Eeuwigheid te verwachten hebbe. De avond des levens, hoe lang ook gerekt, wordt afgewisfeld door den nacht des doods. In het graf zal het matte, verouderde, afgesloofde ligchaam rusten; maar de ziel snelt henen tot haren Maker. Heil haar, wanneer zij dáár ontwaakt in het licht, ontwaakt, om, in de nabijheid des Eeuwigen, eenen dag der onsterfelijkheid, waaraan geen einde komen zal, te beginnen. De AVOND, door ons tot hiertoe

M

be-

beschouwd als teekening van de laatste levensjaren, noopt ons dikwerf, om ook in den luissterrijken sterrenhemel een beeld der toekomst, een beeld van het oneindige te zien. Wanneer het oog de sterren ziet, dan denken wij aan het troostwoord des Vaderlandschen Dichters: „dàár staan de grenzen van het lijden, de sterren bewoners weenen niet.” Wanneer wij met onze verbaasde aandoening de menigvuldige lichtstippen beschouwen, als wij op den Melkweg staren en bedenken, hoe men uit dezen weder eenen verder afgelegenen sterrenhemel zien kan, worden ons ongevoelig de woorden van JEZUS: „in het huis mijns Vaders zijn vele woningen”, in de gedachten gebragt. De sterrenhemel is het affchijnsel der oneindigheid, en wij kunnen door denzelfden ligt gevoed worden in onzen trek of het verlangen naar eene eindelooze toekomst, welke diep in ons hart is ingedrukt, zoodat wij de neiging om het eeuwige te wenschen, niet weêrstaan kunnen.

Elke opgaande zon is ons een voorbode van den heerlijken morgen, die eens komen zal, wanneer de tegenwoordige inrigting der wereld en der menschen, naar Gods plan, zal verwisfeld worden met eene duurzame orde. Deze heerlijke morgen begint reeds aanvankelijk voor ieder,

ieder, die in den HEER stierf, bij zijnen dood en overgang uit dit leven tot den staat der onsterfelijkheid. Volkomener morgen, heerlijker dag is aanstaande, wanneer de bazuin des Archangels slaan zal, wanneer allen, die in de graven zijn, de stem van Gods Zoon zullen hooren en uitgaan; wanneer het oude zal zijn voorbijgegaan en alles nieuw is geworden. Gelijk de vermoeide van kracht zich des avonds neder-vlijt, in goede hoop van den volgenden morgen met nieuwe kracht te ontwaken, zoo mag de Christen zich kalm en onderworpen aan den slaap des doods overgeven, gerust zijnde, dat de HEER hem uit denzelfden zal doen opstaan tot een nieuw en heerlijk leven, waarin geene vermoeijng noch schaduw van onvolkomenheid te vreezen is, waarvan de heilige orakeltaal getuigt: „er zal geen nacht zijn.”

De gedachte aan den morgen der Eeuwigheid, aan onsterfelijk leven en zaligheid, bevat wel een stout denkbeeld; zij is echter niet te groot voor eenen Christen. Dezelve valt wel alleen onder de bevatting van den met rede begaafden bewoner dezer aarde; doch ook deze zal haar eerst, in den uitgebreiden zin van hare grootheid, bevatten, wanneer hij door het Evangelie voorgelicht wordt. Christendom en on-

sterfelijkheidsleer zijn toch zoo naauw verbonden, dat men het eene ontkennende, ook het andere uit zijne ziel verbannen moet. Wat blijft er ook van den mensch en zijne waarde over, indien hij de zekerheid eener onsterfelijke hoop mist? Wat heeft hij van den korten, vaak benevelde[n] dag zijns levens, indien het licht van eenen eeuwig[en] dag dien niet beschijnen mag? De Natuur doet het hem vermoeden, de Rede leert het te gelooven en het Evangelie verklaart, met Goddelijk gezag, dat er op den dag dezes levens, op den nacht des doods een MORGEN der opstanding, eeuwen van zaligheid komen zullen. Neen, nu Gods onfeilbaar woord het zegt, nu JESUS op aarde kwam, om leven en onsterfelijkheid aan het licht te brengen, is deze gedachte niet te hoog voor den mensch, nu kan hij hier reeds gelooven zonder aanfchouwen, nu mag hij als Christen het uitzigt op den morgen der Eeuwigheid als zeker zich voorstellen, en den nieuwen, nooit eindigenden dag der Eeuwigheid reeds hier, met meer dan aardfche vreugde, in zijnen levensavond te gemoet zien.

Met vreugde? Heeft dan het denkbeeld van *avond* niet iets sombers; baart het niet een verdrietig gevoel, door het donkere der avondfche-

fchemering overvallen te worden, eer dat men het werk van den dag heeft afgedaan? Maar wie kan gezegd worden ooit te hebben afgedaan? er blijft immers altoos werk voor eenen volgenden dag en zelfs voor degenen, die zullen nakomen, over. Zoo zal het ook den besten, verst gevorderden Christen gaan; doch dit kan hem, na getrouw volbragten loop, niet verontrusten. Het wekt alleen knaging en verwijt bij den tragen, wanneer hij zijnen pligt onvervuld liet, zijnen tijd verbeuzelde, waarvoor hij met niets boeten kan. De wereldling, die, ten einde zijner dagen toe, weigerde voor zijne eeuwige bestemming te leven, zal ook te laat, in vertwijfeling, de verschrikkelijke gevolgen van verwaarloosde gelegenheid en krachten ondervinden. Integendeel mag de waakzame, die zich bereid hield voor de komst van zijnen HEER, gelooven, dat hij voleindigd heeft het werk, hetwelk hem te doen gegeven was, zoodra hij hier wordt afgeroepen van het tooneel dezer aarde. Zou hij dus niet met vreugde zijnen dag zien eindigen en vrolijk hopen op den eeuwigen morgen? Wat toch moest er van hem worden in dezen kinderstaat, indien er, ten gepasten tijde, geen einde kwame aan zijne loopbaan; wat zou hij langer op de we-

reld uitvoeren met een verzwakt, verouderd, verkleumd ligchaam en verftompte zielsvermogens? Reeds, om zijne geftadig vermoeide krachten te herftellen, heeft hij den stillen nacht, den verkwikkenden flap, noodig. Weldadig is hierom de verordening der hoogfte Wijsheid, dat de mensch op aarde niet altoos leve, dat er rust kome, die den overgang maakt tot die veranderde orde van dingen, waarin het verderfelijke de onverderfelijkheid, het fterfelijke de onfterfelijkheid zal aandoen. Blijdfchap ftort het in en vreugde, als de Christen, bij de intrede van den levensavond, reeds ftaren mag op den dageraad, die de heerlijke ftalen moet voorafgaan, waarmede de eeuwige dag, de dag des Hemels, zal aanvangen.

Heerlijk uitzigt, wanneer de levenskrachten verteerd zijn, de verzwakking van ziel en ligchaam tot den hoogften trap geklommen is. Het geeft toch een zeer onaangenaam gevoel, wanneer men befpeurt niet meer te kunnen, hoe gaarne men zou wenfchen, voort te werken. Er is geen treuriger toeftand, dan de zoodanige, waarin de wil niet meer over het werkvermogen gebieden kan. Het dier heeft daarvan zulk eene pijnlijke gewaarwording niet; maar de redelijke mensch moet eerder wenfchen

op-

ophouden te leven, dan een verlamd werktuig der ziel te blijven. O! de verwachting der toekomst, de leer der onsterfelijkheid, belooft eene verlossing van dien treurigen toestand. Gelijk het gezonde ligchaam des morgens zich wèl gevoelt na eenen verkwikkenden slaap, en de opgeruimdheid van het gansche gestel tot voortzetting van den arbeid stemt: zoo zal, in verheven' zin, de zalige na zijnen doodslaap met hemelsche vlugheid zich geschikt gevoelen tot het verrigten van de bezigheden der hoogere wereld! Niet meer gehinderd door een stoffelijk ligchaam, noch beperkt in aardfche kluisers, ontwaakt de Christen, op den dag der toekomst zijns HEEREN, om nooit weder in te sluimeren. Bekleed met een onsterfelijk werktuig voor den gereinigden geest, vat hij den arbeid aan, welchen de Hemelsche Vader hem geven zal. Ruim en onbegrensd is dit uitzigt, het voert onze verbeelding verre weg in de velden der eindeloosheid. Doch juist hierom moeten wij haar matigen en blijven bij de algemeene zekerheid der verwachting. Ligt zouden wij ons te veel overlaten aan de zoetste bespiegelingen, met welke het gaan zou als met de droomen der jeugd, van welke weinigen, in het bejaarde leven, verwezenlijkt worden.

den. Genoeg, genoeg heeft men, in den levensavond, aan die gedachte: „ik zal opstaan, en ontwaken, om nooit weder te sterven!”

Hoe *zoet* is die gedachte in den ouderdom en op den drempel des grafs! Als men voor dit leven niet meer te verlangen heeft, omdat men op de vervulling van vele wenschen te vergeefs hopen zoude; als de loop des levens aanhoudend in ernst toeneemt en de geest zich al losfer en losfer van het stof en de aarde gevoelt: dan wordt het uitzigt op den morgen der Eeuwigheid een engel uit het vaderland, een trouwe vriend, nadat meest alle vrienden henengingen; het is dan een geleigeest, die den weg door het graf aanwijst en het pad der toekomst effen maakt. Het oog te slaan op den nieuwen hemel en de nieuwe aarde, welke achter de bergen der onbestendige wereld liggen, en hunne stralen over dezelve doen schemeren, opdat men van hun aanwezen zou verzekerd worden, dit vervult het gemoed met onuitsprekelijk genot; dat stilt ten deele het heilig verlangen naar de toekomst, hetwelk als een heimwee de ziel doet jagen. Maar het is niet de storm der aardfche hartstogten, het is geen wild vuur, dat door de aderen vliegt: het is dat stilt en zalig verwachten van een kind, hetwelk, rekenende
op

op des vaders beloften en woord, gerust is omtrent zijnen toekomenden stand in de maatschappij, waartoe de vaderhand hem leiden zal. Het is meer, het is het freelend vooruitzigt van den jongeling, die, te zijner vorming, van huis en onder vreemden geleefd hebbende, weet, dat hij eens in de ouderlijke woning zal terugkeeren.

Het uitzigt op den levensmorgen is verblijvend voor den Christen, wanneer hij zich een kind des Hemelschen Vaders gevoelt. Hij kwam als zulk een op deze wereld, maar dwaalde af en verliet dwaasfelijk dien goeden Vader. Deze bleef nogtans met zijn lot bewogen, gaf hem zijn' eigen' Zoon tot Zaligmaker en kwam hem voor met vergevende liefde. Reeds hier onderzond hij de zaligheid van teruggeschonken Vadergunst. Hoog klopte zijne borst, wanneer hij God zijnen Vader mogt noemen, en, knielend in den gebede, als in eenen vaderschoot, zijne nooden en belangen mogt nederleggen. Hoe onuitsprekelijk gelukkig mogt hij zich rekenen, wanneer hij dien Vader nabij mogt gevoelen, als hij Hem zag in de Natuur, hoorde in het Evangelie, en ontmoette in al de ondervindingen zijns levens! Met het zinnelijk oog kon hij den Oneindige niet zien, en toch

wenschte hij iets meer van Hem te aanschouwen. Aan dien wensch zal voldaan worden bij het ontwaken in de Eeuwigheid. Meer dan op aarde mogelijk is, zal hij van den Vader zien, en van zijne heerlijkheid genieten. De Bijbel geeft hem die hope en verzekert den kinderlijk geloovende, dat *hij van aangezigt tot aangezigt* den Eeuwige aanschouwen zal. Hij weet wel, hoe zulks in eenen hemelschen, geestelijken zin te verstaan zij; maar het belooft hem toch de vervulling van zijn verlangen, om als kind bij den Vader van zijnen Heer JESUS CHRISTUS te komen, en in deszelfs huis te mogen wonen. Hoe gefchikt is die verwachting, om het verlangen naar de toekomst levendig te houden, en zich te verblijden in het uitzigt op den morgen der Eeuwigheid!

Dat uitzigt sterkt in *eene hope*, zonder welke bloedverwantschap, liefde en vriendschap, woorden van ijdele beteekenis zijn. Het kan toch niet anders, of het hart van den bejaarde moet dikwerf hebben gebloed wegens het treurig verlies van dierbare panden, Hoe meer de dag des levens gerekt werd, hoe meer proeven van voortgelijke smart hem ter herinnering overig zijn zullen. Gelijk echter huisgenooten, na gedurende den nacht van elkander verwijderd geweest te zijn, zich des morgens hereenigd zien,

en

en elkander bij het gebed wedervinden: zoo zullen de gezaligden wederom te zamen gebragt worden, op den dag der heerlijkheid, voor Gods troon, als in het volmaakte huisgezin des Hemels. O! die verwachting lenigt hier de smart der scheiding, zij laaft den eenzaam treurende op zijnen levensweg, en vervrolijkt het gemoed van den overgebleven' Christen, in den avond zijner dagen. Al had het uitzigt op de Eeuwigheid geene andere waardij dan deze, het zou nog vreugde genoeg opleveren, om er met onvermoeide belangstelling op te staren. Maar het heeft er zoo vele; een klein getal konden wij ons slechts herinneren, want er is meer, dan een menschenleven noodig, om dát toekomend leven, hetwelk geen oog gezien, geen oor gehoord heeft, noch in eenige gedachten opgekomen is, in al zijne heerlijkheid te bespiegelen.

Zou het dan wel onverschillig zijn, hoe de mensch deze verwachtingen te gemoet zie, hoe hij zich voor zulk een uitzigt bereide? O! gewisfelijk neen; gelijk het niet hetzelfde is, op welke wijze men zijn aardfche dagwerk elken avond afbreekt, en zich tot den slaap schikt, even min is het zonder hoog belang, wel te bedenken, hoe de Christen zijnen levensavond sluiten, zijne taak voor deze aarde eindigen, en zich in den
dood

dood ter ruste overgeven zal. De bedachtzame, die zijn belang verstaat, zorgt er voor, de groote taak zoodanig af te breken, dat hij die geregeld wederom moge voortzetten; hij werkt met orde en voorkomt dus, dat dezelve niet lijde bij de uren van stilstand en rust. Zóó en niet anders betaamt het den Christen zijne veel edeler taak te bearbeiten, dat dezelve bij het afbreken geene schade onderga, maar veeleer gewinne. Onzeker blijft hij wel van het oogeblik zijns insluimerens, maar indien hij wijs is, en zijn belang kent, werkt hij zoo ijverig, alsof dat tijdstip weldra komen zal; dan kan geene te groote verrassing nadeel doen aan zijnen gestaaften arbeid. O! wie zou daarom niet luisteren naar de stem zijnes HEEREN: *waakt!* en zich bereid houden voor deszelfs toekomst?

Maar ook ten aanzien van de *wijze*, waarop de sterfelijke zal overgaan uit dezen tegenwoordigen naar eenen hooger stand, betaamt het den mensch na te denken, opdat hij zich tevreden stelle met de beschikking eenes Alwijzen Vaders. Het gebeurt wel eens, dat de al te bezige man zich beklagt over het tijdverlies door slaap of nacht veroorzaakt, daar hij wenschen zou, op eene andere wijze, in de hernieuwing zijner krachten te kunnen voorzien. Doch alzo den-
ken-

kende, vergeet hij het weldadige eener inrigting, welke geëvenredigd is aan de natuur van een stoffelijk, dierlijk wezen. Wanneer deze zich echter door den gezonden slaap verkwikt gevoelt, en dien schat niet ruilen zou met goud of sceptor, dan is hij den Christen ten voorbeeld, om zich zoo ook tevreden te betoonen met Gods beschikking, die den dood verordende als eenen slaap, in welken het afgelegde ligchaam rust en vergaat, opdat uit deszelfs edelen kiem een heerlijk ontwikkeld, voor duurzaamheid vatbaar werktuig van den onsterfelijken geest ontstaan moge, door welke herschepping de aardfche vermoeijingen weggenomen, de krachten hersteld, en het vermogen voor de hemelsche taak duurzaam gemaakt worden. In het vooruitzicht op den eeuwigen Morgen legge de Christen zich gerust neder; hij volge ook hier den weg zijns HEEREN, en schrikke niet voor het graf, hetwelk door den Verlosfer geheiligd is.

Bij al het bewustzijn van onvolkomenheid geeft de verwachting der toekomstige eeuw sterkte aan het geloof, en moed voor de hoop. De werkzame mensch is overtuigd, dat hij gedaan heeft wat hij kon, en voedt hierom geene vreeze voor verwijt van ontrouw. Zijn geweten is gerust en hij legt zijne zorg des avonds
voor

voor zijn rustbed neder. De Christen, die getrouw was in zijne roeping, vreeze dan ook niet voor de aanklagt van zijn geweten. Het is waar: indien hij staan moest voor eigen rekening, zou hij bezwijken van vreeze; maar hij weet, wien hij geloofd heeft, hij leefde zijnen Heer en hij sterft zijnen Heer. Wanneer dan al de waarde zijner deugd, in het beslissend oogenblik, wegzinkt, als te ligt bevonden om er den Hemel mede te openen, dan rijst, in al haren luister, de verdienste zijns Verlosfers, wiens veroordeeling zijne vrijspraak, wiens dood zijn leven is, voor zijn brekend oog en bezwijkend hart op. Nu is hem de nabijheid des doods niet vreesfelijk meer; met het oog op het kruis hoort hij het woord des stervenden Zaligmakers herhalen: „heden zult gij met mij „in het Paradijs zijn.” Hoe meer de dood tot hem nadert en de aarde van hem wijkt, zoo veel te meer zal hij zich nabij den dag des levens en in het voorhof van het hemelsche huis des Vaders gevoelen. Met dit uitzigt sluimere de geloovige blijmoedig in en verbeide den morgen, die hem beschijnen zal, om op te staan en te leven met den HEER!

Gelijk de vermoeide des avonds zijne klederen aflegt, om ze in den morgen van eenen
vol-

volgenden dag, na het ontwaken, weder aan te trekken; of, gelijk op den eersten dag der week en op eenen feestdag, een gering gewaad met sierlijker kleeding verwisfeld wordt: zoo legge de stervende, in het uitzigt van den hemelschen levensdag, op het groote feest der uitverkorenen Gods, zijn aardsch omhulsel af, om het weldra te ruilen met een eeuwig gewaad. Dit toch weet hij, dat de zalige zal overkleed worden met eene onverderfelijke woonstede in den Hemel. Naar die verwachting strekke de vrome, in den levensavond, zijn verlangen uit. Onder die verwachting, onder dat verlangen zal weldra de gewenschte morgen komen, waarin de gestorvene zalig moet ontwaken, wanneer het hemelsche voor het aardsche, het onverderfelijke voor het verderfelijke in de plaats geschonken wordt. Welk een vooruitzigt! Dan zal de donkerheid van den aardschen dag vervangen worden door het licht van den eeuwigen dag; dan zal het volmaakte aanwezig zijn. Na het licht zal geene duisternis meer komen; na den werkzamen dag van ontbering volgt die van eeuwige genieting.

Wie zich op aarde niet reeds met zulk eene hoop voeden kan, heeft zeker zijnen tijd misbruikt. Wie onder de rampen geen' troost vindt

in het te gemoet zien der Eeuwigheid, moet vreezen, dat er in eeuwigheid geen einde aan zijne ellende komen zal. Doch wie van ons, die wijs wil zijn tot zaligheid, kan het heil zijner ziel, den vrede van zijn geweten, op het spel zetten, door zijne dagen niet te tellen en te werken terwijl het dag is? O! wij willen hierom niet slechts eenige uren van den levensdag werken en de overige verbeuzelen, maar ook ieder oogenblik van denzelfden, als eenen grooten schat, aanzien en ons dien ten nutte maken. Aan GOD en den VERLOSSER, aan *deugd* en *eeuwigheid* zij onze ziel en onze dag gewijd! Dan leven wij, reeds in deszelfs morgen en middag, waardig onzer verhevene bestemming; dan wordt zelfs onder bezwaar en zwakheid de levensavond helder, en wij zeggen, vol van schoone vooruitzigten:

't Oog omhoog! Na al de zorgen,
Die het korte leven geeft,
Rijst het licht eens van dien MORGEN,
Dat men, na een' DAG van zorgen,
Eeuwig zonder zorgen leeft!

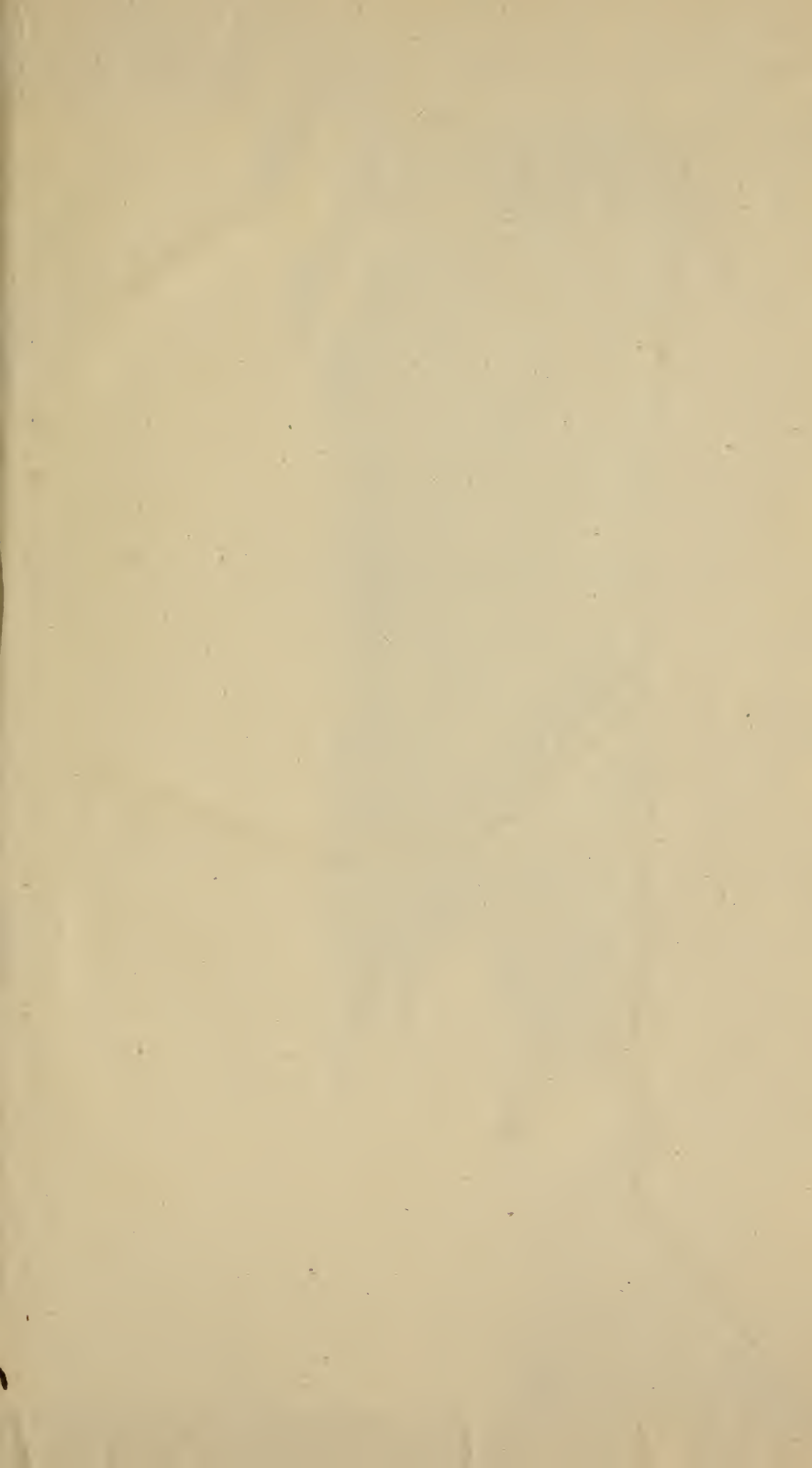
BV

4580

Deacidified using the Bookkeeper process.
Neutralizing agent: Magnesium Oxide
Treatment Date: Oct, 2005

PreservationTechnologies
A WORLD LEADER IN PAPER PRESERVATION

111 Thomson Park Drive
Cranberry Township, PA 16066
(724) 779-2111

LIBRARY OF CONGRESS

0 016 063 806 0

